Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

BIBLIOTEK · GÖTEBORGS · UNIVERSITETS · BIBLIOTEK

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

Elin Wägner

DEN ODÖDLIGA GÄRNINGEN

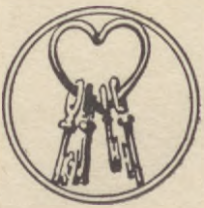

ALBERT BONNIERS FÖRLAG
STOCKHOLM

Pv. 30/573

ELIN WÄGNER

DEN ODÖDLIGA GÄRNINGEN

DEN ODÖDLIGA GÄRNINGEN

NOVELLER

AV

ELIN WÄGNER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

Copyright. Albert Bonnier 1928.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1928

FÖDELSEDAGEN

Skillnaden mellan vuxet folk och dem som är små är inte så avgörande. Den består mest i det att de stora ha blivit så förbehållsamma. De håller sina munnar så slutna när de går på gatan i den klara marssolens sken. Ingen vet vad de tänker, om på debetsedlar eller resor eller sjukdomar eller på lökarna de satte i höstas, eller på ett vin de ska dricka på kvällen eller: jag undrar om hon ska komma försent nu igen vid klockan utanför Dramaten.

Frågar man vad de tänka på, så svara de: vilka underbara dagar vi ha, men man får akta sig att lätta på ytterkläderna, eller något annat som går på ytan. Kastar man ner i dem ett ord som går på djupet som en sten, så blir den där, och man vet inte vad den träffade.

Men frågar man herrskapet i den här stugan, så gör de ingen hemlighet av vad som sysselsätter dem. Det är deras födelsedag, de ska fylla åtta år om några dagar.

De behöver inte tala om vilken dag det är, det vet naturligtvis alla förut. Det är en särskild dag, olik alla andra, det faller dem inte in att någon ska glömma bort den, ännu mindre att en dag ska

komma, då de helst vill glömma bort den själva. Egentligen förvånar det dem att inte hela världen har lovdag när de fyller år. Det har den inte, men i fjol ställdes det till med eldsvåda i huset mittemot på deras födelsedag, och det var en fin uppmärksamhet, måhända av brandkåren, där de ha vissa försänkningar, en vacker firning, som kan komma igen i någon annan form i år.

Den saken oroar de sig inte för. En åttaåring kan leva sitt liv i furstlig trygghet, när han själv och allt som rör honom, är ojämförligt viktigt för *en* person, kanske för fler, men det behövs bara en, sedan finns det inga gränser för alltings strålande självsäkerhet.

Det kan måhända förefalla för utomstående som ytligt känna detta herrskap som om det bara vore en i familjen som ska bli åtta år. Men till en födelsedag hör ofrånkomligt minst två, ensam kan man inte fylla år. Därför ha de två: pojken och den dam han täckes tillhöra, gemensamt beslutat att båda fylla åtta år. Det förenklar diskussionen om dagen och är dessutom riktigt.

Det är länge sedan denna diskussion började. Redan i januari upptäckte de att 1928 var skottår och började undra hur detta skulle beröra deras födelsedag. Jo, så att den komme att dröja en dag längre än vanligt. Jaså, ja det finns vissa nödvändigheter man måste böja sig för.

— Men varför, frågade en svart januarimorgon en liten röst ur mörkret, *varför måste* jorden snurra

saktare på skottåret? Det var en berättigad fråga, som gav upphov till ett livligt samtal över himlakropparnas banor och inbördes förhållande till varandra. Klockan slog en kvart över sju, innan vi steg upp, och det blev att storspringa till skolan.

Emellertid är det så, det har skolpojken upptäckt, att en gammal människa, som snart ska fylla åtta år, ibland glömmer bort den viktiga dagen, glömmer den för en dum bok, ett brev som man inte får veta vad det står i, för några främmande som kommer till middag eller för ingenting. Då kan hon sitta och titta rakt ut och se ut som människorna på gatan med alldeles stilla mun. Hon har med en gång blivit tjugu, trettio eller fyrtio år äldre än hon ska vara. När hon äntligen täcks svara efter att man fått hålla på att fråga tio gånger, ifall man kan räkna på hur mycket löjrom man vill på smörgåsarna på födelsedagen, så svarar hon så dumt, att man verkligen kan bli arg:

— Jaha, det ska du få, om du borstar tänderna varje kväll och morgon ända till födelsedagen. Man erinrar då om att det är något annat löfte som är förenat med tandborstningen, och hon säger: Ja visst ja, då får du i stället lova att passa på middan varenda dag. Alldeles som hon själv alltid passade på, jämt blir hon uppehållen, ändå hon kan ta bil, hon med sina outtömliga tillgångar. Det hör för resten inte ihop, löjromsmörgåsar med tandborstning eller passa på.

Ja, det fordras mycken takt och tålamod att umgås

med de stora. Har man inrättat sig efter *en* särskild orimlighet hos dem, så överraskar de med någon ny.

Den här pojken vet till exempel att hans hjärtas dam i ett fall är särskilt orimlig: hon tål inte att han leker med skjutvapen, varken kanoner eller bössor eller pansarbåtar, så att när kamraterna kommer, får man nöja sig med att martera varandra vid pålar, det är intet annat att göra. Nu hade han till julklapp fått en revolver av choklad, det hade hon aldrig märkt, och han hade gömt den i en låda och glömt den. En dag hittade han den och hade just satt mynningen till munnen, då hon helt oväntat kom in. Han stoppade den ögonblickligen bakom ryggen, kanske hon inte sett den! Men det hade hon naturligtvis, och han fick lov att ta fram den. Han sa ingenting, men ögonen blevo alldeles blanka, det var en härlig, massiv revolver. Han tänkte: nu tar hon den, men hon sa bara: Tror du verkligen att jag är så dum? Och så gick hon ut och stängde dörren, och han hörde inte ett ljud av henne, inte skrivmaskinen eller någonting. Kan nu en pojke begripa det här? Det är väl honom det är synd om, som inte får leka krig? Och hon kunde ju tatt revolvern, eftersom hon är så underlig, i stället för att gå sin väg så där konstigt. Inte svarar hon heller, när man ropar genom väggen.

Efter en stund kom han in med revolvern, men det var inte längre en revolver, det var chokladbitar, båda händerna fulla: du får gärna smaka, försökte han.

Nå det var då *väl*, hon tog en bit. Vad det är härligt, när man är vänner igen, då vet man inte hur väl man vill i glädjen.

— Det är inte bra för dina ögon, lilla gumman, att läsa så mycket, lägg dig, så ska jag läsa för dig i stället. Han försvinner, kommer igen med filt och kudde, nu är det *han* som är stor, som ordnar och stoppar om och flyttar lampan i lämpligt läge.

— Vi tar väl Hjalmar Bergmans sagor, de är roliga — och nyttiga. Detta var ett tecken till att han ville försöka visa sig från sin bästa sida även i valet av lektyr. Annars hade det nog blivit Knutte Knopp och Gloria eller kanske Den siste Mohikanen. Han tar alltså Hjalmar Bergman, sätter sig på en pall, så att det ljusa huvudet sticker upp över soffkanten och börjar läsa.

— — —

Det straffar sig att inte höra på. Man blir ställd, när man ska svara på frågor, om varför den där ormen åt upp den vita stenen, varför det skulle vara en *vit* sten? Och varför det heter li-ta på?

— Ja, om du läser omigen som det står i boken, så kanske jag kan säga dig det.

— Nej, inte i boken, men vad betyder det *ändå*?

— Lita på? Ja, jo till exempel: du litar på mig och jag litar på dig, att du ska ta hand om mig när jag blir gammal.

— Jaså så, ja jag ska försöka, lilla gumman, jag ska ge dig hundra kronor i månaden. Vet du vi lekte tjyv på Långholmen i går, för det var vatten på

isen så vi kunde inte åka och det var väldigt varmt så vi längtade efter lite svalka, och det var säkert nån tjyv som hade födelsedag, för det flaggade på fängelset, och vi satte in Karl Åke i den ihåliga eken, men han rymde och sa att han hade inget gjort, och då lekte vi indianer. Har riktiga indianer underkläder? Akta, vad Erik är stark, hur starka är elefanter, är de starkare än kameler? Var bor de kamelerna som har puckel, bor de i öknen, var bor de som inte har puckel? Vet du, en pojke han sa att jorden inte är rund, men det ser man ju att den är i skidbacken, men han trodde det inte, och då *la* jag honom. Kan hjärnan rinna ut, om folk slår huvet hårt i backen? Stavas hjärnan med lj? Stavas det med hj? Vad stavas då med lj? Jaså ljuvlig! Lilla ljuvligheten min, det vore rysligt om du inte funnes, men du ska leva i tusen år, och sen ska jag stoppa ner dig precis i det hålet du har sagt till om och blomma på graven var lördag. Och du ska alltid finnas, så länge något finns, så länge Gud finns, för han finns alltid, för det har jag hört. Vet du, fröken tycker att jag läser så bra vers, har jag ärvt det efter far? En gång köpte far Allis och Allt för alla och Hemmets journal och Veckojournalen åt mig på en gång, och tre burkar löjrom, men vad menas med att laga att jag flitigt samkar, det som evigt gagnar dig? Hur avdelas gagna? Fast jag vill också gärna *veta* en sak: hur mycket *måste* jag tvätta i kväll?

Under detta samtal har han lämnat pallen och

krupit upp i soffan. Lampan släckes och med armarna om varann sitter de och ser på gatlyktans ljusspel i taket. Hängbegonian ser ut som ett örnbo, och i det bor två förfärligt glupska ungar, och just nu ha de ätit upp en liten and. Trädens skuggor leker i taket, det måste blåsa mycket, det gör det ofta i mars för att isarna ska lossna och flyta ut i havet.

— Minns du, lilla gumman, när jag var så liten så jag trodde att det blåste för att träna vajade? Men nu vet jag, att träna vajar för att det blåser.

— Ja, min älskling, du vet så mycket, så snart får du lära mig.

— Så du pratar, lilla gumman, inte vet jag riktigt så mycket som du än.

— Skillnaden är inte så stor, säger hon då, förstrött offrande sin auktoritet. Den synes heller inte vara något att tala om. Kärleken, som förenar deras hjärtan, utplånar alla åtskillnader. Hon beskyddar honom, han beskyddar henne. Och vetandet? Inför alla dessa frågor om riktiga kameler och riktiga indianer, jordens gång och: vad är det som evigt gagnar dig? betyder några år mer eller mindre inte så mycket. Vad ger åren? Några frågor till, några svar som leder till nya frågor.

Plötsligt blir det så underligt och ovant. När han är tyst, blir det alldeles förfärligt tyst. Läggtiden är överskriden, och sömnen har tagit ut sin rätt.

Då reser damen sig för att bära honom i säng, men han vaknar, glider ner, vill inte låta sig bäras,

stora karlen, vill inte lägga sig, för klockan kan inte vara sju än, hon var nyss halv.

— Men du har ju sovit i fem minuter.

— Det var läskigt bra, då är det fem minuter kortare till födelsedan.

ANN MARI OCH MARIANNE

Ann Maris porträtt står i dag i Idun och Husmodern. Fröken. Dotter till komminister J. A. Rydman. Född. Död.

Det kunde ju vara nog. Men jag som vet lite om Ann Mari, kan sluta mig till något därutöver och måste bekänna min okunnighet om det väsentliga, jag får lust att skriva litet utförligare om henne.

Varför blev Ann Mari kontorist och gav sin kraft och sitt dagsverke åt affärslivet? Hade hon intresse för den stora varubytesorganisationen, älskade hon siffror i och för sig, längtade hon till skrivmaskinen? Eller hade hon ärelystnad? Var hon inriktad på att välja en bana, där hon kunde nå långt, var hon järnhårt besluten att skaffa sig en perfekt yrkesskicklighet, goda inkomster, kanske ett självständigt företag som Sofia Gumelius?

Ack nej, visst inte. Det må ha funnits målmedvetna unga affärskvinnor på den tiden, då Ann Mari var ung, men hon hörde inte till dem. Hennes livs öde avgjordes helt enkelt därigenom att hennes bästa vän Marianne, som likt henne hade avgångsbetyg från det åtta-klassiga läroverket i en liten landsortsstad, av någon tillfällig och personlig anledning ämnade söka in på handelsinstitut i Stockholm. Genast blev Ann Mari eld och lågor, fick sin far att hjälpa till med ett litet lån och gav sig i väg.

Ingen av dem reflekterade, då de reste till Stockholm för att börja handelsskolan, över de sociala omvälvningar, vilka tvungit till omplacering av den kvinnliga arbetskraften så att det blev helt naturligt att deras stockkonservativa fäder drevo upp pengar och sände i väg dem i stället för att hålla dem hemma. De kände sig inte som frigjord arbetskraft, på väg att omplaceras i ett könlöst yrke, den dag de började på institutet. De voro bara två unga flickor och det hela var inte så avgörande. Inte föll det dem in, att de nu skulle vara med om att för kvinnorna utexperimentera en radikalt ny form att leva och arbeta, att de hade sitt liv som ett svårlöst problem för sig, eller att framtiden kunde komma att dra slutsatser av det sätt, varpå de löste det.

— Det var väl inget nytt, skulle de ha sagt, ifall någon påpekat detta för dem, att kvinnor sitter på kontor. De tänkte icke på att femtio år, sextio år är såsom en dag, då det gäller en sådan samhällsomvälvning. De skulle ha skrattat ut den, som antytt att kvinnorna ännu äro bortkomna och osäkra i förvärvsarbetet och att deras tillvaro i det moderna livet, utanför familjen, är formlös och gränslös.

De tänkte så mycket mindre något ditåt, Ann Mari och Marianne, som de tvärtom själva ansågo, att de snabbt orienterade sig i sitt yrke och sin värld.

Så snart de gått igenom sin kurs fingo de platser med lång arbetsdag och svältlöner och funno detta både naturligt och förtjusande. De övervunno snart nybörjarskyggheten och vunno den fingerfärdighet

de behövde för yrket. De hade ögonen med sig, för att se hur äldre kamrater gjorde, öronen öppna för goda råd. Tack vare sin ungdomliga och kvinnliga smidighet formade de sig snabbt efter sina levnadsförhållanden. De ansågo själva att de passade bra i sitt nya liv. Och inga andra reflekterade allvarligt över dem.

Mitt bland arbets-, nöjes- och matlagskamrater voro dessa två små landsortsflickor lämnade vind för våg i huvudstaden. Den skrämde dem ej. De behandlade den snart som infödingar, med samma säkerhet. I början var deras liv litet oroligt, de flyttade ofta från pensionat till eget rum och tvärtom, innan de utfunderat det under givna förhållanden bästa och billigaste levnadssättet. Dessa givna förhållanden voro allt annat än ändamålsenliga och inbjudande. Staden hade icke plats, icke anordningar för sina massor av ensamma, arbetande kvinnor, egentligen lika litet för män. Officiellt existerade ingenting annat än familjer, och bostäder för familjer, staden var åtminstone femtio år efter tiden. Ann Mari och Marianne förstodo icke hur orätt staden gjorde mot dem. De sökte heller icke förmå den att ordna bättre för dem, att ta litet bättre tillvara deras hälsa och krafter. Om de hörde talas om kamrater, som hade strävanden i denna riktning, föll det dem icke in, att det angick dem, och att de borde stödja dem. Nej, de anpassade sig.

De hade liksom inte själva något ansvar för sina liv. Ansvaret hade övergått direkt från föräldrarna

till arbetsgivaren, men det hade han ingen tanke på. Han bestämde noga över deras arbetstid, men i ett fall var han bättre att handskas med än föräldrarna: han frågade icke efter om de skötte sin hälsa, voro stränga i seder och vanor och noga med sitt umgänge. Uppriktigt sagt frågade föräldrarna heller inte så mycket därefter. De togo allt detta för givet om sina flickor och besparade sig därmed en massa oro, som de förbrukade på närmre håll.

När flickorna innehaft sina platser ett år eller två, kanske bytt en gång men knappast mera, inträdde ett slags stilleståndd. Sedan de inträngt ett litet stycke i arbetets hemligheter upphörde ambitionen, och det hela mekaniserades. Nu var man ungefär så långt hunnen man kunde, oavsett någon tias påöke då och då. Ann Mari intresserade sig inte ett spår för skeppshandel, fast hon satt i ett kontor vid Skeppsbron och skrev brev till detaljister i hela riket. Marianne intresserade sig kanske någon smula mer för manufakturbranschen, men det var inte så värst mycket det heller.

Men de voro inte olyckliga med ett själsmördande arbete. Dagens regelbundenhet, känslan av att äga handlag och fortfärdighet så att många bokstäver och siffror voro skrivna när klockan var halv sex, förlänade arbetet en viss tjusning och gav tillfredsställelse.

Tiden gick fort, och kan tiden göra något bättre. Dess förr blir det lördagskväll, påsk med två helgdagar, semester, avlöningsdag.

Tiden utanför arbetet ägnades åt en skandalöst slarvig och hälsovådlig matlagning, åt kläder och grundligast av allt åt vänner som talade samma slang, skrattade åt samma antydningar och umbäranden, frekventerade samma butiker, klippte ur samma följetonger.

Ann Mari och Marianne voro icke utan manligt sällskap. De voro nätta och välvuxna och funno nåd inför många notarier. Så var deras ungdom omgiven av ett litet skimmer av romantik sådant som det manliga intresset ger. Det blev genast mycket muntrare att skura knivar med tandborstpulver, och äta köttbullar med fingrarna ur en blomstervas på nattduksbordet, när en ung man var med om det.

Egentligen voro de heroiska, Ann Mari och Marianne. De lyckades utvinna icke så liten munterhet ur sitt hårda och obekväma levnadssätt. De kallade det bohemliv, emedan det avvek från familjelivet, och emedan de icke hade blekaste aning om vad bohemliv är för något.

Vad som gjorde allt så roligt och bildade en ljuvlig trygghet i all omväxling var att de alltid höllo ihop och alltid voro vänner. De delade rum, även om deras kontor lågo i öster och väster av staden. De hade allt gemensamt: pengar, kläder, beundrare, trötthet, besvär och festligheter. Varje dag var det precis lika roligt att råkas igen klockan tio minuter i sex på Norrmalmstorg. De voro oumbärliga för varandra.

Så hände att manufakturhandlaren började upp-

vakta Marianne. Det psykologiska ögonblicket var inne, han hade tröttnat på en gammal väninna, han ville gifta sig ungt. Marianne spärrade upp ögonen, men fann sig fort, som man gör, och började se på honom med helt nya ögon. Hon märkte snart, att det här var inte likt någon av de tidigare små affärerna som slutat med ett tankstreck, en fråga eller ingenting. Manufakturhandlaren uppvaktade jämnt så länge som han ansåg nödvändigt, sen friade han och tog ut lysning. Han gjorde sig en glädje av att lyfta sin utvalda ur hennes torftiga och arbetsamma tillvaro in i en ny som var borgerligt ordnad, borgerligt tryggad och jämförelsevis bekväm.

Det betydde en fullständig omvälvning för Marianne i alla hänseenden, hennes ögon öppnades, hon såg hur eländigt hon haft det, hon såg vad hon var skapad för, och hon glömde alldeles bort Ann Mari.

Om någon sagt detta till Marianne då eller nu, skulle hon häftigt förnekat faktum. Var inte Ann Mari främsta gästen på bröllopet? Hade hon inte fått tyget till brudklänningen för inköpspris i brudgummens affär? Var hon inte bjuden att äta sina söndagsmiddagar hos de nygifta, så snart det inte var något särskilt?

Jo, allt detta var sant och mera till, men likväl blev hon så ödsligt ensam. För den unga frun gick skilsmässan från barndomens och ungdomens kamrat smärtfritt och omärkligt. Hon behövde henne inte längre, hon kunde vara henne förutan.

Ann Mari däremot måste genomgå operationen utan bedövning och utan att röra en min. Det var den första sorgen i hennes liv, och hon kunde burit den bättre. Hon kunde antingen ha kommit till söndagsmiddagarna och installerat sig som vän i huset. Eller hon kunde ha fyllt sitt liv med en ny vänskap. Hon gjorde ingendera delen. Hon höll sig undan från Marianne och från alla andra. Genom att ta extra arbete lyckades hon undgå nödvändigheten att ta en ny rumskamrat. Ingen vet mer än jag hur många år hon grät om nätterna, och jag skäms att tala om det. Livet var nu grymt och outgrundligt. Varför betydde samma sak, samma skilsmässa platt intet för den ena och för den andra att leva med hjärtat mot en knivspets, så att varje slag gjorde ont.

Men medan Ann Mari själv har känslan av att allt står outhärdligt stilla i hennes liv, att samma smärta vaknar med henne och samma smärta följer henne till sängs dag för dag, så förändras hon likväl. Lyckligtvis, ty annars skulle jag inte ha mer att berätta. Yr av smärta och blind av gråt, har hon dock kommit till en skiljoväg i sitt liv, ty utan att ana det har hon blivit en människa. Hon är icke längre bara Kvinnliga Kontoristen, en av de tusen som tillsamman bilda typen. Hon har lika snäva kjolar och lika tunna blusar och ligger lika tåligt med papiljotter som de andra. Men hon differentieras som karaktär, och hennes levnad måste söka sig en egen väg.

Vad är det som mycket mot hennes vilja gör henne till människa? Genom sin stora sorg som ingen fattar eller gillar, har hon blivit uppmärksam på att livet inte bara är en avvaktan, en framtid, ett nu som skall klaras av så lättvindigt som möjligt. Hon vill nu begagna livet, hon vill förvalta det, och denna vilja står där en dag klar och färdig och har efterträtt sorgen genom en process hon själv icke kunnat följa. Den var ju också bara andra sidan av sorgen, dess rätsida, intet mer.

Ann Mari började åter att önska. Hon önskade hit, hon önskade dit, men alla hennes önskningar voro att föra tillbaka till passionen att äga livet, förbliva i det och sätta märke däri.

Ann Mari upptäcker det faktum att fast livet är långt, det ändå visar svaga tendenser till att en gång ta slut. Även kvinnliga kontorister bli gamla, en dag slår det henne, att hon är intet undantag från regeln. Det gäller alltså att begagna denna handfull år, om hon icke skall ha levat förgäves. Hon vill vinna något av sitt liv, hon vill ge något genom det, det får icke, får icke, får icke förrinna utan färg eller spår. Varför icke? Nej, ty hon är en människa.

Ann Mari avundas dem av sina kamrater som kunnat rikta in all sin passion och sin energi på sitt arbete och skriva sin levnads skrift i en kolimportfirmas annaler. Någon annan sensation behövde de inte i sitt liv än att hota säga upp sig och få höra chefen be dem stanna emedan de inte kunna undvaras. Eller också bestod höjdpunkten i deras liv i

att säga upp sig och gå till en konkurrentfirma med all sin genom åren förvärvade hemliga visdom i knepet att importera kol.

Andra däremot sparade, och det var nog för dem, de skaffade sig en betryggad ålderdom och dogo ifrån den. Åter andra slarvade och fingo träla tills de stupade, och så kommo de på fattighuset.

Men Ann Mari hade ingen av dessa passioner. Hennes passion var människor, det hade hon ärvt av generationer ättemödrar som i barnen och släkten funnit sin naturliga glädje och sin naturliga sorg. De hade alla, gifta och ogifta, levat inom familjen, och Ann Mari hade alltid tagit för givet att det var ett litet helvete för dem. Hur skulle hon annars kunnat njuta så mycket av sin egen frihet från alla familjeband? Tvekade hon, behövde hon ju bara betrakta de kollegers sorgliga lott som hade goda hem i huvudstaden.

Men nu kommer den dag då hon saknar familjebanden, därför att hon äntligen fattat att de betyda ett mänskligt sammanhang, och då hon finner det skrämmande att leva sitt liv utanför generationerna. Stundom kan hon känna sig mörkrädd och vilsekommen som ett barn, den korrekta, punktliga och plikttrogna arbetsmänniskan Ann Mari.

Nu börjar hon medvetet sträva att komma in i mänskliga sammanhang, helst oupplösliga, krävande och givande. Hennes dagliga omgivning, på kontoret, i klubben, ser icke mycket av denna strävan med dess spänning, dess hopp, dess förväntningar. Det

är hennes hemlighet med de människor hon närmar sig, drar till sig, hoppas allt av och missräknar sig på.

Ann Mari försökte skaffa sig en ring av vänner. Det höll på att lyckas, då var det hennes öde att finna den ende framför andra och att själv släppa de tag hon fått.

Den ende var fattigare än hon, ty på sin ringa post måste han underkasta sig sonliga försörjningsplikter. Det bekymrade inte Ann Mari, hon kunde ju försörja sig själv. Men han kunde inte förmås att ha en hustru som försörjde sig själv. Han ville inte heller be henne vänta som man gjorde förr. Hans moral var bitvis gammaldags, bitvis modern, ytterst tänjbar överallt där icke stoltheten kom in. Ann Mari upptäckte att hennes icke just var mera stabil.

Den föll fullkomligt till föga för hennes passion att förena sig med en annan människa, i vars väsen hon skulle skriva med förblivande skrift så att när tvivel ansatte henne om hon var en riktig levande människa, hon alltid skulle kunna vända sig till honom för att få besked.

Många skakade på huvudet åt den nya fasen i hennes tillvaro. Själv levde hon syndfull och glad så länge det varade, sen ärvde han en affär i Östersund och reste med löfte att höra av sig. Det gjorde han också. Efter ett halvt år kom ett vykort med önskan om God Påsk.

— Kära du, sade en fördomsfri vän till Ann Mari, du har gjort ett erotiskt socialt experiment,

sådant får vi alla göra, för oss finns inga normer. Kompromisser, undvaranden, offer, vågspel, det är vårt liv. Öppna dina ögon och se.

Ann Mari öppnade icke sina ögon. Hon levde i mörker, själv full av mörker. Hon undvek Marianne, som gärna skulle ha tröstat, om hon först fått slå.

En dag försvann den fördomsfria från skådebanan. Allt var mönstergillt ordnat, papper på golvet för att inte bloda ner, när hon skar av pulsådrorna. Ann Mari skötte resten, och det kom bara tre intetsägande rader i tidningarna. Men den gången beslöt hon att göra sitt liv färdigt, sen fick det kosta vad det ville. En tid drog nu Ann Mari till sig alla sorger inom en vid omkrets och det alldeles utan sitt åtgörande. Hon var en invigd, hennes panna hade ett tecken, och hon såg vad andra icke såg och hörde vad andra icke hörde. Varför kom han som hade förskingrat just till henne av alla på kontoret? Varför måste städerskan inviga henne i råhet och lidande utan gräns. Varför kom till henne Mariannes man och förklarade häftigt upprörd att han inte var lycklig? Varför måste just Ann Mari av alla gående vara på väg hem den kväll när två män förgjorde varandra i trappuppgången för en kvinna? Hon visste det inte, visste ej om hon var särskilt utvald eller om alla hade det alla dagar så som hon.

Men till slut, när sorgen sugit sig mätt på henne som en igel, föll den från henne, hon hade kommit in i ett annat skede, och det slutade upp att hända så många katastrofer omkring henne. Hon började

träffa goda och lyckliga människor, även nu utan att söka dem.

Hon hade försökt att ta hand om de olyckliga i sin väg, det lilla hon kunde, men när nu någon kom och försökte ta hand om henne, tappade hon koncepterna av förvåning. Ändå var det så, att de som nu togo hand om henne ingalunda gjorde det gratis.

— Vi gör det av solidaritet, sade dessa hennes kamrater, och de fordrade solidaritet av henne tillbaka. Gärna, alltför gärna gav hon den. Hon gjorde mycket mera. Hon flyttade sitt livs tyngdpunkt från sig själv till kamraterna, särskilt de unga som inte särskilt uppskattade det. Och hon erfor samma lycka och samma missräkning som en moder som placerar livets tyngdpunkt hos sina barn.

Då Marianne träffade henne under denna tid, trodde hon att den forna kamraten blivit litet vriden. Hon var själv, Marianne, i det stadium, då hon var böjd att säga: tänk vad du har det bra, Ann Mari, ingen man, inga pigor eller barn som gör dig bekymmer. Och så släpar du ut dig för otacksamma ofödda personer.

Men Marianne kunde ha lugnat sig. Om ett år skulle hon själv åter glädja sig åt man, barn och pigor. Och sedan ännu någon tid förgått, skulle Ann Mari sluta upp att arbeta för de självförsörjandes bostadslägenheter och övergå till att ha det bara bra. Ty hon började bli mycket trött, fast hon inte kändes vid det, och hennes intressekrets krympte ihop på nytt. Den rörde sig nu omkring några få personer,

huvudsakligast den yngre generationen i familjen som hon ville lägga beslag på för att få vara god mot dem. Men de behövde inte hennes godhet och voro för stolta för att ta emot gåvor, ty de visste att Ann Mari behövde sitt.

Hon tänkte: "Fattig har jag levat och fattig skall jag dö, ingenting får jag ge människorna, annat än det de tar emot av den de inte bryr sig om. Och nu orkar jag inte ens ge dem det. Varför slösade jag inte med det enda jag haft i överflöd: godhet? Varför hjälpte jag inte herr Bengtsson med hela summan han behövde för att klara sig före revisionen? Varför deltog jag inte verkligt djupt med Marianne då hon beklagade sig över att hennes man avsatt ettusen kronor om året av sina trettiotusen åt sin gamla väninna? Eller varför talte jag inte förstånd med henne åt mannen, då han bad mig? Varför skilde jag inte de där karlarna åt i trappan, och varför mördade jag inte städerskans man?"

Ann Mari har då redan glömt, att hon inte hade godhet i överflöd, hon har glömt hur Marianne prövade hennes tålamod och kränkte henne genom att hopa nesa och hån över den kvinna som haft en fri förbindelse med hennes man före hans äktenskap. Hon har glömt att kassabristen var lika stor som hela hennes sparkapital, och hon har glömt att hennes syskonbarn av grannlagenhet vägrade att ta emot hennes presenter. Hon bara sörjer över att ha misslyckats med fall efter fall, förspillt alla möjligheter.

En dag sörjer hon heller inte längre över det så mycket. Hon kommer, lite för tidigt kanske, men i följe principalens inflytande och egna förtjänster till något slags Höstsol, och där får hon ha en katt och ett blomfönster och kan varje dag gå till dukat bord tre gånger med tjugufem andra av samma kategori.

En dag bjuder hon Marianne ut att komma på förmiddagen och stanna hela dagen.

— *Kära* du, så trevligt du har det.

— Kära *du*, att din man har blivit kommendör av Vasaorden!

Men när de sen ska prata genom långa timmar mellan målen, faller det sig svårt. Marianne bryr sig inte så mycket om att göra husesyn på Hemmet, och Ann Mari tittar endast flyktigt på fotografierna av Mariannes barn. Båda kunde de för varandra berätta ganska märkliga ting ur ett långt liv, men de komma sig inte för. Ty de känna att ingen av dem har lust att höra på den andra.

Marianne är nu en rik äldre fru, en oberoende person i allas ögon. Men ingen kan vara mera beroende än hon. Maken ingår som en nödvändig beståndsdel i hennes liv med sin gallsten och pension åt den forna väninnan och kommendörskorset. Om hon förlorade något av barnen eller av egendomen, skulle det vara detsamma som att skära av henne en lem. Hon är ömtålig, framsatt för ödet och ofta rädd.

Ödet vet däremot inte mera hur det ska komma åt Ann Mari.

Viskar det åt henne: ja men du satte inga spår med ditt liv, du kunde icke förankra dig hos någon eller vara någons ankargrund och ditt sociala arbete var ganska obetydligt, då rör det henne ej mer, ty den passionen har slocknat.

Säger det: ingen älskar dig mera, ty du var inte god nog, så gråter hon en skvätt, men glömmer fort sorgen; det behövs bara att någon kommer in med en hyacint, vilket händer ganska ofta, genast har Minnet orätt och allt är bra. Dör en ros i hennes fönster, så gör det inte så mycket, ty hon sätter alltid skott i god tid. Och hennes katt blev visserligen överkörd av en bil, men den efterlämnade sex ungar, alla lika sällsynt vackra och begåvade.

SJÖMANSBRUDEN

Skeppar Svahns gamla änka satt i sitt lilla kök och vaktade elden i spiseln för att kunna ha kaffet varmt, när dottern blivit färdig med sitt slutbrev till fästmannen. Lina hade gått in i fina rummet, som upptog östra halvan av huset, och stängt in sig där. Modern förstod henne, det är ju en högtidlig stund, då man bryter en förvillelse, som varat i tolv år, och börjar ett nytt liv med skolläraren.

Hon stoppade in den ena vedpinnen efter den andra från högen av vrakved, som låg uppstaplad i spiselvrån. Lina syntes ändå inte till. Gumman reste sig och gick på tå över förstugan. Hon gläntade försiktigt på dörren, men såg bara dotterns orörliga gestalt vid klaffen och vände igen. Hon hade väl mycket att säga honom i detta sista brev:

Adjö, farväl, för sista gång
jag avsked av dig tar...

Lina var sådan, att hon skulle aldrig tycka om någon så som hon tyckt om det skrået till pojke, som uppehållit henne under hela hennes ungdom och givit henne sömnlösa nätter under hela det långa kriget, då han seglade på minuppfyllda hav.

Men när åter en timme gått, tog gumman mod till sig och gick in i rummet fram till klaffen.

— Är du färdig, sade hon, jag har snart bränt upp ett helt skepp under kaffepannan. Men flicka då, har du inte skrivit en enda rad? Det är ju i dag, som brevet *måste* av för att hinna till Calcutta, innan Nilses båt går därifrån.

— Det skall bli färdigt, sade Lina, släck gärna under kaffepannan, mig gör det ingenting.

Hennes röst var sig så olik, så bitter och kärv, att modern drog sig skrämd tillbaka. Tänk om Lina plötsligt skulle uppenbara en annan natur, sedan kärleken, som gör en glad och mild, var förgången? Men nej, tröstade hon sig, så illa är det väl inte. Det är bara det, att så bedrövad är människan bara på sin sanna lyckodag, ity att bättre förstår hon inte. Och ångrat sig hade Lina inte, ty ringen låg bredvid henne, ringen, som aldrig varit av hennes finger förr på alla de tio åren sen den glada olycksdag, då den kom dit.

Men Lina tänkte: "hur vetter det att jag har en sån fasans vedervilja att skriva, så att det är som om någon höll mig i högra armen för att få mig att låta bli? Viss i mitt sinne är jag ju. Men det är inte lätt att sätta på skrift att ens sinne är förvandlat, när man inte förstår hur det har gått till. Nils är ju inte anlesare nu än han varit förut men det är bara jag, som ser han med andra ögon."

Hon tog i sin hand den brokiga kulan, som låg i klaffen. När hon var liten, hade den varit henne en sällsam värld, där oåtkomliga, trolska gestalter lågo bundna nere på hisnande blågröna djup. Nu

var det bara ett stycke färgat glas, intet mer. På samma sätt var det med Nils. Han hade synts henne för mer än alla andra män, oförliknelig, oersättlig. Nu såg hon honom som han var: en grann och trevlig pojke, men alltid en pojke som aldrig blev karl till att hålla sina löften och skaffa sin kvinna ett hem. Mor hade nu sagt i tie år: hade han tyckt om dig, så hade han nog inte lagt ner sin hyra på dålighet i hamnarna, då hade han inte nänts att komma hem tomhänt efter varenda resa. Men hon hade bara skrattat åt mor, ty hon hade alltid tänkt, att hon visste bättre i fråga om tycka om. Hon hade sina ljuva minnen av hans gränslösa lycka hos henne, och den kunde hon inte misstaga sig på.

Nu satt hon där och förstod äntligen, att det var just den hon misstagit sig på. Där låg inte beviset. Samma lycka hade han kanske i varenda hamn, sade hon sig och vred om kniven utan förbarmande. Beviset skulle varit att han lagt av pengar för att äntligen ta sin styrmansexamen och sen gift sig med henne. Det var den läxan, att hon bara var en av hans hamnfästmör, hon stavat på de sista fyra åren.

"Jag måtte vara bra högfärdig", tänkte hon, "efter det varit så svårt att ta ur mig att jag var den enda rätta för honom. Kanske en annan kan göra folk av honom, kanske ingen kan. Det är inte längre min sak, sedan jag vet, att *jag* inte kan i alla fall.

Han har nog vetat det länge han, att det inte var jag. Men han har inte nänts att säga det och för resten, någon skulle han ha även i denna hamnen.

Därför så skyllde han på kriget, så länge det varade, att man inte kan tänka på att vara förståndig, när man ständigt har döden inpå sig. Och sen blev det styrmansexamen, den måste han ta först, eftersom både hans och min far haft examen, när de gifte sig.

Tänk, att detta har jag behövt modiga tio år för att genomskåda. Det hade väl gått förr om jag vågat. Jag var mera rädd för sanningen än för döden. Jag törs nu se sanningen i ögonen, att kärlek är absolut förgäves. Men kärleken tålde det inte, för i och med detsamma så var den död. Det är väl detsamma, men det är farligt söckent. Att tycka om var det enda roliga i livet, och nu är det slut."

När hon var framme där, kunde hon äntligen doppa pennan och skriva:

Käre Nils!

Jag måste bringa dig nyheten, att nu så har jag äntligen insett, att det är bäst, vi gör slut. Du behöver inte alls tänka på vad vi kommit överens om. När det inte blivit av för oss hittills, så blir det inte i framtiden. Du kunde gärna ha sagt mig som det var förut, när jag var så trög att förstå. Från och med i dag är vi båda fria att ställa det som vi tycker bäst. Jag vill ej fördölja, att jag kommer att gifta mig så småningom. Om stugan ramlar ner över oss, som den ser ut att göra, så kanske det blir i en fart, för nånstans skall mor och jag bo. Brandsynen har dömt ut stugan, om vi inte reparerar, men det kan vi inte.

Ringen skickar jag inte, för jag är rädd de skall stjäla brevet, men jag lägger den i snäckeasken, tills du begär igen den, och då får jag väl min tillbaka. Farväl och tack för allt.

— — —

Hur skulle det bli, när han fick brevet? Han skulle bli ond över att hon sökte vända sitt svek som om det varit hans, och inte tro på det hon sade om stugan och brandsynen. Sen skulle han stoppa brevet i plånboken, när han gick i land, och en hamnsköka skulle hitta det, när hon undersökte den. Det visste Lina, att de brukade göra, när deras besök somnade av kärlekströtthet och fylle. För sina ögon såg hon hur den giriga bruna kvinnan rev sönder brevet i bitar, i ilska över att det inte var en fempundsnot.

Det var dessa kvinnor, som hade alla hans hyror, pengarna som skulle varit till att ta examen och sätta bo. Kyskhet, trofasthet, tillit och kärlek voro intet värda, hade ingen kraft. Kanske andras, men åtminstone inte hennes.

Nu var brevet skrivet och det var bara att stoppa in det i kuvertet som Nils skrivit adress på med egen stil. Så var det gjort och livets stora nederlag bekräftat. Hon darrade av smärta, en förlamning föll över henne så att hon inte kunde röra hand eller fot. "Jag är väl konstig", tänkte hon, "jag är bitter med honom i mitt hjärta, ändå jag vet, att det var *jag* som inte dög. Den som blir avskummad, är ett avskum, och så inget mer."

Hon flög till vid en knackning på dörren. Dagen var liden, aftonen nära, och posten skulle avgå, sade knackningen. Då rev hon sig ut ur förlamningen, tog pennan igen och med darrande hand skrev hon under namnet:

"Det som blev så lätt förlorat,
aldrig har man det väl ägt.
Bara själv ett sken förstorat,
själv med falska vikter vägt."

Det var hennes stora förnekelse av de tio åren och allt de innehållit. Den hade uppstått hos henne och satt sig fast, hon visste inte rätt själv, om ord och melodi kommit utifrån eller inifrån, men hon blev inte fri från visan. För att inte bli tokig av den, måste hon skicka den från sig till Nils.

Och så gick brevet sin ödesdigra färd med en Broströmångare till Indien.

Hon hade alltid sagt: Jag gifter mig inte med skolläraren förrän Nils svarat och bekräftat, att det var slut. Men när brev inte kom inom möjlig tid, gav hon med sig och tog ut lysning. Hela läget tyckte att det var rätt, men samtidigt voro alla vemodiga, och det blev inte något lustigt bröllop. Ingen tyckte om att se hur alla känslor upplösas och förvandlas

och bli till intet. Gästerna blevo alla så rädda och osäkra. Det gick åt mycket sprit på den tillställningen. Man behövde dricka från sig värre än om det varit en begravning.

En dag, inte så långt efter kom underrättelse till Nilses syster i Brantvik från konsulatet i Alexandria, att Nils var död, offer för en olyckshändelse under lossning av varor i en hamn. För systern gjorde det inte så mycket skillnad, men nog var det sorgligt att få hålla boupptecknings utan begravning. Hon brydde sig inte om att tala om händelsen för Lina, skollärarfrun, den nådde henne sist av alla i läget.

Måtte han inte ha fått brevet, var Linas första tanke. Det var ju så onödigt. Han kunde väl fått tro, att hon hållit ut. Hon grät en stund i hemlighet och var underlig till mods några dar, men för övrigt gjorde denna underrättelse, som hon fruktat för i så många år, ingen skillnad i hennes liv. För henne var han längesedan död.

Men det underliga med Nils, som med andra döda, var det, att han kunde vara försvunnen och komma igen. Till Lina kom han veckorna innan hon skulle få sitt första barn. Han kom inte som ett spöke, men hon såg honom så ofta för sitt inre öga, sådan han var under den sista vecka de haft samman före hans resa. Ord föllo henne in, som hon inte ens givit akt på, när de sades. En blick, en tystnad, en smekning, allt fick betydelse.

— Du är då en lat flicka, Lina, som inte blivit klar med vår utstyrsel än.

— Den har varit färdig i fyra år, du. Så snart det fanns garn att köpa igen, började jag väva och sy.

— Men vad är det du styr med nu då?

— Det är andras utstyrsel, Nils.

Nu, så långt efteråt, kom den blicken igen, som han gett henne då. Den gången hade hon bara flyktigt undrat över att han inte begagnat tillfället att som vanligt lova henne bröllop, när han kom hem nästa gång. Nu blev det plötsligt klart för henne, att det varit något särskilt med hans blick och hans tystnad. Men å nej, värjde hon sig, varför skulle det så? Det är väl bara, att det blir så högtidligt, allt som rör de döda.

En dag trädde en av Nilses kamrater, en annan långfarare från Brantvik, in i hennes hus. Hon satt med sin lilla son i knäet, när han kom. Nå, så skulle hon då icke besparas att få veta om han fått brevet.

Han hälsade förläget, ty han hade knappt känt igen den granna och glada Lina från förr i världen. Först talade de en stund om varjehanda, sen sa Lina: — Var det han själv som, var det med flit?

Sjömannen såg stort på henne.

— Varför har du såna tankar? sade han. En vinsch kan förstås slå till en karl för att han inte går ur vägen. Ella för han tänker så möt på annat, så han varken se ella höre. Men det kan också vara rena olyckan. Hur ska en annan veta de?

— Har du aldrig tänkt nåt över det då, Anton?

— Jo, i går, när ja kom hem till Brantvik och fe höra vad som hänt. Nu förstår jag, förstås vad som stod i de där brevet Nils fe i Calcutta.

— Det är ingen i Brantviks läge, som kan tala om för dig vad som har hänt, för de dömer alla så utvärtes, sade hon. Men sitt nu ner, jag förstår att det inte går med mindre, jag skall höra alltihop.

Hon var glad åt att lektionen nyss börjat i skolan, att ungarna voro försvunna från planen utanför huset, och allt var tyst.

— Nog vet jag, sade sjömannen och satte sig, jag, som gjort så många resor med Nils, vad du hade att tala på honom för. Jag sa till honom ibland: få se hur länge hon ger dig nådatid. "Hurudan jag än är, så tycker hon jag är bra", kunde han säga då. Om jag då sa nåt om att det var orätt att låta en flicka sitta och vänta, om man inte tänker slå till, så sa han: "Men det ska jag, och det *vet* hon."

— Han förstod inte en smul av hur det kändes för mig, sade Lina och betraktade tankfullt sin son. Hur kunde han vara så säker, att jag kunde veta det av mig själv?

— Sa Lina hur hon kände det då?

— Nej. Men hurdant var det på sista resan?

— Ja, Lina, sade sjömannen, det är väl underligt för dig att höra det nu, men du kunde inte önskat honom bättre än han var då. Det var som en annan karl. Det var slut med att förstöra pengar i hamn, han hade en annan uppsyn och ett annat tag med

arbetet. "Jag ser, att det skall bli allvar av nästa gång vi kommer hem", sa jag. "Ja, *om* vi kommer, så får du komma på bröllop", sa han. "Tänk att Lina hon sa, sist jag var hemma, att hon haft utstyrseln färdig i fyra —"

Lina höjde handen, som om hon inte ville höra mera. Men sjömannen märkte det inte. Han trodde bara, han skulle tala lägre för pojkens skull och fortsatte viskande:

— Jag frågade honom en gång, om Lina visste, att det verkligen var sista vänteåret. "Jag tror hon förstår det", sa han", fast jag ingenting lovade denna gången. Jag kunde det inte, men hon förstod nog varför. När en lovat så ofta på slarv, så ty en inte med att lova när en mena allvare."

— Men det gjorde jag visst inte, sade Lina. Jag trodde, att han inte lovade för att han kände, att det skulle bli slut mellan oss.

— Vet Lina hur det går till när posten kommer ombord? frågade sjömannen. Då rusar ju alla till och är så ivriga, så att de kan inte tåla sig medan säcken blir uppknuten. Den gången var Nils främst i klungan. Han var den som fick sitt brev först av oss. Jag ga inte så mycke akt på honom då, han gick avsides för att läsa ditt brev. Sen hitta jag honom i ruffen, men han sa inte ett ord om dig eller vad som stod i brevet.

— Aldrig ett ord?

— Nej, men han bruka gå och gnola på en visa ...

— En ny visa? Minns du hur den börja?

— Nej, ja kan inte komma på an.

— Det som blev så lätt förlorat?

— Ja, så var det? Hade du lärt han den?

— Ja.

De sutto tysta en stund. Sjömannen såg hur kvinnan framför honom led, fast hon var stum som ett djur.

Han var inte mycket mera talför själv.

Vad skulle man säga? Det var så dags nu att predika: du kunde ha väntat lite till...

— Ja ajö då, Lina, sa han, och ha det så gott. Vi ses kanske inte innan jag ger mig å igen.

— Allt är förgäves, sade hon utan att se upp. Det hjälpte inte att jag höll ut i tie år, när jag inte höll ut ända fram. Nu sitter jag här med hans död över mig, det är slutet.

— Jag vet inte om en kan sä det va alldeles förgäves, när du ändå gjorde en bra karl av honom till sist, sade sjömannen eftertänksamt.

— Gör du narr å me? frågade stackars Lina, misstänksam i sin nöd och sitt mörker. Om han blev en bra karl på slute så är de bara så mycke värre, för de har varken han eller jag nån nytta å.

Sjömannen försökte hejda henne, men hon brydde sig inte om honom.

— Kärleken förtröttas inte, sade hon, men jag förtröttades.

— Han ställde dig på för hårt prov, sade sjömannen. Det fick han böta för. Och du ga upp för tidigt, och det fick du böta för.

— Får väl böta, sa hon, genom hela livet. Det hade väl vatt bättre han och jag aldrig hade träffats, när de skulle gå så. Vi gjorde ju varann bara ont.

— Du skulle inte sä så, Lina, när du vet hur lite en kan genomskåda, sade sjömannen.

PIUS OCH PYTIA

Omkring ett avlångt bord satt en kommitté. En överläggning var avslutad, ordföranden, en äldre dam, lät klubban falla. Och i samma ögonblick reste sig en av damerna från sin plats, en ung kvinna, den elegantaste av dem.

— Jag kan inte stanna, mumlade hon. De övriga betraktade varandra och henne med oro och otålighet. Hon var vit som ett papper i ansiktet. Vad nu? Ett uppträde, en utbrytning ur kommittén? Hur kunde någon av de invigda, som visste, hur svårt det var i och för sig att förbereda en kongress, vilja ställa till svårigheter i onödan?

Men ordföranden gav dem med en blick en rundbefallning att vara stilla, reste sig och följde själv efter.

— Kära fru Smitt, sade hon med en vänlig röst, gå ni hem, ni ser så förstörd ut. Ni är ung, jag förstår er. Jag skall ordna så, att ni inte antecknas som närvarande vid sammanträdet, så står ni alldeles utanför våra beslut i dag.

— Ni förstår mig ändå inte, om ni tror det är av feghet, sade den unga. Det är själva halshuggningen av en levande människa som upprör mig så.

Ordföranden tänkte flyktigt, att det endast är levande människor man halshugger och sade:

— Halshuggningar, för att nu bruka det ordet, som

jag anser vara alldeles för starkt, måste emellertid ske i trängande fall här i världen för det allmänna bästa. Här går kongressens intressen framför fröken Fertings intresse att få behålla sitt huvud.

— Jag har aldrig drömt om, att vi skulle börja vårt arbete med en avrättning!

— Tror ni inte jag känner något därvid? frågade ordföranden.

Den unga trodde det inte. Hon stod med handen på dörrlåset och betraktade ordföranden, som var lika rödblommig, lugn och fattad som vanligt.

— Å jo, fortsatte den äldre kvinnan, det gör jag nog. Men jag har nu en gång fått lära mig under ett fyrtioårigt föreningsarbete, att även sådana beslut som detta att utesluta fröken Ferting ur kongressarbetet måste göras och uthärdas av bödlar och delinkventer lika. En annan gång är jag kanske själv den dömda, och ni är domare, och då skall ni få se att jag tar det lika lugnt.

— Sådana saker borde inte få passera bland kvinnor.

— Varför inte? sade ordföranden med plötslig otålighet.

Den unga svarade icke på denna fråga. — Farväl, sade hon och gled ut genom dörren. Den gamla ordföranden stod ett ögonblick stilla med ryggen mot kommittén och stirrade på den stängda dörren. "Farväl." För en timme sedan hade hon, som nu lämnat dem, varit eld och lågor för sin uppgift. Sådana förluster äro svåra att ersätta, men

man finge försöka att tala vackert vid henne litet längre fram.

När vaktmästaren utanför dörren fick se fru Smitt, frågade han deltagande, om han fick gå efter ett glas vatten. — Ja tack, sade hon och sjönk huvudyr ner på galoschhyllan.

— *Varför inte?* Jo, det kunde hon ha sagt, denna kloka, aktade och djupt cyniska gamla människa, som hon en gång älskat. Därför, därför, att kvinnor måste vara mera milda, mjuka, uppfinningsrika, ja, geniala, då det gäller att förena individens intresse med det allmännas. Eller också finge de låta bli alldeles.

Varför inte? Min Gud, min Gud, det var ju just detta vi skulle göra: lösa upp motsättningen mellan det hela och delarna, försona den enskilde med samhället. Och så har hon, vår gamla ledare, under arbetet glömt vad hon arbetade för.

Då fru Smitt kom hem, lade hon sig för fem minuter på soffan i sitt arbetsrum. Om två minuter kom hennes man in, klädd i sin vita arbetsrock. Han hade hört av jungfrun, att hustrun kommit sjuk hem från sammanträdet, och han hyste i sitt hjärta en väl dold önskan, att något ohjälpligt måtte ha hänt.

Hon ville icke nu tala om det som skett, och frågade därför hur han kunde gå ifrån mitt under mottagningen. Men han förklarade, att den patient skickat återbud, som skulle haft just denna kvart. Han kunde likaväl ägna sig åt sin hustru, om hon icke var för dålig att ta mot besök av läkare.

— Du vet, fröken Ferting? sade hon då.

— Om jag vet? Han började skratta, signaturen Pytia!

— Varför skrattar du?

— Du vet likaväl som jag, att det finns inte en människa i detta land, som inte skrattar vid hennes namn.

— Jo, sade hustrun, jag. Det är väl inget löjligt, att hon haft en ärekränkningsprocess mot en oförskämd bulevardredaktör.

— Man skall inte processa med Löjet!

— Skall man inte! När han gycklade med henne vecka efter vecka. Du håller väl inte med den vidrige Krock?

— Nej, min älskling, men han är rolig, och hennes process gjorde henne omöjlig.

— Hon vann ju.

— Till sin olycka! Han utnyttjade det glänsande för att göra henne ännu löjligare.

— Hon är en god journalist och en mycket bättre människa än han.

— Det erkännes allmänt. Hon är en bättre människa, men han är en långt bättre journalist. Men du måste tala om vad som hänt.

— Skulle inte kvinnorna stå på hennes sida? sade hustrun. Det borde ju vara en självklar sak, att hon skulle vara ordförande i reklamutskottet och spela stor roll överhuvud vid kongressen. Hon var med på de förberedande överläggningarna. Men i dag, då det valdes utskott, blev hon fullkomligt förbigången.

För judarnas rädslas skull. Det var därför jag gick hem.

— Men min lilla vän, sade mannen (mår du illa om jag röker?) Krock skulle förföljt Pytia ända in i kongressen och gjort även den löjlig. Jag anser, att fru Bergh gjorde rätt. För det var väl hon.

— Fröken Ferting kommer att ta det hårt. Hon har varit liv och själ för kongressen, full av planer.

I det samma kom jungfrun in och frågade, om frun tog emot fröken Ferting.

— Då går jag, sade mannen, men låt mig smita bakvägen.

— Törs du inte möta henne?

— Nej, jag kunde brista ut i ett hysteriskt skratt.

Fru Smitt kände samma djävulska frestelse, då fröken Ferting steg in. Och dock var den besökande så allvarsam.

Hon var en lång, mager människa med ett ansikte, som skärpts och hårdnat under en tjuguårig journalisttid. Det sätter sina spår, att alltid tvingas att passa på och vara uppmärksam vid lyssnande och frågande, vid uppsamlande och återgivande, vid räkningars betalande och vid tågombyten.

Men i dag var detta ansikte alldeles i oordning av sinnesrörelse, det uttryckte ett djupt lidande.

Fru Smitt hade snabbt övervunnit sin hysteriska skrattlusta. Hon var lika allvarlig som Pytia, då hon med en invärtes rysning bad henne sitta ner. Hon hade kallat kommittébeslutet för en halshuggning,

därför var det så kusligt att den avrättade levde och kunde se på henne.

Och det var så kusligt, att offret rev upp sig och blottade sin smärta ända in i roten för en yngre kollega, den där lilla Gerda Smitt, som hon hittills alltid behandlat så förnämt. Men hon var för utom sig för att kunna behärska sig och spela rollen av den erfarna, överlägsna, stramt tyglade personligheten, som för alla livets kastningar och överraskningar blott har ett leende...

— Säg mig, klagade hon, vad är det för fel med mig?

(Min Gud, vilken fråga. Man säger icke till en människa: felet är att ni är evigt löjliggjord.)

— Varför hindrar man mig att arbeta? frågade den olyckliga vidare. Ni tror väl inte, att det är den yttre chikanen av att vara utesluten jag bryr mig om, namnet i tidningen och sånt. Om ni visste vad det blir bottenlöst likgiltigt för en gammal journalist. (Här gör hon ett litet försök med sin överlägsenhet igen, tänkte Gerda Smitt.) Men jag vill göra nytta. Det är ju det enda som gör detta vidriga livet uthärdligt: föreställningen, att man gör nytta. Och jag kan, men jag får inte.

Vad är det då? Jag granskar mig utan och innan och kan inte finna någon rimlig anledning till mitt öde. Jag har inte kunnat finna nyckeln, utgångspunkten. Därför måste ni ge mig den, Gerda. Ni är den enda jag känner, som har så pass mycket hjärta, att jag kan ta emot det av er. Vi är ju också kam-

rater, ni känner samma kretsar som jag, ni vet säkert precis hur man talar om mig.

Gerda Smitt höll nästan andan vid detta tal. Alltså icke en aning hade Pytia om hur hon själv tog sig ut inför världen. Hon hade gjort reportage i tre världsdelar av fem, men om världen inom sig i förhållande till yttervärlden visste hon intet.

Hon drömde icke om att bulevardredaktören Krock slagit igenom med sitt löje över henne, *därför att det fanns något inom henne, som lönade sig att parodiera,* något uppstyltat och oäkta bredvid intelligens och duglighet.

Gerda Smitt kände i detta ögonblick, att det var så, men säga det, nej, det ansåg hon sig inte ha skyldighet eller rätt till.

"Jag måste hitta på något osant skäl, något smickrande skäl för kommitténs handlingssätt", tänkte hon och sade:

— Jag lovar tala om det, men på ett villkor, att — vad skulle hon kalla henne för sedan den andra börjat säga Gerda — att vi går ut och äter middag samman nånstans, där vi kan vara ostörda.

Fröken Ferting samtyckte, och Gerda meddelade mannen sitt beslut på en brevlapp hon skickade in till honom. Han skrev tillbaka: du är en hjältemodig kvinna.

"Ja, det är jag", tänkte hon. Men strax efter de båda damerna slagit sig ner vid sitt bord, kom redaktör Krock in för att äta middag samman med ett muntert sällskap i samma restaurang. Då han

passerade förbi dem, insåg hon, att hon inte var så modig, som hon givit sig ut för.

Fröken Ferting trängde henne genast att få veta hemligheten. Hon gjorde ingen anspelning på Krocks närvaro eller frågade: är det han, som är skulden?

— Låt oss äta först, svarade den andra och tänkte: "Utan ett glas vin får jag inte mod att uthärda denna situation till slutet."

Aftontidningarna bjödos ut i matsalen, och fröken Ferting köpte en. Hon vecklade upp den, ville gå direkt på telegrammen men hejdade sig vid en artikel, som hon läste med stigande rodnad i sitt ansikte. Slutligen skickade hon den över till sin bordsgranne med ett något skevt leende.

— Detta tröstar mig något, sade hon, jag mår redan bättre.

Det framgick av artikeln, att redaktör Krock fyllde femtio år — därav middagen och den redan från början mycket höga stämningen i kretsen. Av denna anledning hade han utfärdat en amnestiförklaring, i vilken han benådade några av de offer han särskilt förföljt: politiker, skådespelare, författare, yrkeskamrater. Tidningen, som återgav detta med förtjusning över påhittet, slutade på följande sätt: den välvillige femtioåringen ber oss påpeka att Pytias namn icke är uppfört på listan över de benådade.

Gerda Smitt satt så, att hon kunde iaktta redaktör Krock. Hon såg, att han hade tid mitt i femtio-

årsmiddagen att observera fröken Ferting, att följa henne, då hon läste artikeln, att säga kvickheter över henne.

— Han måtte hata er, sade hon.

— Ja, visst, sade fröken Ferting, och nu skall jag tala om den hemligheten för er: han hatar mig, sedan vi var ute som krigskorrespondenter tillsammans, och det visade sig att jag hade mera fysiskt mod än han. Jag var aldrig rädd, han var genast rädd, så fort det fanns minsta anledning, och ibland ändå. Jag säger det inte för att skryta, men ni kan fråga dem, som såg oss, att jag inte vet vad fysisk rädsla vill säga, men att han vet det. Det enda är, att jag föraktar att avslöja honom offentligt. Men jag tror inte folk fäster sig så mycket vid vad han skriver?

Detta med fegheten var en intressant upplysning, sammanställd med det outsägliga raseri, med vilket Krock angripit sin kvinnliga kamrat för hennes narraktiga fåfänga att vilja framhäva sitt personliga mod.

I detta väldiga drama inför vilket varje mänsklig människa måste bli en ödmjuk och darrande — ja darrande! — åskådare, hade han sagt, sökte en fåfäng kvinna att spela en egen hjälteroll, att väcka beundran, göra erövringar. En förfärlig skildring hade han gjort av Pytia vid ett visst givet tillfälle. De besökte en ställning, hon ville upp och ut och visa sig, kokettera med fienden. Den beledsagande officern förklarade för henne, att om fien-

den finge nys om, att här fanns folk, vilket intill nu var honom fördolt, skulle han börja skjuta ögonblickligen. Men med en stolt fras om det härliga att dö för en stor sak, steg Pytia ut och erbjöd sig som skottavla. Hon blev observerad, och följden var den, att det fientliga artilleriet lade ställningen under eld i tjugufyra timmar, till stora lidanden för dem, som höllo den. Men då var Pytia redan sin kos, färdig att på annat håll lysa med sin tapperhet.

Gerda betvivlade inte att Krock var fysiskt feg, det stämde ju med mannen, men hon betvivlade, att häri låg hela förklaringen till det raseri, varmed han förföljde Pytia. Då hon utförde sin amazonroll vid fronten, hade hon säkert sårat många mäns anständighetskänsla, och det var detta han bar fram med det raseri, som sårat högmod kan skänka.

Men att vidröra detta, förklara detta — nej, det var otänkbart. Gerda Smitt kände sig icke ha skyldighet till något sådant. Hon ville hjälpa denna arma kvinna förbi en vansklig punkt för den dugligheths skull och det goda som fanns hos henne, och för att man överhuvud då och då måste hjälpa varandra att leva vidare. Men hon kunde icke giva henne den själens kyskhet och ödmjukhet hon saknade, det var icke som att hälla vin i hennes tomma glas.

Hon visste nu, att hon skulle skylla kommitténs beslut på ett rykte, att fröken Fertings sedliga liv icke var otadligt. Det var numera en ganska ofarlig anklagelse, som hon säkert kunde bära. Hon hade

bara tvekat att komma fram med den, så länge hon inte visste, med vilken man hon skulle falskeligen förbinda henne. Men så slog det henne: jag tar Pius, det gör ingenting, han är ju i Kina. (Det var han icke, han var på hemväg, men det visste hon icke.) Ingen kunde passa bättre än Pius. Han hade varit Pytias chef på den tiden, då han ännu satt på en redaktionslokal. Det var innan kriget slungade ut honom i de väldiga äventyrens värld. Fast han föraktade att fara i skock med andra krigskorrespondenter, hade han då och då uppträtt på skådeplatsen med Pytia och Krock, vilket var allmänt bekant och fastslaget i deras artiklar. Dessutom hade han, Pius, lekt med Gerda Smitts hjärta, då hon var journalistvolontär, och det var henne en hemlig njutning att länka hans namn fast vid Pytias och så göra honom en smula löjlig, denne stolte, överlägsne och oåtkomlige man.

Fröken Ferting hade behärskat sig länge och icke avbrutit sin bordskamrat i hennes långa tystnad. Men till slut blev henne oron övermäktig. Hon ville gå, hon härdade icke ut med de ständiga skrattsalvorna från fiendens bord. Det var henne, som vore hon för var gång det mål, mot vilket de avfyrades. Hon höjde sitt glas mot grannen: — Var barmhärtig, bad hon.

— Det kan jag inte, sade den andra. Tvärtom, jag måste ju säga er, att ni är anklagad för att ha varit älskarinna åt Pius, som dock är gift. I detsamma hon sagt det, greps hon av rädsla för vad

hon gjort. Hon hade väntat, att Pytia lättad och lite brydd skulle med ett skratt och en axelryckning avfärda detta orimliga rykte. Men hon blev med ens oerhört allvarsam, sysselsatt och beslutsam. Som genom ett trollslag hade hon återfått sin värdighet och överlägsenhet, så långt hade medlet verkat.

— Jag är er ytterligt tacksam, fru Smitt, sade hon. Nu då jag känner grunderna för kommitténs handlingssätt, skall jag icke vila förrän jag rentvått mig från denna grundlösa beskyllning.

Icke vila! Fru Smitt bleknade.

— För Guds skull, fröken Ferting, sade hon, akta er för att göra offentlig skandal, då är ni förlorad.

— Icke *offentlig*, sade fröken Ferting obeveklig. Jag är ju god vän med Pius' fru. Det finns dessutom så många andra, som kan bevisa mitt alibi för fru Bergh och resten av kommittén. Detta missförstånd måste uppklaras och ryktessmidaren måste uppspåras. Ja, kära fru Smitt, jag skall lova er en sak, jag skall inte med ett ord antyda, att det var ni, som öppnade mina ögon.

Gerda gjorde ännu några försök att förmå Pytia att inse, att hon bara skulle göra saken värre genom att rentvå sig. Men då hon såg, att det var hopplöst, drog hon sig maktlös tillbaka.

— Aldrig mer skall jag försöka hjälpa någon människa att leva vidare, bedyrade hon.

Ett par dagar senare besökte henne den gamla ordföranden. Hon ville på inga villkor ta för god fru Smitts avsägelse, hon *måste* kvarstanna i kom-

mittén. Vad var det för mening att göra sig solidarisk med fröken Ferting, som till på köpet nu visade sig komplett tokig. Hon hade inkommit till kommittén med en lång skrivelse, beledsagad med intyg från östan och västan om hennes sedliga vandel. Framför allt var hennes samvete rent i fråga om redaktör Skotte (Pius), man kunde fråga hans fru och alla deras gemensamma bekanta, till exempel fru Smitt. Och hon hoppades, att sedan kommittén övertygat sig om sitt beklagliga misstag, den skulle veta att ge henne upprättelse.

Fru Bergh drog upp skrivelsen ur sin portfölj och överlämnade den till genomläsning. Gerda genomögnade den hastigt. Den var författad med ett fruktansvärt allvar. Den var fullkomligt övertygande. Den innehöll förkrossande bevis på att fröken Ferting (Pytia) var oskyldig i fråga om redaktör Skotte (Pius).

— Man har gjort henne orätt, mumlade hon. Jag tycker hon borde få komma med i kommittén.

— Nu mindre än någonsin, sade fru Bergh bistert.

— Då kan inte jag ta tillbaka min avsägelse.

— Det måste ni, fru Smitt.

— Jag skall be min man komma in, sade Gerda fegt, *han* vet.

Det var osanning, ty han visste icke, vad som hänt på middagen mellan hans hustru och Pytia. Men han gjorde en utväg ändå, han försäkrade nämligen fru Bergh, att han som läkare måste sända sin hustru utomlands på fjorton dagar.

Det var på denna resa hon träffade Pius i en hotellvestibul i Amsterdam. Hon trodde, att hennes sjuka samvete skapat en förvillande likhet, men vid närmare påseende befanns han vara verklighet. Det var Pius, skönare än någonsin med hela den stora världens romantik omkring sig.

— Men varför är ni inte kvar i Kina, Pius? frågade hon.

— Ja, jag säger mig själv detsamma, svarade han. Jag skulle ju gudbevars resa hem till familjen. Men vid min ankomst till London fann jag en stor Svergepost full av beskrivningar över vilka krampaktiga ansträngningar Pytia gör för att bevisa, att hon inte varit offer för min förförelsekonst. Och så reser jag hellre till Italien, jag kan inte se mina bekanta i ansiktet, jag är omöjliggjord hemma för en längre tid.

— Men Pius, så rysligt.

— Vad jag skulle vilja veta är, sade Pius och lekte med sin revolver, som han drog upp ur revolverfickan på sin kaki, varför denna kvinna satt i gång en sådan historia. Jag har aldrig gjort henne något. Men jag skall. Jag ämnar skriva till vår gemensamma tidning, att antingen hon eller jag måste lämna den. Så får vi se.

Så där ja, nu var det kommet så långt, att Gerda Smitt måste tala sanning.

— Pius, sade hon med darrande stämma, hör på mig först, innan ni gör något. Det var *jag*, som ingav

henne denna idé. Jag behövde avlänka hennes uppmärksamhet, ja, det är en lång historia.

Pius stoppade tillbaka revolvern i fickan och tog den lilla kollegan i båda axlarna.

— Se på mig, sade han. Er, lilla Gerda, har jag visst gjort illa en gång. Men aldrig trodde jag, att ni skulle hämnas så.

— Det var inte hämnd, sade hon, jag hämnas aldrig.

— Men jag alltid, sade han, och det skall ni få märka.

FLICKAN UTAN HAND

— Vem sa ni söker mig?

— En arbeterska, en fröken — Pettersson, Svensson, vad som helst.

Redaktören tog alltid emot sådana besök ur prenumerantkretsen, om det så var mitt i ett ord. Då hon kom in, steg han upp från skrivbordet och räckte henne handen. Han var säker att hon undrade om han skulle göra det eller ej. Ty han visste att det finnes en mängd människor i vårt land som inte ta ett handslag av mötande överklassperson för något självfallet.

Den unga arbeterskan rodnade.

— Jag kan inte räcka handen, sade hon.

— Så, sade han och tog sin hand tillbaka, vad har jag då gjort?

— Det är inte för vad redaktörn har *gjort,* svarade hon. Men *jag*

har
ingen
hand.

Då vek han hastigt om skrivbordshörnet, kom fram till henne och tog henne om båda axlarna i stället.

— Å, är det *Ni?* sade han. Att jag inte genast ... Sitt ner, han tryckte ner henne i stolen bredvid

skrivbordet. Tala nu om ert ärende. Är det något mera jag kan göra för er?

Vid ordet *mera* skymtade ett litet leende kring hennes mun som var dragen i en bitter linje.

Han såg det, men hann knappt uppfatta det, förrän det var bortjagat av ett ödmjukt bönfallande uttryck.

— Något mera? Ja det kan redaktörn visst, om han vill. Jag hoppas redaktörn vill, tillade hon i hopplös ton.

Han var redo att hastigt bevilja vad som helst bara för att slippa se henne. Denna unga människa kom fram stympad ur ett bittert fysiskt lidande med hela dess atmosfär ännu omkring sig, det irriterade nerverna. Han hade skrivit om henne, ty därmed slet han i andras hjärtan, inte i sitt eget. Men vara i hennes närhet ville han inte.

— Varför drar ni på det, fröken? frågade han. Förstod ni inte, när ni läste min artikel att ni har en vän i mig?

Då svarade hon något oväntat: dom säger att redaktörn aldrig dementerar något.

— Stämmer, sade han leende, ty han antog att hon inte visste vad dementera betyder, men det är därför att man behöver bara dementera, när man skriver något som inte är sant. Ni vill väl inte att jag ska ta tillbaks det som jag skrev om er i går?

— Jo, sade hon, det vill jag. Så var det då åtminstone sagt.

— Å, sade han mycket förvånad. Blev ni kanske aldrig av med er högra hand?

Hon drog fram den ombundna armstumpen ur muffen, lade den på bordet och fortsatte:

— men det var inte så som redaktörn skrev, och därför...

"En kvinna som varken börjar eller slutar en mening", tänkte han retligt, men så såg han att hon grät.

— Nå hur var det då? frågade han vänligare än han tänkt.

Nu räckte hon med vänstra handen fram ett kuvert som hon hela tiden hållit redo. Utanskriften var upplöst i tårar.

— Jag förstår ju ändå att det är till mig, sade han fryntligt.

I kuvertet låg ett brev, men det var maskinskrivet.

"Eder artikel i gårdagens nummer av eder värda tidning om olycksfallet för två månader sedan i konfektionsaktiebolaget Svea, bygger på ett missförstånd."

Han såg hastigt upp på flickan, hon satt med djupt nedböjt huvud, och ovillkorligen vandrade hans blickar till den söta fjuniga nacken under hatten, en sällsynthet i dessa kortklippta dagar.

Vidare: *"Hur detta missförstånd kunnat uppstå känner jag icke"*, (vilken jag? jaså, verkmästaren), *"men jag är övertygad om att ni skall rätta detsamma.*

Det är riktigt att fröken Signe Karlson allvarsamt skadades vid utprovning av en ny tillskärningsmaskin. Men att så skedde berodde på ren olycks-

händelse. Det elektriska ljuset slocknade nämligen mitt under arbetet och fröken Karlson som var nervös därför att maskinen var ny för henne, kom för nära kniven med handen. Olyckan kan så mycket mindre ha något samband med disponentens närvaro som han anlände först efter det den var skedd. Jag var den ende närvarande.

Fabriksledningen har understött fröken Karlson långt utöver sin lagliga skyldighet och bekostar för närvarande hennes vistelse på en vanföreanstalt. Därefter är den villig att bereda henne arbete mot samma avlöning som hon åtnjöt som kvalificerad arbeterska. Då hon alltså icke har någon anledning att föra talan mot fabriksledningen varken vid domstol eller i pressen, finns det intet misstänkt i det av eder påpekade faktum att händelsen inte tidigare kommit till allmänhetens kännedom. Fröken Karlson är den första att beklaga att falska rykten om disponentens otillbörliga uppförande kommit i omlopp och genom er artikel nått vidare spridning.

Högaktningsfullt
Karl Anderson
Verkmästare."

Redaktören vek samman skrivelsen och lade den under en brevpress på bordet.

"Det här har disponenten själv författat", tänkte han och undrade varför denne hans gamle vedersakare var så hövlig. Varför passar han inte på och stämmer mig? Om det är nedrigt förtal att han var

orsak till olyckshändelsen genom att kyssa flickan vid maskinen i nacken, så borde jag ju åka in för att ha pressat tryckfrihetslagarnas tålamod till det yttersta.

— Fröken Karlson! sade han tvärt med hög röst, och hon flög till alldeles som han beräknat att hon skulle göra. Som hon visserligen gjort den där olycksdagen också...

— Varför har verkmästaren skrivit det här och inte ni själv? frågade han.

— Jo, jag var förlovad med honom, sade hon.

— Jaså, och nu har han slagit upp efter olyckshändelsen...

— Ja, det beror på, sade hon. Om redaktören tar in det här, så blir det bra igen.

— Jaså, verkmästaren ställer villkor för att hålla fast vid sin fästmö. Det var inte vackert av honom. Bry er inte om honom.

— Han kan ju inte gärna tänka på att gifta sig med en enhänt flicka som inget har, försvarade hon honom.

Han tänkte fort: "Hon skulle ju få plats och full lön enligt verkmästarens dementi. Men om jag inte tar in den så gäller alltså inte fabriksledningens löfte. Även den ädla fabriksledningen ställer villkor för att visa sig mänsklig. Den pressar verkmästaren att tillverka en annan upplaga av historien, med hot om att lämna hans fästmö på bar backe. Och han skickar henne hit, att, vid vite av uppslagen förlovning, ljuga mig full.

— Jag förstår, sade han efter en minutlång tystnad.

Hon tyckte inte om att han sade det. Förstå var just vad han inte skulle.

— Vill redaktörn vara så snäll och ta in det, på en bra plats, tillade hon osäkert. Och så reste hon sig.

Men han tryckte ner henne i stolen igen.

— Om jag ska ta in det här, sade han, så måste jag göra ett tillägg. Jag måste säga att jag fått alla mina uppgifter av sekreteraren i textilarbetarförbundet, er egen bror, fröken Karlson. Det underlät jag förut på hans begäran, eftersom han också är anställd på Svea, men då måste det ske. Det blir nog inte bara roligt för syskonen Karlson med den där dementien.

— Nej, det går inte an, sade flickan förfärad.

— Begär ni att jag ska ställa mig som om jag hittat på alltihop? Det är orimligt.

— Å, redaktörn som är så betydlig och som inte är anställd hos nån, vad skulle det göra?

Han skakade på huvudet: aldrig i livet.

— Men redaktörn skrev ju att "varje mänskligt kännande hjärta måste blöda för Signe Karlson".

— Ja blöda, sade han. Nå vilket vill ni?

Flickan svarade inte. Hon flög bara på dörren.

Han hann dock fatt henne, och i kraft av sitt övernaturliga vetande sade han: — Nej, vi springer inte till fästmannen, vi reder upp det här först.

Hennes skuldra darrade som en fågel under hans hand.

— Jag har inget mer att reda upp.

— Jo. Ni kan tala sanning.

— Ja, men...

Så satt hon åter i besöksstolen, och frågorna föllo lugnt och jämnt över henne. Han kände den väl valda frågans makt, folk faller hjälplöst offer för henne, av oförmåga att värja sig, att ljuga fort och väl.

Det var alltså som han anat: broderns berättelse var den riktiga.

— Ni medger alltså att verkmästaren tvingade er att gå upp med dementien, därför att fabriksledningen satte dess införande som villkor för att uppfylla sina löften?

Den frågeställningen var antingen flickan för krånglig eller förstod hon hur farligt det var att svara. Hon stirrade förskrämd och bönfallande på redaktören, som klappade henne lugnande. Han behövde inte pina henne mer. Han visste redan tillräckligt.

Vilken historia! Detta var ju långt mera allvarligt än själva händelsen. Om en enstaka man som sådan begick en enstaka handling som detta med flickans nacke, så var det illa gjort men kunde icke vändas som en anklagelse mot kapitalismen. Men detta hot om återtagande av löftet om framtida anställning, såvida hon inte lade skulden till olyckan på sin egen nervositet, däri, tänkte han vällustigt, uppenbarades penningens grymhet, övermod och dårskap. Men hitintill och icke vidare, herr disponent!

— Var bor ni? frågade han het av iver.

Då vågade hon plötsligt inte svara. Hon var utom sig av förfäran över utgången av sitt ärende.

— Vad tänker ni göra? frågade hon förtvivlad. Redaktörn får väl ändå ha lite förbarmande med mig?

Det hade han tydligtvis inte.

— Seså, sade han, var bor er bror?

— Varför då?

— Vi ska ge oss till honom och överlägga om den här saken.

— Men vad ska redaktörn *göra?*

— Riva upp himmel och jord förstås. Vi ska förklara krig mot disponenten. Han ska få dyrt betala sitt lättsinne.

— Ja, men det är just därför, att han ska *betala,* som den här skrivelsen måste in!

Så, nu kom också *det* fram.

— Å, det finns andra sätt. Han kan tvingas. Om ni processar mot honom förlorar han.

— Skulle jag? Det gör jag aldrig. Hu då.

"Nu har jag råkat ut för ännu en tokig karl", tänkte hon, "fast på annat vis".

Han visslade medan han satte på sig rocken, och hans röst klang av jubel, när han anmälde för växeln, att han ämnade sig ut. Full av hjälplöst hat iakttog hon honom. Vad går det åt honom? Var det så förtjusande att störta i fördärvet en flicka utan hand. Och medan hon tänkte så, ilade det i fingrarna som voro borta.

"Vad menar karlar egentligen?" tänkte hon. "Alla säger de med en mun, att de vill hjälpa mig. Disponenten flödade av löften, och ädlare än Anderson var i början kan inte tänkas. Det skulle då varit min bror som kunnat tävla med honom. Och vad skrev inte den här om att blöda för Signe Karlson? Och nu är de alla i luven på varann och bryr sig bara om att passa på tillfället att komma åt varann. Hur det går för mig, det rör dem inte. Och det är ändå jag som är utan hand."

Nu kom den här redaktörn och tog henne under armen. Och nu började han: — Det här skulle bli en stor affär. Det skulle bli artiklar, möten, där hon skulle vara närvarande, hela landets arbetarstam måste kallas i vapen.

— Det vill jag absolut inte, sade hon.

Det var precis som om hon på nytt kommit in i en maskin som skulle slita sönder det som var kvar av henne.

— Jo, det vill ni visst, sade han.

— Nej.

— Jo. För ni vill ju bli hjälpt.

— Ja, men inte så, inte alls så.

— Ni får låta er hjälpas som er bror och jag bestämmer. Seså, nu glömde jag skrivelsen. Nej, ni får inte vänta, då springer ni bara. Han höll fast henne. Ni följer med mig in igen i mitt arbetsrum.

— Ge mig igen den där skrivelsen, sade hon och sträckte fram den handlösa armen.

— Å nej, min lilla flicka, sade han. Kom nu, vi tar en bil. Var bor brodern?

— Jag vill inte.

— Ni måste. Lugna er. Den här första skrämseln går av. Vi ska lära er mod, ni ska få känna vad det är att ha en hel klass bakom sig. Lita på mig.

— Men Kalle! Vad ska Kalle säga?

— Helst bör ni aldrig återse Kalle. Det är ju en förrädare. Men han ska få sin lön han med. Gråt inte. Ni kan få en annan man.

— Jaså det också. Hon ryckte sig loss. Förgäves. I nästa ögonblick var hon redan inne i bilen.

— Nå, sade redaktören, adressen! Fort!

På denna historia vann han ett kommunalt val, men Signe Karlson blev omöjlig för hela livet.

DEN FÖROLÄMPADE FEEN

Detta är en av de osynliga historierna. Den upprann i en scen, vilken utspelades inom tidrymden av en minut. Två obekanta människor möttes vid en grind, växlade ett par ord, skildes. Den ena av dem hade glömt alltsammans tio steg från grinden. Skulle han någonsin få veta, att det var Ödet han mött och avfärdat, Ödet, som bar under armen, i en portfölj, en av de största gåvor det någonsin ämnat åt honom? Skulle Ödet komma igen en annan dag, då han hade bättre tid att ta emot?

Den man, som sålunda sig ovetande mötte Ödet, var en mycket lärd och berömd man, som nått allt vad en vetenskaplig och litterär karriär kan bjuda i Sverge, allt, så när som på medlemskap i Svenska akademien. Han hade nyss blivit förbigången vid ett val, där just han skulle varit den rätte. Detta hade grämt honom en smula, icke mycket.

Men denna afton, då han stod på trappan till sin villa för att gå ner till staden och äta middag med vänner, var han vid det bästa lynne, och så stolt över att vara det, trots motgången, att lynnet blott steg i följd därav. Han visste att några angenäma timmar väntade honom. Han skulle mötas av älskvärdhet, hänsyn, man skulle ge honom första platsen och sista ordet, så som det vanligen hände. Han

var så van därvid, att han oftast icke reflekterade däröver. Men i dag, då han knäppte sin päls, erfor han i ett enda koncentrerat ögonblick hela behaget av att vara den han var.

Det var då han fick syn på ett äldre fruntimmer, som med en portfölj under armen tveksamt nalkades hans grind, öppnade den och blev stående med handen på klinkan, som väntade hon på honom. Hennes avsikt var dock säkert icke blott att hövligt öppna grinden för professorn. Uppenbarligen, sade han sig med en otålig suck, kom hon med ett manuskript, sitt eget eller snarare en sons eller en dotters, som hon önskade få bedömt av en auktoritet. Eller också sökte hon ett stipendium. Nuförtiden äro författare — och deras mödrar — som vilda efter stipendier, men han hade inga att utdela.

Han sökte undkomma genom att störta förbi, men hans tydliga brådska avskräckte inte kvinnan från att hejda honom, då han passerade henne.

— Träffas professorn? frågade hon.

— Ja, det blir bäst att höra efter i villan, svarade han utan att se på den frågande och ilade vidare. Han hörde hur grinden, som hon hållit upp för honom, smällde igen, men brydde sig inte om att forska efter, om hon följde hans råd.

Ungefär en timme senare stannade en släde framför ett litet stationshus på upplandsslätten.

En ung flicka, klädd i respäls, steg ur. — Ge mig mammas päls, sade hon till den unge mannen, som

körde. Jag kan bara inte begripa detta. Hörde du rätt, att vi skulle möta vid sjutåget?

Hon hade frågat det så ofta nu, och för var gång blev han osäkrare. Men han hade ändå haft rätt, ty strax därpå kom flickan tillbaka i sällskap med den äldre damen och portföljen.

— Men mamma, sade flickan, portföljen är lika tjock som när du for. Kommer du hem igen med pengarna?

— Ja, sade modern snävt, men de båda unga misstänkte, att hon var generad. Kör fort, jag fryser.

De hjälpte henne upp i släden och stoppade om henne. Det bar åstad över den vita slätten. Än pulsade hästarna genom höga drivor, än skuro medarna mot det stelfrusna gruset, snön yrde, vinden ven om släden. Den gamla damen kröp huttrande ihop. Hon frös, hon hatade denna slätt, denna kyla, detta land. Hon fann det beskedliga svenska folket högfärdigt, struntförnämt, ohyfsat. "Hör efter i villan!" Och till på köpet sutto nu hennes två fullvuxna barn, vilkas respekt det gällde att behålla, och vädrade hennes nederlag med sitt medfödda spårsinne.

— Tänker du låta oss förgås av nyfikenhet? frågade dottern efter några minuters tystnad. Hur gick det, träffade du alltså inte professorn?

— Professorn? Jo, det gjorde jag.

— Nå, men då? Varför fick han inte pengarna? Kom inte och säg mig att du inte kunde skiljas från dem i sista stund!

— Sköt hästarna, Rudolf, du är alltför nyfiken.

Nej, nog hade jag varit glad om jag kunnat bli av med pengarna. Men jag kunde ju inte lämna dem åt jungfrun.

— Mamma talar så besynnerligt. Nyss sa du, att du dock träffade professorn. Men han fordrar väl inte, att mamma skulle lämna den halva millionen till jungfrun?

— Vi hann aldrig så långt. Han hade bråttom.

Sonen vände sig om, glömmande att han riskerade en tillrättavisning. — Det är förträffligt; professor Kruut har för bråttom att höra fru Simeon till punkt, när hon kommer med 500,000 i goda papper. Och han tänkte: Denna karl, som inte ids ta emot pengarna, tycks vara ännu tokigare än vi, som nödvändigt vill ge honom dem.

— Nej, men barn då, sade fru Simeon, en sådan man kan ju få ha bråttom.

Det kändes otrevligt att veta att det otvivelaktigt blandade sig en smula skadeglädje i barnens förtrytelse. De hade nämligen aldrig unnat professor Kruut att ta hand om stipendiefonden. De ville härskat över den själva och suttit inne med makten att lyckliggöra unga djärva genier efter eget val. Varför skulle denne gamle professor genom deras pappas pengar begåvas med den makt, som de kände sig så skickade att själva öva i det litterära Sverge?

Hittills hade de dock icke försökt att rubba modern i hennes föresats, ty de visste, att far i livstiden bestämt sig för professor Kruut för ända-

målet. Han stod ju mitt i litteraturen i Sverge, enligt alla illiterata personers fasta övertygelse.

Men nu sågo de en möjlighet. Dottern körde genast fram med fadern, som den taktiker hon av födsel och uppfostran var.

— Tänk vad far skulle blivit förbittrad över att mor blivit så förolämpad! Han skulle genast ha sagt att den där professorn förverkat stipendiefonden! Han skulle ha hämnats mor! Men låt oss nu göra det i mors ställe, Rudolf och jag. Vi kan nog tänka ut något.

Rudolf instämde. Han hade redan en plan, sade han.

Men modern tystade dem. — Vad ni ropar och beskärmar er, sade hon. Säg till om hästarna till samma tåg i morgon.

De vågade av respekt för modern icke säga emot. Men de sade ingenting till kusken, då han kom och tog hästarna framme vid trappan.

— Om hon ville lugna sig, tills hon dött, sade Rudolf till systern, då modern lämnat dem för att gå in till sig. För då riskerade hon inte några personliga näsvisheter.

— Vad menar du? Kom ihåg, att det är för litterära ändamål, hon skulle bli förklarad sinnesrubbad. Men kom upp till mig, så ska vi tänka ut den där hämnden. Vi ska skriva ett brev till professorn, ett verkligt giftigt brev.

— Ja, det är ingen konst, men hon vill ju inte hämnas. Gumman är så konstig, det ser ibland ut,

som om hon vore okänslig för hur hon blir behandlad.

— Ha, sade systern, det skall du få mig att tro! Skall jag behöva tala om för dig vilken högfärdig moder du har?

Så slogo de sig ner med huvudena ihop för att författa ett brev efter sitt sinne att skickas professorn. Det var hållet i hånfullt artiga ordalag. Ack! Professorn var ju den förnämsta litterära auktoriteten i Sverge. Vilken olycka därför, att han icke haft tillfälle att ta emot en halv million till förvaltning just den eftermiddag, som för donator var den enda möjliga. Ledsamt nog hade hon icke tillfälle att komma in till staden eller överhuvud befatta sig med denna fråga inom överskådlig tid. Med visshet om att professorn i litteraturens intresse lika djupt som jag beklagar att planen gått om intet, vördsamt Rebecka Simeon.

Under tiden hade fru Simeon gått till sängs. Hon frös och kände sig illamående, det artade sig till en förkylning. Men innan hon klädde av sig, stannade hon ett ögonblick framför den stora spegeln i sitt sovrum, vilken hon annars skydde. Hon betraktade sig med skoningslösa blickar. Ja, hon var till utseendet en hopplöst tarvlig gammal fru, det måste hon fastslå. Mot denna tarvlighet hjälpte icke kläder, de gjorde den snarare värre. Den säkerhet hon ägde på grund av rikedom, ålder och makt att råda över sin rikedom, den sken icke igenom, den präglade icke hennes väsen. Hon såg osäker ut trots sin själv-

medvetenhet, utarbetad ut, fast hon — numera — icke arbetade, förtryckt ut, fast hon i så fall snarast förtryckte. Som en pauvre honteuse, tänkte hon med ett trist leende och vände sig bort.

Sedan låg hon och väntade på sömnen, och under tiden växte i hennes medvetande mötet med professorn och antog kolossala proportioner. När hon stått där vid grinden och sett honom försvinna neråt gatan, hade hon blott känt sig en smula snopen. Hon hade lakejblod i ådrorna, trälablod. Dess instinktiva första utslag var detta: ja han var en hög herre, och höga herrar skynda alltid förbi, när de vädra supplikanter vid grinden. Först sedan kom reflexionen och sade henne hur orimligt det var, att hon med sin halva million skulle stå och hålla upp grinden för denne herre och utsättas för hans drift. Och reflexionen påverkade och göt sitt gift i trälablodet, som långsamt började hettas upp och fördärvas, så att hon låg där självförgiftad, brännande, som om hjärtat dreve omkring lut i stället för blod i ådrorna, maktlös under den oefterrättligaste av all vrede: trälavreden.

Ja, hennes barn hade rätt, man skulle hämnas. Denna nonchalans, denna högfärd gentemot enkla människor i enkla kläder, den skulle näpsas. Hon, som var i tillfälle därtill, skulle inför all världen statuera ett exempel på professorn. (I detta samma ögonblick tackade professorn, glad och rörd, för maten och var så lustig, att hela sällskapet vred sig i skratt.)

Det var sannerligen inte för sent, tänkte hon vidare. Ur minnets gravar reste sig, såsom de döda vid dombasunens ljud, alla förödmjukelser, friska och levande, igenkännliga, trots att de uppträdde i jätteförstoring. Det fanns väl icke en snäsa av ett butiksbiträde eller en föraktfull blick av en främling som icke nu kom tillbaka och gjorde sig påmint. Särskilt mindes hon en gång, då hon rest in till stan med en av sina statares pojkar och väntat bland alla de andra på polikliniken. Innan hon hunnit säga ett ord, hade doktorn tagit henne under hakan, böjt upp hennes ansikte mot ljuset och sagt: — Ja, de där spasmerna klär inte åt ansiktet, men gumman är väl över de åren, då det gäller att behaga, och det är inte dödligt. Nästa man.

Hon hade inte svarat då, liksom hon inte svarat i dag. Men det förakt, som låg i denna tystnad, var bortkastat på dessa, som bredde sig och pöste i världen. De togo den bara för en självklar undergivenhet under deras självklara privilegier.

Nej, man måste tala, man måste hämnas.

Plötsligt började hon skratta i mörkret. Ett minne hade åter uppstått denna minnenas natt, men det var intet bittert minne. Hon hade bott i Malmö i sin ungdom. I samma hus hyrde en gammal fröken Rudenfelt, vars mor hade varit lektris åt Karl XV:s gemål. Fröken Rudenfelt hade därför som barn fått leka med den lilla prinsessan Lovisa. Detta var hennes livs innehåll och distinktion. En dag hände det märkliga, att brev kom till fröken Rudenfelt från

danska drottningen. Hon skulle passera Malmö på resa genom Sverge och anmodade sin barndoms lekkamrat att möta vid stationen. Rebecka Simeon var nere som hela den övriga staden och åsåg, hur den gamla fröken gick fram till polisspärren och begärde inträde på perrongen. Omöjligt. Poliserna nekade först med ett överlägset löje. Sedan, då hon fortfor, röto de ner henne. Varför visar hon inte brevet? tänkte Rebecka. Jag vet ju, att hon har det i fickan. Hon gick till och med fram och försökte förmå henne att göra det. Men gumman nekade föraktfullt att explikera sig. Det var polisens skyldighet att veta vem hon var. Men den visste det icke, och slutligen fick Rebecka, strax innan tåget kom in, be och besvära polisen att släppa in gumman och inte göra sig olycklig, så och så var förhållandet. I häpenheten släppte då polisen in även Rebecka. Hon fick bevittna sin grannes triumf inför honoratiores och inför polisen, då drottningen, hennes forna lekkamrat, steg ur, tog henne i famn och kysste henne på kinden. Segern var fullständig. Rebecka förstod nu i ett ögonblick, varför gumman ingenting sagt till polisen. Denna förödmjukelse inför folket behövdes som bakgrund för upphöjelsen. Det var en fintlig gumma, Rudenfelt. Nu gällde det för fru Rebecka Simeon att vara lika slug.

Inför utsikten att få utlopp, sjönk trälavreden ihop. Minnena sjönko undan, brännan minskades och hjärnan började återfå sitt förlorade sinne för proportioner.

Åter sval och stilla låg den gamla kloka dåraktiga kvinnan och såg på vredens höga vattenmärke på väggen och ömkade sig över den våldsamma förstoring av jaget och förolämpningarna mot jaget, som vreden lyckas åstadkomma. Vad hade hänt? En blodig förolämpning, som krävde blodig hämnd? Ack nej. En brådskande gammal middagsätares nonchalans hade ju icke träffat henne, endast hennes kläder och konturer i skymningen. Den näpst han skulle få borde icke vara sådan att han, inseende orimligheten i förhållandet mellan förseelse och straff, skulle förakta henne för löjlig fåfänga och småsinthet. Den skulle vara mycket fin och serverad med ett leende. Kanske att hon i det ögonblick, då hon gav honom hans aga tillsammans med den halva millionen skulle ha sin stund i livet av överlägsenhet!

Barnen kunde icke få modern att skicka av brevet. Det skulle göra oss löjliga, icke honom, sade hon blott. Tvärtom, hon bjöd honom på middag tillsammans med en del av hans vederlikar, som icke hörde till familjens umgänge. Hon antydde för de inbjudna, att det var fråga om en större donation och ursäktade sig med sin sjuklighet, för att hon icke, såsom naturligtvis varit det riktigaste, själv reste in till staden och uppsökte dem hon önskade intressera för saken. Alla svarade ja, de förstodo, att det inte kunde vara fråga om småsmulor, då inviten kom från detta storartade stärbhus. De reste på middag till ett stärbhus, ej till en änkefru. Ingen av de inbjudna mindes, att de någonsin sett denna rika

gumma, ehuru de under tjugufem års tid mött henne på Stockholms gator.

Barnen började darra, de fruktade, att modern skulle ta en sådan hämnd, att det skulle bli pinsamt att vara vittne därtill. Ifall det var så, att modern bjudit professorn för att han skulle åse, hur stipendiefonden ginge till en annan, allt medan det offentligen sades ifrån varför han blev förbigången, ja ifall det var så, då vågade de icke sitta med vid bordet. De frågade modern, hon svarade dem icke. — Ni behöver inte vara inne, sade hon föraktligt. Säg bara till i tid före dukningen. Men de beslöto vara med.

Hon tog fram alla sina dyrbarheter att klä bordet. Skulle hon pryda sig själv till middagen? Nej, hennes klokhet och hennes änkestånd förbjöd det. Hon bar själv djupaste sorg, men hon hängde på dottern smycken, om vilka denna icke haft någon aning, att de existerade. Dottern var inte mycket fagrare, men smycken föll sig dock naturligare för henne, som aldrig varit med om att förtjäna till dem, och hennes ungdom tålde mera än ålderdomen. Hon hade ett ungt skinn åtminstone.

Dottern blev så berusad av denna prakt, att hon glömde bort att undra och rädas ända till det ögonblick, då modern reste sig för att tala. Men då kom det.

Själv stod fru Simeon där mycket trankil och lät blickarna glida över hela sällskapet, innan hon började. Alla voro så andäktiga, så verkligt beredda att

lyssna. Inte att undra på, det är ett sådant intresse med pengar. Särskilt dröjde hennes blickar vid den rödhyade, vithårige professor Kruut. Han hade hela middagen skött konversationen i detta lilla besynnerliga sällskap med en allt besegrande världsvana. Hon var honom djupt tacksam, att han gjort sig besvär. Det var inte hans sak att rädda stämningen, han kunde likaväl ha låtit bli. Nu då han teg, såg hon att han också hade ett allvarligt och förnämt ansikte till de andra ansikten han visat henne. Hon log åt att hon hatat honom, åt den natt av raseri och passion hon haft för hans skull.

Hon vände sig först till honom. Barnen kröpo försiktigt bakåt ur ringen av middagsgäster, de vågade icke se upp. Hon förekom dem som den obarmhärtiga och allsmäktiga gamla féen i sagan, som visste att blodigt hämnas en förolämpning. Ve den, som vårdslösade féen, när hon kom i sin ringa och fattiga skepnad! Början av hennes tal gick dem förbi. De visste ju också allt det där om makarna Simeons stipendiefond på en halv million, en riktig levande verklig halv million, placerad i hus.

När hon omnämnt dessa viktiga detaljer, teg hon ett ögonblick. Hon hade en hastig överläggning med sig själv. Skulle hon inte ens låta honom veta, att hon skonat honom? Kanske hon kunde gått ända därhän i ett övermått av överlägsenhet, om hon icke blivit så betagen i denne charmante och högmodige herre. Nej, tänkte hon, du skall åtminstone veta, att jag ett ögonblick höll dig i min hand.

— Det verkade kanske litet egendomligt, sade hon, åter vänd till professorn, att jag valde denna form för mitt meddelande. Jag behövde ju inte ha besvärat er alla hit ut. Jag kunde ha kommit och begärt att få tala vid professorn. Men förklaringen till att jag inte gjorde det, är inte sjukdom, som jag skrev, ty en försämring kunde jag riskera. Nej, den är helt enkelt den, att jag var rädd att bli bortkörd. Tänk om jag kommit okänd i skymningen till er grind med en portfölj under armen? Ni är så överlupen av folk, alla möjliga, er tid är så upptagen, ni kunde ha visat bort mig.

— Å, men fru Simeon, sade professorn, men hejdade sig just när han velat bedyra att han aldrig skulle visa bort en dam, ty det slog honom, att det var ju inte längesedan han gjorde det. Med en portfölj under armen? I skymningen, hade hon sagt. Och vid en grind? Skulle det ha varit hon? Otur! Otur!

Hon tog upp hans protest.

— Ja, där ser professorn hur man kan göra upp det för sig. För denna min rädslas skull är ni alla här. Jag vågade icke ta risken att bli bortkörd just av professorn. Jag kunde ju ha blivit så förargad, att jag handlat mot min mans önskan i fråga om förvaltningen av fonden. Ty det var hans önskan att ni skulle bli ordförande i fondens styrelse och medlemmarna ser ni här omkring er. Hade jag ändrat mig och erbjudit denna post till en annan, då hade jag för en liten rädslas skull skadat den sak

som var min man dyrbar, och som är mig dyrbar. Låt mig alltså fråga: har professorn vilja och tid att åta sig detta uppdrag till alla de övriga?

Hon tvekade ett ögonblick, så räckte hon honom sin hand. Han kysste den. Det var första gången någon kysst henne, tarvliga fruntimmer, på hand.

— Fru Simeon, sade professorn, när han i sin tur reste sig för att svara och tacka. Jag vet inte vad jag kan ha begått av dårskap i mitt liv, med att stöta bort dem, som kommit med böner eller gåvor. Men Ödet har varit ädelmodigt mot mig trots allt, det känner jag i detta ögonblick. Och då jag nu mottar ert hedrande uppdrag, så lovar jag er, att icke stöta bort Dikten, då den kommer okänd och torftig till min dörr. Det är det enda sätt varpå jag kan tacka Ödet.

De två gamla sågo varandra ett ögonblick i ögonen och smålogo, men ingen visste vad de tänkte på, ty det var en osynlig historia.

CIRKELN

Hanna bjöd oss, sina vänner av cirkeln, till sig en afton. Jag klädde mig och gick med stor olust. Det föreföll mig besynnerligt och olämpligt att hon höll bjudning, när hennes man låg nyopererad på Serafimerlasarettet. Varför hade hon överhuvud lämnat Stockholm och rest ner till Gustafsfors så snart efter operationen? Edvards tillstånd sades vara hoppingivande. Men ingenting är så ovisst, så ömtåligt, så bedrägligt som patientens tillstånd strax efter en stor operation. Man har tagit ett hjul ur urverket, det går ändå men så obeslutsamt, att man varje ögonblick fruktar det skall ändra sig och stanna.

Så fort vi kommo in i Hannas salong, grep oss den smärtsamma saknaden efter husets herre. Erik och Hildur, det ena paret av de fyra som utgjorde cirkeln, voro redan komna. Hanna bjöd på te och jag märkte genast, att det endast stod fem koppar på brickan.

— Kommer inte Robert och Helga? frågade jag. Vi hade tagit för givet att hela cirkeln skulle samlas med undantag av Edvard.

— Nej, sade Hanna kort.

Vad var det åt henne? Min man och jag utbytte en blick. Hon var sig inte lik, men det nya verkade inte som oro över Edvard.

— Varför inte det? frågade Hildur, som aldrig vet, när man skall sluta att fråga.

— Jag har inte bett dem!

— Å!

Vår förvåning över att hon uteslutit Robert och Helga var stor och ursäktlig. Sedan flera år tillbaka träffades vi åtta regelbundet en gång i veckan under vintrarna, och ingen hade varit utesluten förr. Somliga av oss hände det ju att ha förhinder någon gång, men jag kunde aldrig minnas Helga borta. Sina många barn hade hon fått om somrarna då sammankomsterna voro inställda. För resten brukade hon säga att varken barnsäng eller sotsäng skulle hindrat henne att höra de sista kapitlen av Les misérables eller de första av Esmond.

Vi anade alla att något allvarligt skett. Min man såg så bedrövad ut, att det gjorde mig ont om honom. Ett hugg hade skurit genom cirkeln, och vår slutna enhet var brusten.

Från min mans ansikte gick min blick till Eriks. Han såg mörk ut och rörde inte sitt te. Som Helgas bror kommer han inte att gå dit där hon inte kan komma.

Jag kunde gissa mig till vad han tänkte: alltid är det kvinnorna. Vi fyra män kunde ha varit odödliga vänner. Men nu ska de tvinga oss att ta parti i deras tvister.

— Vem ska läsa? frågade Hildur, sedan teet var drucket.

— Jag tänkte inte vi skulle läsa i förväg, svarade Hanna. Men jag har ett brev här, som jag gärna ville att ni alla skulle höra.

— Från din man? frågade vi ivrigt.

— Nej, *till* honom.

Hon gick bort till den stol, där Edvard alltid brukade sitta, då han läste för oss. Hon fyllde upp den bättre än han. När hon nu satt så med sitt gråa hår och sin gråa sidenklänning, som hon modigt hållit fotsid, syntes hon mig vis, värdig och genomskådande. Aldrig har jag misstagit mig så fullständigt. Denna matronegestalt dolde en skolflickas hjärta, och omisstänksamt lade hon fram det för oss.

— Brevet kom till sjukhuset samma dag han opererades, sade hon, så att han kunde ju inte läsa det själv. Eftersom det bara var från Helga, så bröt jag det.

Min man böjde sig fram mot mig och frågade: — Vad skall det nu bli av?

— Det vore snällt om ni ville höra på, sade Hanna eftertryckligt. Nu börjar jag:

"Edvard, min bäste vän!"

Erik reste sig till hälften ur stolen men sjönk tillbaka igen. Det var det stora misstaget av honom. Han skulle icke tvekat att hejda Hanna, vare sig nu han avstod av fruktan för att kompromettera Helga i förväg, eller av något annat skäl.

Edvard, min bäste vän...

Bakom Hannas röst tyckte jag mig höra Helgas snabba viskning.

"Jag är alldeles ensam hemma, sitter i min vrå du så väl känner till, med portföljen i knät och skriver till dig. Hanna har nyss gått härifrån, vi ha talat om dig, jag har tröstat henne, till dess jag blivit tröstlös själv. Jag har sagt henne att visst blir du bra, inte är ditt liv färdigt, inte får du lov än. Hon grät, för att du tycktes henne så lika nöjd. — Jag trodde jag hade gjort livet kärt för honom, sade hon, alldeles som om man kunde göra livet så kärt för en annan. Men jag försäkrade, att hon gjort det, annars hade du nog inte frivilligt givit dig i kirurgernas händer. Till min förvåning är Hanna i denna kris hjälplös som en barnunge. Har du nånsin fått se henne sådan?"

Här måste jag inflika att jag höll Hanna räkning för att hon inte hoppade över detta ställe i brevet utan läste även det med samma stadiga röst.

"Vet du av", fortsatte brevet, "att detta är *vår* afton i veckan? När jag sluter ögonen, sitter du där i skinnstolen med boken i dina händer, och från denna vrå lyssnar jag till din röst.

Om jag föreställer mig cirkeln samlad utan dig — men du kan väl förstå att jag inte hade tanke på att kalla den samman — så vet jag först riktigt vad du varit för den. Jag kan inte tänka mig min Robert eller Erik eller ens rektorn (min man såg lite smickrad ut över dett ens) i ditt ställe. Men vi andra ha aldrig riktigt tackat dig för all den möda du givit dig att hålla oss samman kring ett andligt intresse. Det måste ha kostat möda, ty vi äro ju vanliga

medelklassherrskap som utan dig skulle ha skvallrat, spelat kort, ätit, tråkat ut varann och skilts åt.

Skulle inte jag få skriva i dag och du tåla att läsa i morgon, medan du ligger och väntar på kniven, att jag brydde mig lika litet om god litteratur som de andra innan du lärde mig. För din skull kom jag med, för din skull återvände jag varje höst. Jag tycker bra om alla de andra, men inte skulle det annars falla mig in att vilja träffa dem en gång i veckan. Tänk om jag nu också skulle förråda för dig att om Robert med fru bott kvar i Gustafsfors, så är det för att jag icke kunnat bryta mig ut ur cirkeln. Annars hade jag väl förmått Robert att ta hustru och barn med sig och flytta ur denna håla. Skulle du icke återvända, eller skulle du tröttna på oss, då ... Men jag vet att du återvänder, jag vet att du inte tröttnar på oss. Inom kort äro vi samlade hemma hos dig. Du vet i vilken stol jag då kommer att sitta ..."

Vi kastade alla ofrivilligt en blick på Helgas tomma stol. Det skulle inte fallit någon av oss in att sätta sig där fast inte Helga var bjuden. Det slog oss nu att vi inte sett Helga på någon annan plats, år efter år. Jag tyckte att ett täckelse lyftes, och att jag såg en skymt av en osynlig cirkel innanför den synliga och välbekanta.

Hanna hade icke gjort något uppehåll.

"Du vet", fortsatte hon entonigt läsningen av Helgas brev, "att liksom du har din bestämda stol i vart och ett av de fyra hemmen, så har jag det

också. Jag tycker bäst om den i ditt hem. Där sitter jag mittemot dig och så lågt att jag ser rakt upp i ditt ansikte under handen du håller för pannan, ja, jag ser en strimma av dina ögon under de sänkta ögonlocken, och när kapitlet är slut, lyfter du dem, ser på mig och småler. Först var jag inte riktigt säker på att du fäste dig vid var jag satt. Därför lät jag en gång Hildur ta min vanliga stol. Du sade ingenting, du började läsa. Men ljuset föll plötsligt fel, du såg illa, du flyttade lampan, stolen, bordet, tills du återställt linjen mellan oss. Sen dess har jag aldrig flyttat mig och inte du heller.

Jag har bredvid mig på bordet några av de böcker du läst för oss, inte för att läsa i, bara som tröst och sällskap i min bedrövelse. Jag försökte med Den brinnande busken, men jag är för orolig att läsa. Ack säg mig, har du plågor, är du trött, bråkar de med dig? Hur är det möjligt att jag inte vet det, att jag inte känner ditt lidande och din lisa i varje nerv? Har du ett trist rum, är dina grannar tysta eller skriar de och stör dig? Bävar du, längtar du? Tycker du att du läst nog i dina böcker, kan du din läxa och vill gå?

Vad dessa dagar är långa. Gudskelov att Robert är borta, så att jag får fylla våningen med mina tankar på dig. Barnen är med jungfrun hos mormor, jag sände bort dem, ifall, ja ifall jag hade kunnat resa till dig helt hastigt. Hanna frågade mig nyss, om jag inte ville följa med henne upp till Stockholm. Hon känner sig så ensam och bortkom-

men, sade hon, på ett hotell i huvudstaden. Men jag sade nej, därför att du inte bett mig därom. Om det bara stått den svagaste antydan i ditt telegram, att du önskade mig, men det gjorde det inte. Den kvinnliga konvenansen håller sig även i den djupaste nöd. Hellre dö ensam, hellre låta er dö ensamma, hellre låta er leva ensamma, än komma oombedd.

Du bad mig inte komma, men du bad mig skriva, och så kommer jag då i den form du önskade det. Tack för alla år, min käre, käre vän. Tack för den glädje jag haft, den smula vett och överblick jag fått. Gud före dig lyckligt igenom till Helga."

Brevet var slut.

Då Hanna vikit ihop det, räckte min man ut handen efter det och fick det.

— Jag förstår att ni undrar på mig, sade Hanna. Men vad ni än tänker, ska ni säga det. Var uppriktiga: vad ska jag tro om Helga och Edvard efter detta? Allt eller ingenting?

— Det är skrivet med en lugn och oskyldig hand, sade min man.

— Har du ingen mening själv, Hanna? frågade jag.

— Nej, svarade hon. Då hade jag väl inte frågat.

Erik hade länge suttit och kämpat med sin vrede. Han reste sig upp.

— Den här uppläsningen är indiskret, sade han. Det är orättvist att läsa upp detta brev nu, när Edvard är på bättringsvägen. Om vi suttit samman

och läst det, medan han låg på operationsbordet, skulle vi funnit den överspända tonen helt naturlig. Vi skulle alla varit upprörda och önskat säga Edvard vad han varit i vår krets. Man får komma ihåg, att det är skrivet inför dödens åsyn.

Hans fru avbröt honom skarpt.

— Jag kunde inte skrivit ett sådant brev inför tio dödar, sade hon.

— Nej, det vet jag, sade han, och hon såg sig nöjd omkring i kretsen: Där ser ni hur han litar på mig!

— Vad säger Helga själv? frågade min man.

— Jag har inte frågat henne, sade Hanna. När brevet är så där tvetydigt och försiktigt, vad ska hon då inte vara själv. Men jag har frågat hennes man.

— Å!

— Ja, det angår ju närmast honom och mig, eller hur? (Min Gud, så såg hon det!) Men han vet heller inte vad han skall tro. De lever förträffligt samman, säger han. Utom i detta enda brev finns det ingenstans det ringaste stöd för misstanke. Och vi blev inte på det klara med om brevet är något stöd heller. Där finns ingenting att ta på, och så mycket som liksom glider undan en, då man försöker. Eller vad tycker ni? Ni som inte är inblandade kan säkert säga mig sanningen.

— Aldrig, tänkte jag, aldrig. Brevet hade varit en shock, som kastat henne ur det medelålders lugn vi brukat hedra med namnet jämvikt. Hon var olycklig. Och detta var just det oförlåtliga, det stillösa

hos henne. En ko får inte ha ett rådjurs hjärta och har det inte heller. När en femtioårig matrona utan blygsel visar fram en skolflickas hjärta, förhärdar man sig.

Allt det hon inte bort göra, har hon gjort, tänkte jag hårt. Att bryta brevet, att behålla det, att fara från Edvard, att gå till Robert, att inviga oss, att inte bjuda herrarna cigarrer — man kan inte ta så många falska steg i följd utan att hamna i fördärvet.

— Jag tror inte där är något ont att veta, sade min man. Vem som helst av oss som legat för döden skulle säkert ha fått vackra brev från de andra.

— Jag tycker inte om att diskutera min syster, sade Erik. Men låt oss gå igenom brevet igen, efter det inte kan undvikas. Han räckte ut handen efter brevet, min man gav honom det motvilligt. I nästa sekund låg det på elden. Det var aska, innan Hanna upptäckte vad som skett.

Det var underbart att se vilken kolossal effekt denna handling, som jag väntat på hela tiden, hade på Hanna. Det gick med ens upp för henne att vi voro emot henne, att hon förlorat vår sympati, att vi togo parti *mot* den oskyldiga, den förorättade, den trogna makan.

— Jag... trodde... ni var... mina vänner, sade hon.

— Det är vi också, sade min man lamt och reste sig. Det förstår du väl. Men vi tycker inte du tagit saken riktigt förståndigt. Nu får min hustru och jag lov att gå.

— Min hustru och jag också, sade Erik och följde hans exempel.

— Herrarna vill jag inte hålla kvar, sade Hanna. Men ni två, vände hon sig till Hildur och mig, får inte gå förrän ni sagt vad ni tror.

— Jag är av min mans mening, svarade jag kort och reste mig.

Och nu kunde det hela ha varit slut, men det ville inte Hildur.

— Det betvivlar jag mycket, att du är, sade hon rentut. I så fall skulle jag haft rätt, då jag alltid trott att du varit dummare än jag trott dig om. Det finns meningar i det här brevet... Du brände det, Erik, men jag har ett eldfast minne.

— Jag vet det, sade Erik.

— Och jag minns nog vad där stod: *jag är glad att Robert är bortrest,* stod där, *så att jag kan få fylla rummen med tankar på dig.* Vad behövs mera vittnesbörd. Den, som skriver så, älskar inte sin man utan Hannas.

— Man får ta i betraktande omständigheterna, sade min man på nytt.

— Omständigheterna! Det vet ni alla lika bra som jag, att kärlek betyder skoningslöst uteslutande av alla andra. Om min älskade bara lever, så får andras män dö för mig. Det är deras hustrurs sak att sörja dem och inte min. För resten...

— Hildur, avbröt jag, var tyst och låt vuxet folk tala. Även jag var gripen av uppriktighetens demon. I åratal hade jag oräkneliga gånger undertryckt

lusten att säga henne ord för ord det jag nu sagt: var tyst och låt vuxet folk tala.

— Det förefaller mig, sade min man — herrarna hade naturligtvis inte gått — som om det viktigaste för Hanna vore inte Helgas känslor utan Edvards. Och det finns inte i hela brevet skugga av anledning att misstänka honom.

— Han telegraferade till henne, sade den obevekliga Hildur. Varför telegraferade han till henne och inte till oss andra? Det framgår att han telegraferade och bad henne om brev. Jag kan nog ta reda på vad som stod i telegrammet genom fröken Svenson på telegrafstationen.

— Där ser du, Hanna, sade jag, vad du ställt till. Du kanske störtar fröken Svenson i olycka.

— Jag tyckte jag måste veta sanningen, sade hon hjälplöst.

— Varför? frågade jag.

— Jo, om Edvard skulle bli lyckligare med henne...

— Det skulle du ha frågat Edvard om... Men det vågade du inte. På detta sätt har du avskurit för dig alla möjligheter att få veta sanningen.

— Å nej, sade Hildur, Pressa dem båda två, så får vi se.

— Tortyren är avskaffad, sade jag, det går inte.

— Är den? frågade Erik.

Hanna, som satt och stirrade rakt ut framför sig, ryckte till.

— Ingen av er har aning om sakens vikt, sade hon.

— Det är därför, sade min man med ett vänligt tonfall, att vi vet att något annat är mycket viktigare.

— Vad då?

— Att han lever, Hanna, sade min man högtidligt.

Mitt i tystnaden efter dessa ord kom telegrammet, att han var döende. Det var till vår förvåning undertecknat Helga.

Hildur och jag packade Hannas väska. Herrarna satte henne på tåget tjugu minuter senare. Det sista hon sade var: Ni hade rätt. Det enda viktiga är att han lever.

Först flera veckor efter det Edvard var död och begraven träffade jag Helga. Cirkeln var brusten, och hon besökte ingen av oss. Hanna nämnde blott en gång hennes namn.

— Jag har mött henne ute, sade hon. Hon har åldrats för mycket för att vara en trogen hustru.

Efter detta gick jag till Helga och fick henne att tala. Hon anade ingenting om vad som upptäckts. Hennes man hade icke sagt ett ord om Hannas förtroenden.

— Förlåter mig Hanna aldrig, att jag var där, då han dog? frågade Helga. Det var inget mystiskt med det, bara att några bekanta bjöd mig att bila upp.

— Jag ska säga det åt Hanna, sade jag. Hon trodde jag svalde lögnen, fast jag i själva verket

behöll den i munnen för att spotta ut den vid tillfälle. Men Helga, du ska tala milt om Hanna. Jag tror hon kan aldrig förlåta, att hon inte var där själv. Hon måste ju tänka sig, att det gjorde det svårare för honom.

— Det tror jag inte det gjorde, sade Helga oförhappandes, och som hon sagt det, rodnade hon djupt. Det vill säga, det vet jag ju inte, rättade hon sig ängsligt. Jag hann aldrig tala med honom. Allt gick ju så hastigt. Han var redan långt på väg, då jag kom. När jag ropade, svarade han från ett avlägset land, ett land tusen gånger tusen mil borta. Men han hörde mig och svarade mig ändå, sade hon med stolthet.

— Svarade på vad? frågade jag.

Hon hade alldeles glömt sin rädsla att förråda sig.

— Jag hade skrivit ett litet brev till honom, sade hon, ljugande även i detaljer, ty brevet var inte litet utan långt Och då frågade jag honom: blev du glad över mitt brev?

Jag betraktade henne, henne som varit den han läst för alla kvällar, alla år, och en mäktig känsla betog mig. Jag vredgades ej, det har jag för länge sen slutat upp med. Men jag upplevde och genomlevde i ett intensivt ögonblick hela vår mänskliga otillräcklighet, vår förtvivlade fattigdom. Jag tänkte på den döende, som aldrig fått brevet, han väntade på, emedan hans hustru stal det från honom. Jag tänkte på de två barnsliga kvinnor som trodde att de älskat honom och för vilka deras egna känslor

varit det viktigaste in i det sista. Om han genomskådat deras hjärtan, hur lätt borde det då icke ha varit att lämna dem. Jag ertappade mig själv med att undra vad jag skulle sagt, om jag varit där, åt vandringsmannen på väg mot avlägsna länder. Skulle jag kunnat gjuta in min själ i hans och följa honom på väg, eller skulle även jag blott ha förmått att ropa honom tillbaka?

— Nå, svarade han dig? frågade jag.

— Ja, sade hon. Han hejdade sig ett ögonblick på väg bort, han kom ett stycke tillbaka. Han nickade, så han blev alltså glad över brevet. Han försökte småle, men hans läppar var så styva. Nu är det hans svaga tacksamma leende jag har kvar i i mitt liv, tillade hon och hade alldeles glömt att dessa ord måste ta sig egendomliga ut för den som intet visste.

Jag fick inte på länge fram ett ord. Den döendes styrka och mildhet rörde mig till tårar, väckte hos mig en längtan att själv äga och öva dem, en längtan som sprängde mitt hjärta. Om du inte är i ett alltför avlägset land, bad jag, så giv mig dem, giv mig dem.

Det var som om Helga väntat av mig en fråga, som inte kom.

— Ville du gärna veta vad som stod i mitt brev? frågade hon.

— Tala inte om det för någon, sade jag.

— Nej, jag tänker inte göra det. Var du lugn. Det är en hemlighet mellan honom och mig till yttersta dagen, sade Helga.

DEN ANDRA NYCKELN

Hon hade lagat så god mat åt sin dödsfiende att han blev riktigt hövlig. När han kom var han isigt förbittrad, emedan han inte fått äta ute i stan med sin vän, emedan han måste sitta till bords med sin väns avskydda hustru.

Men liksom tulpanerna vid bordet hade han vecklat ut sina blad under inflytande av värmen, vinet och den underbara soppan.

— Hur kommer det sig, behagade han säga, att Signe känner min smak? Har möjligen Lars Johan sagt något?

— Jag glömde till och med att tala om att du skulle komma ända till klockan fyra, sade värden. Men kvinnor har faktiskt intuition, i varje fall har Signe det. Även han var under inflytande av middagen och log mot sin hustru för första gången på ett år.

Under hans leende fick hon tillbaka ett skimmer av den ljushyllta täckhet som en gång lett honom vilse vid hans tafatta sökande efter den rätta kvinnan.

— Kära Lars Johan, har du märkt det, sade hon blygt till sin man. Det trodde jag inte — du har aldrig sagt något.

— Nej, men för det har jag väl märkt, sade han, att du precis vet, när jag är tillgänglig för en bön

om hushållspengar. Du känner på dig, när jag fått honorar och omvänt när jag måst lösa in en gammal borgensförbindelse. Du tingar tvättgummor, innan jag hunnit meddela, att jag ämnar resa bort. Min teori är, fortsatte han, vänd till gästen, att det är ett sjätte sinne, utvecklat hos kvinnan under århundraden av egendomslöshet och beroende.

— Jag visste inte att det var Signe som försåg dig med material för dina undersökningar om intuitionen, sade gästen med rynkad panna.

— Å, det är nog inte bara *jag*, sade hon menande. Men hon ville inte vara menande i dag och fortsatte hastigt: kommer Lars Johan ihåg den tvättgumman som vi hade i mitt föräldrahem, hon som spådde torkväder? Det var väl intuition. Jag kommer ihåg en gång...

— Så där ja, tänkte mannen, nu slutar hon aldrig. Vad behövde jag tala om intuition för. Men märkvärdig är hon: "det är väl inte bara jag", det är det inte heller.

Lyckligtvis kom jungfrun in med nya fat, och Signe glömde intuitionen.

— Nej så lite Harry tar, sade hon till gästen. Får inte jag lov? Så där ja. En andens arbetare behöver kraftig näring.

Gästen vred sig invärtes över att bli kallad en andens arbetare, det var nästan lika rysligt som ljusets riddarvakt. Men han måste erkänna att maten var utsökt.

— Om Lars Johan glömde tala om att jag skulle komma, så är även den här hönsfärsen ett mysterium, sade han.

Signe log hemlighetsfullt. Det var hisnande roligt med dessa karlar som trevade som blindstyren omkring hennes hemlighet.

— Harry har varsel, sade hon. Det har minsann inte alla som man möter på allfarväg. Man måste vara en mäktig personlighet.

Hon tyckte själv att det var ganska nobelt sagt till en dödsfiende, och tydligen tyckte han det också. Vid sin lilla skål för värdinnan vid middagens slut broderade han på temat kvinnans intuition i mannens tjänst. Lars Johan rätade på sig. Hans vänner betraktade honom som en narr för hans val av hustru, men det är ändå något att ha en fru med intuition, även om hon är odräglig. Han förenade sig höviskt i skålen för värdinnan vid bordet.

Signe kände sig lyft i ett lätt rus av vin och segerglädje. Mannens bästa vän hatade henne men hade fått lov att säga henne en artighet. Lars Johan hade instämt.

"Kanske är detta en vändning", tänkte hon. "Man ska se att jag vinner hans hjärta ändå till slut. Och om det också har skett med nesliga medel — den dan jag har segrat, blir de som de aldrig varit."

Gästen begärde kaffe vid bordet. Värdinnan beviljade det med glädje, ty hon trodde att han var fången under middagens stämning. Hon förstod inte att det betydde att han ville betaga henne varje

förevändning att komma in i Lars Johans rum efteråt. I glädjen över sin lilla framgång begick hon det misstaget att följa med herrarna in och slå sig ner. Det är inte så gott att alltid komma ihåg att man är odräglig. Signe hade lärt att hennes säkraste sätt att göra sig tåld var att försvinna, men hon kunde inte alltid tillämpa sin lärdom.

Det dröjde en stund innan hon märkte den isande tystnaden i rummet. När den slutligen trängde sig på henne, gjorde hon ett försök att bryta den med en, som hon själv tyckte, mycket hövlig och lämplig fråga om gästens barn.

— Vilken av sina barn tycker Harry bäst om? Han svarade inte, och hon varierade frågan: det är väl förstås pojken?

Inte heller nu fick hon något svar. Gästen satt nersjunken i bästa skinnstolen, rökte och gav till en ohövlig suck av leda. Hon vände sig till sin man, han såg besvärad ut och låtsade inte märka hennes vädjan. Den vilande fiendskapen hade brutit ut, så fort hon förlängde sin närvaro en sekund utöver det nödvändiga.

— Stör jag kanske? frågade hon.

Intet svar.

— Säg till om jag ska gå.

Fortfarande intet svar.

Hon reste sig.

— Det var betydligt, sade hon, vad ni har mycket att säga varann.

Hennes man kunde inte låta bli att tycka synd om henne. Allt ljus, all glädje och därmed allt behag hade vikit från henne. Kanske var det inte alltid så roligt för plågan att vara en plåga för andra

— Vi är i själva verket ganska sömniga, sade han för att släta över. Han slätade alltid över, gjorde sin yta tom. Om hon någon gång kom på honom med att säga som det var, trodde hon att han var sjuk, och det var han också.

Dödsfienden var enig med henne så långt, att han icke tyckte om Lars Johans svaghet att uppge förskönande och oriktiga motiv för sina handlingar. Varför skulle denna kvinna krusas? Han reste sig halvt ur stolen och tog en portfölj som låg på skrivbordet. Därpå tog han fram en nyckel ur västfickan och låste upp. Det betydde, att när människan äntligen avlägsnade sig, kunde han komma till det ärende som han rest hit för. Hans sätt att visa sin belåtenhet var beräknat oförskämt.

Signe hade just ur sin segerglädje fallit ner i häftig besvikenhet och tappat sin självbehärskning i fallet.

— Aha, klagoskriften! sade hon. Men Harry *skulle* ju inte klaga, efters...

Han såg hastigt upp, häpen över all beskrivnnig att frun i huset syntes invigd i de olika faserna av hans befordringshistoria. I hennes ansikte steg skammens och fruktans heta rodnad. — Jag har förrått mig, sade hennes uttryck, och han förstod i en blink,

att kvinnan tjuvläste Lars Johans brev. Det var detta som den dåren kallade intuition!

Under hans blick vände hon och gick ut ur rummet. Han reste sig, vred om nyckeln efter henne och drog för draperiet.

Det var onödigt, ty hon stannade icke för att lyssna vid nyckelhålet. Hon rusade in i sängkammaren och sjönk ned vid toalettspegeln. Men den sade henne ingenting. Det som dödsfienden sett i hennes ansikte var borta. Den synen hade han behållit. Endast rodnaden dröjde ännu, hon pudrade över den, slätade håret. Varför? Å, de skulle väl snart kalla in henne för att stå till svars.

Ty nu hade den stund kommit, om vilken hon beslutat, att den aldrig skulle få komma. Efter år av skickligt genomfört spioneri hade hon givit sig själv till pris genom att en sekund glömma vakthållningen över tungan.

Hon mindes sin otäcka dröm härom natten. I den hade Lars Johan kommit på henne, medan hon läste Harrys sista brev. Han hade slitit det från henne och därpå: knick, knack, bräckt hennes handleder, armleder och fotleder och lämnat henne i vilda skogen att förgås.

Det hade varit en varning till henne utan tvivel. Hon hade haft många varningar. Var gång en stationskarl lagt växeln fel, en doktor glömt en sond i såret, en mor lämnat en källarlucka öppen, en svampkännare stuvat flugsvamp till sin familj, borde det varit henne en varning, att ingen hjärna är full-

komlig, och att hon utsatte sig för en dödlig fara genom att lita på sin egen.

Nu hade den svikit henne, och hon var dömd. Intet hade sagts, men hon visste det. Det dåliga samvetet har ett gott omdöme.

Hon kände ovillkorligen på sina handleder och fotleder. De voro obrutna ännu, och hon var fri att fly. Intet hade hon som kunde fördröja hennes flykt, inte ett barn, inte en hund, inte en fordran, inte något dyrbart eller kompromitterande brev att leta fram. Hon var ordningen själv och visste på pricken var hon hade de få nödvändiga artiklar man tar med sig. Men det konstiga med dem var, att om hon skulle lämna Lars Johan, upphörde de i samma ögonblick att vara nödvändiga för henne. Utanför hans dörr och med den stängd efter henne skulle hon, dumt nog, stiga in i tomma intet.

Reträtten var alltså avskuren.

Hon satt där och undrade hjälplöst hur hon kommit att bli en så usel och olycklig person. Det hade inte alls sett ut så från början. Hon hade ansetts som en god karaktär. Och spioneriet på mannen hade synts rätt oskyldigt, så länge det var en hemlighet. *Innan min orätt,* hade hon sagt sig, *är upptäckt, är den inte till.*

Nu var den till. Och aldrig hade hon drömt, att den skulle te sig så gemen. En dundrande synd bör åtminstone ge skamliga fröjder eller någon makt och fördel. Hennes hade bara vållat henne lidande och slutligen döden.

Alla husets dörrar gnällde, hon hade med berått mod underlåtit att smörja dem. Nu hörde hon hur Lars Johans dörr gnällde upp och igen. Det var väl dödsfienden som ville övertyga sig om att hon inte spionerade. Han kunde ju inte veta, att hon inte hade någon anledning att söka lista ut något mera i denna värld. Nu, när det var för sent, visste hon att en spion aldrig kan få tag i något som är värt att veta.

Hon hade visserligen egenmäktigt skaffat sig noggrann kännedom om sin mans affärer, dem han av någon orsak höll hemliga för henne. Och hon hade sett många av hans stämningar reflekterade i de brev hon under årens lopp läst från hans vänner. Men vad som i denna korrespondens var för dyrbart, för farligt för att visa en hustru, hade hon aldrig förstått. Inte ens Harrys brev som kvalt henne så förfärligt innan hon tog sig för att läsa dem, avslöjade för henne varför Lars Johan offrat friden i sitt äktenskap för dem, vilket han ju gjort. En annan sak var det kanske med breven från kvinnor som hon aldrig sett. Men vad var med dem, som så övergick alla brev från henne? Hon skulle ha kunnat skriva lika svärmiskt, hon skulle kunnat lika ömt ta emot hans förtroenden som de. Följaktligen hade hon inte lärt sig något av dem.

Jo, hon hade lärt sig att hennes man, som aldrig sade ett ord, var mycket meddelsam. Hon visste nu att han klagade över sin ensamhet med henne natt och dag omkring sig. Men hennes fråga: *varför är*

jag ingen? ljöd lika obesvarad omkring henne i den tysta sängkammarn i dag som den dag hon första gången slungat ut den till sin man, och han låtit den falla till marken.

De första ord, som yttrades sedan Signe lämnat rummet, voro: — Hon spionerar, Lars Johan. Det är ett fullgott skäl för dig att lämna henne.

— Vi vet ju ingenting om det med säkerhet. Det där som flög ur henne om klagoskriften får inte döma henne. Hon har som sagt intuition . . .

— Du pratar tok! Hon har åtgång till kassaskåpet, sade Harry. Om det nu verkligen är som du säger, att du noga låser in alla brev och handlingar där.

Lars Johan gick fram till sitt dyrkfria skåp, öppnade det en smula darrhänt och tog fram Harrys sista brev, där han omtalade att han tänkte avstå från att klaga, emedan en bättre plats erbjudits honom än den han förgäves sökt.

Harry tog det ur hans hand, såg flyktigt på det och kastade det i brasan. — Fy, hon har läst det, sade han med vämjelse. Stjäl hon din nyckel om nätterna? Är det omöjligt? Då har hon en extra nyckel.

— Där har aldrig funnits mer än *en* nyckel, sade Lars Johan. Men som han sade detta, blev han med ens isande rädd. Nej, nej, värjde han sig, det är inte möjligt. Det vore för groteskt. Men han kunde inte

hjälpa att han såg för sig scenen, när hon tryckte nyckeln i hans hand på fyrtioårsdagen med orden: jag visste, att du inte skulle bli så glad för något jag kunde ge dig som för ett kassaskåp.

— Låt oss fråga henne, sade dödsfienden. Hon är rädd för mig. Jag läste i hennes ansikte, att hon förstod att hon gjort en dumhet.

— Nej, nej, sade Lars Johan, jag vill inte veta något.

— Du måste. Du har varit för god mot henne.

— Mycket troligt, sade Lars Johan eftertänksamt. En kultiverad människa är ju snäll. Jag förstår, att du tycker det är en svaghet, men man har ju sinne för jämvikt och rättvisa. Och jag har egentligen alltid tyckt att hon var oskyldig till min olycka. Jag har inget att förebrå henne som kan sättas i ord. Det är bara det att hon inte kan låta något vara i fred. Jag kan inte lida hennes kommentarer över mina angelägenheter, därför måste jag tiga med dem. Det var tragedier i det oändliga om den saken, innan hon fann sig.

— Jag förstår vad du menar, sade Harry. Jag blir vild, när hon säger allfarväg eller frågar mig vilket av mina barn jag tycker bäst om. Men nu får du låta mig förhöra henne, om du inte själv vill. Jag tänker ta reda på hur länge den här intuitionen pågått.

Lars Johan ryckte till för denna anspelning på hur löjlig han gjort sig.

— Låt det vara, sade han, låt oss hellre tala om dina angelägenheter som du kom hit för.

Men vännen var utan förskoning. Nej, nu skulle Lars Johan se verkligheten i ögonen.

— Har du aldrig saknat något? frågade han. Och har du aldrig träffat dina hemligheter ute på stan, eller mina?

De voro så upptagna, att de inte märkte att hon öppnade dörren bakom draperiet. Den yttersta förskräckelsens mod var över henne, det gjorde henne ingenting att dödsfienden anklagade henne för tjuvnad och förräderi. När ändå Lars Johan var förlorad, betydde den andres vrede intet mer.

— Jag tog aldrig pengar, sade hon lugnt. Och jag förrådde dig inte, Lars Johan. Jag ville bara *veta* en sak. Och den fick jag aldrig fatt på.

— Ändå har du hållit på att snoka sen min fyrtioårsdag, mumlade han förkrossad. Fy, det var vidrigt att komma på sin hustru med något sådant.

— Så länge är det inte, sade hon. Du tror mig väl knappt, men ett helt år gick jag omkring med den andra nyckeln i fickan och kom mig inte för att begagna den, fast jag köpt kassaskåpet på uträkning. Tills du en dag gjorde mig så förtvivlad...

— Försök inte urskulda dig med att jag gjorde dig förtvivlad, skrek mannen. Jag har varit alldeles för god mot dig, men en kultiverad människa är värnlös.

Det var kronan på år av oblyghet att hon kom in och bekände inför Harry. Han skämdes grymt

inför vännen. — Gör mig den tjänsten att gå din väg, röt han.

— Ja, jag ska gå, sade hon, men du ville väl ha den här. Hon räckte Lars Johan en nyckel, men han vägrade ta emot den. Harry såg hur han blev grönblek, så som det kunde hända honom i hög sjö.

Då lade hon den lugnt ifrån sig på skrivbordet. Med denna handling erkände hon att den varit henne till ingen nytta, och att hon gav upp alltihop.

De båda männen betraktade henne nästan med förskräckelse. Ingen av dem ägde denna fruktansvärda ensidighet i sinne och vilja, ej heller denna skräckinjagande koncentration omkring ett uppsåt. De skulle kanske kunna begå ett dåd i en hastig stund av passion, men knappt det. Att som denna kvinna med kallt blod framhärda i en neslighet genom åratal för ett måls skull hon ville vinna, det skulle de varit oförmögna till. Om de bleve stäckta eller slagna, kunde de skicka ut en ny trevare i livet. Fick man inte den ena platsen man sökte, fick man en annan, fick man inte den ena kvinnan, tog man en annan. Men när denna kvinna var besegrad, så var hon det. Även i sin skam och sitt nederlag var hon fullkomligt hel. Det var detta som gav henne ett slags makaber värdighet, mitt i hennes yttersta förödmjukelse. Mycket mot deras vilja imponerade hon på dem, utan att de därför avskydde henne mindre eller ömkade henne mer.

I dörren vände hon sig om.

— Lars Johan, sade hon, jag ska bara säga dig

en sak till, som jag vet är sann. I motsats mot mannen var hon inte ett dugg besvärad av dödsfiendens närvaro eller av hans hånleende när hon sade: sann.

Ju mindre älskvärd en människa är, Lars Johan, dess mer längtar hon efter kärlek.

En lång stund efter det hon gått, sade dödsfienden: — Skulle *det* vara förklaringen på nyckeln?

Lars Johan tystade ner honom. Vid hennes ord hade en flamma skjutit genom honom, och vid dess klarhet hade han förstått, att det var så.

RIKSDAGSMANNEN

Det var en försommardag år 1924. Det hade nyss regnat, nu sken solen, och regndropparna glittrade som diamanter. Balsampopplarna hade sin stora dag på året. De dränkte stadsparken i bedövande vällukter, de sände ut väldiga eskadrar av små välbyggda luftskepp, som drevo likt vita moln för vinden och alla gingo under. Barn och gamla, hundar och katter förekommo på varje bänk i stadsparken, njutande friheten och livet, var efter sin art.

Men på mittelgången gingo fem allvarliga herrar, de sågo icke glittret, de kände icke doften, de märkte icke att de blevo vita av poppelull. De tänkte på att det var valår, på att nationens öde skulle avgöras i september och att mycket berodde på dem.

När de hunnit porten till det hus där riksdagsman Davidson hade sin ungkarlsdubblett, stannade de och tvekade om de skulle gå upp eller ej.

— Kom bara, sade borgmästaren, vad skulle det göra om vi stötte på stadsläkaren där uppe?

I trappen mötte de honom emellertid.

— Jag förbereder på att han blir en hård nöt att knäcka, sade denne med sammansvuren min.

— Hur finner du hans hälsotillstånd? viskade borgmästaren.

— Om ni *inte* knäcker honom, blir han bra på

fyra veckor. Men om ni *knäcker* honom ... ja, jag har gjort vad jag har kunnat, för fosterlandets skull, sade han uppriktigt och kom inte alls ihåg att han dessutom var regementsläkare.

Herrarna gingo vidare och ringde på dörren, hörde hosta därinifrån och sågo menande på varandra.

De voro väntade, men ändå måste Davidson låta dem stå utanför någon minut medan han samlade sig efter stadsläkarens besök. Han kunde inte fatta vad som kommit åt denne sansade man. Han var då icke känd för något överdrivet intresse för sjuka. Sant att han befallt patienten Davidson till sig efter fjorton dar igen och att besöket aldrig blivit av. Men denna lilla luftrörskatarr, även om den var förenad med en förtätning i lungspetsen, var väl inte en sådan affär att stadsläkaren behövde komma upp oombedd. Och vad var det för sätt att ordinera lång vila och resa till Schweiz, när han visste att det var valsommar?

— Välkomna, mina herrar, stig in.

Davidson avskydde att tala om sin sjukdom, herrarna envisades att sysselsätta sig därmed. Det var stor otur att de skulle ha mött stadsläkaren. Davidson bröt av ämnet och räckte borgmästaren en promemoria som han just fått färdig. Men borgmästaren lade den ifrån sig utan att se på den och sade:

— Vår gode stadsläkare såg lite bekymrad ut. Du får lov att sköta dig, Davidson.

Värden ryckte på axlarna och bjöd borgmästaren en grogg.

— Jag lovar att vara i god form, tills valkampanjen börjar på allvar, sade han otåligt. Och låt oss nu tala om viktigare saker. Jag reser ju upp till förtroenderådets sammanträde i Stockholm nästa vecka och till dess måste jag ha vår ståndpunkt till programmets olika punkter klar. För min del skulle jag vilja föreslå en ändring av punkten om arbetslöshetsunderstöd i anslutning till mitt jämkningsförslag i riksdagen. — Han grep efter det översta av en packe riksdagsprotokoll för att läsa upp sitt anförande, men borgmästaren hejdade honom.

— Jag tror inte du bör resa till Stockholm, sade han.

— Visst ska jag resa!

Då hände något förfärligt. Borgmästaren reste sig upp och började hålla ett tal. De andra herrarna reste sig också, och där stodo de nu uppställda i halvkrets framför föremålet. Även detta måste slutligen resa sig upp. Golvet gungade, Davidson måste söka stöd mot väggen.

— Ingen kan beklaga mer än jag, sade borgmästaren, att eder hälsa tvingar eder att för en tid lämna . . .

— Jag ämnar inte lämna . . .

. . . inga protester, käre riksdagsman, att lämna riksdagen. Vi uppskatta eder pliktkänsla, men val-

kretsförbundet har hjärtan i sitt bröst, och det tvingar ingen över förmågan.

— Har borgmästaren blivit tokig, tänkte Davidson och såg på de andra. Deras miner uttryckte förlägenhet, men ingen överraskning.

— Jag är offer för en sammansvärjning, var hans nästa tanke.

Talets beklagande och avtackande avdelning gick honom halvt förbi. Men då borgmästaren kom till förslaget att han skulle ställa sig efter Hellendal som andra namn på listan, utan utsikt att komma in, men som tröst för vissa väljargrupper, vaknade han upp. Hans hållning, som varit slapp, styvnade. Han sköt upp och blev lång inför det förskräckta arbetsutskottet. Hans kropp var uppträdd på stålnerver, genom vilka sköto glödande blixtar.

— Andra namn, sade han med frätande bitterhet, det är väl lite för riskabelt för min hälsa. Jag kunde komma in. Vore det inte bäst att ta tredje?

— Gärna det, sade borgmästaren och föreslog en skål för värdens tillfrisknande.

Herrarna blandade sig mycket starka, manliga groggar, som de högtidligt tömde. Det var tydligt att de kände sig behöva en slöja över situationen. Man väntade att Davidson möjligen skulle säga några avskedsord, men han förblev stum, varpå arbetsutskottet bröt upp. Davidson följde inte ut. Han stod och tittade på sitt utkast till valupprop som borgmäsaren låtit ligga. Troligen hade Hellendal, hans efterträdare, att annat färdigt.

Davidsons tillstånd liknade soldatens som blivit träffad. Han var ännu för förvirrad för att veta var kulan tagit eller om såret var dödligt.

Han stod vid fönstret och såg hatfullt efter arbetsutskottet. Hade de där bödlarna skickat upp stadsläkaren eller hade han skickat upp dem?

Var han sjuk, härjade döden i hemlighet inom hans kropp eller var han helt enkelt en misslyckad politiker utan att ha haft en aning därom? Han ryste av förödmjukelse vid minnet av hur borgmästaren givit honom fem minuter att fatta att man väntade en avsägelse och sedan hållit sitt förut beredda svarstal på den uteblivna avsägelsen.

Ack, den som hade en vän att tala med! Han behövde någon som kunde ge en god och tröstande tydning åt vad som hänt. Han behövde en kvinna som höll helt och fullt med honom och kunde ge intelligenta skäl därför. Som han tänkte detta, kom den kvinna vandrande längs parken som passade in på denna beskrivning, kvinnan, vars hela väsen var sympati. Såg han fel eller hejdade hon inte sin snabba gång, såg hon inte upp mot hans fönster?

Han öppnade det hastigt, böjde sig ut och tillropade henne en bön att komma på sjukbesök.

Väl brukas det inte att en yngre ensam herre från sitt fönster kallar på en dam öppet inför en hel gata. Men var hon den rätta kvinnan, skulle hon komma ändå, och sen skulle han aldrig släppa henne mer. Han kände just nu att livet var för grymt att levas utan en kvinna.

Damen stannade och log sitt sympatiska leende upp mot honom. Han märkte dock genom leendet att hon såg besvärad ut. "Ah, hon har mött arbetsutskottet!" tänkte han med plötsligt påkommen misstänksamhet. Hon gjorde en beklagande gest och pekade på sitt armbandsur för att låta förstå att hon inte hade tid.

— Kom så snart ni kan! ropade han utan att bry sig om att folk började titta på dem. På detta gav hon intet svar utan skyndade bort, röd i kinderna.

Han stängde fönstret. Försmådd alltså även av kvinnan. Han kände en skarp smärta som om ett sågblad skilt honom från det sammanhang han tillhört.

Vem var nu för detta riksdagsman Davidson? Han hade varit en viss summa energi och arbetskraft, den hade stadsläkaren tagit. Han hade levat i övertygelsen att hans arbetskraft var oersättlig för andra, den övertygelsen hade borgmästaren tagit. Och intill sitt trettiofemte år hade han gått omkring i trygg tillit till sin makt över människorna, men den tilliten hade kvinnan tagit. Det som nu var kvar var inte mycket. Ett stycke rött kött, en lem skild från kroppen.

Varför, varför? Om han blott vetat varför? Han kastades som i yrsel mellan självförhävelse och självförakt. "Är jag en martyr för min lidelse att vilja ena och samla olika riktningar, skall jag dö för min kärlek till beslut utan votering? Eller är

jag en värdelös och likgiltig figur med olidliga pretentioner?"

Han slog i sina riksdagsanföranden, han ringde till damen, han uppfordrade borgmästaren att ge en förklaring. Ingenstädes fick han besked. Men av damen fick han vad han minst av allt önskade: medlidande. Den ende som sade ifrån var stadsläkaren.

— Du reser till Schweiz, sade han, och nu hade detta råd från att vara en förevändning hastigt blivit en nödvändighet. Davidson måste resa, innan han fått besked om vem han varit eller vem han var.

*

Fyra år senare kom Davidson tillbaka, och alla människor förstodo vad han menade med att komma igen före kandidatnomineringen till de politiska valen.

Arbetsutskottet höll överläggning och beslöt att återigen bege sig till Davidson. Borgmästaren var fortfarande ledaren men en av medlemmarna var nu den sympatiska damen. Hennes hjärta klappade. Hon hade inte hört något av Davidson på fyra hela år. När hon nu gick uppför trapporna, tänkte hon: "Jag kommer ögonblickligen att märka, om han blir glad över mig eller ej."

Redan Davidsons hall var förändrad. Där fanns japanska träsnitt och afrikanska skulpturer som erinrade om hans långa resor. De varnade henne på sitt sätt: han har sett vida världen, han har fått andra intressen än dig.

Ingen av arbetsutskottet hade sett honom sedan han kom hem. Han var lika skranglig som förut, men han hade en hållning, det sade sig damen genast, som gjorde denna skranglighet distingerad. Hon kunde heller inte fatta att hon funnit honom så ful. Allt var kvar: den stora näsan som låg ner över den breda munnen, de smala ögonen, struphuvudet som gick upp och ner ovanför kragen. Och ändå var han förändrad, och man såg gärna på honom, alltför gärna. Han såg lycklig ut.

Hon gladde sig åt att han höll hennes hand så länge i sin och såg så ingående på henne. Men sedan märkte hon att han utsatte även de andra för samma lugna, lidelsefritt intresserade granskning som en turist inför sevärdheter i främmande land.

Borgmästaren högg genast i med ett tal. Han ville officiellt framföra valkretsförbundets glädje över att deras värderade vän var frisk igen. Han antydde gillande av de uppmärksammade böcker han skrivit från sina resor, särskilt de partier som visade att intresset för politik fortlevde. Arbetsutskottet kom nu för att be honom återupptaga sin gärning och bli valkretsförbundets huvudkandidat vid årets val.

Davidson stod där mot väggen så som han stått då borgmästaren sist höll tal till honom. Alla mindes detta och kände att de andra mindes.

— Nåå, sade borgmästaren uppfordrande. Han önskade att Davidson skulle säga ja. Hellendal, som föredragits framför Davidson för fyra år sen emedan man trodde att han hade större iver och

utsikter att rädda regementet åt staden, hade misslyckats och dött av grämelse. Suppleanten var omöjlig. Det behövdes en man med Davidsons utvilade håg och goda huvud för att föra valkampanjen igenom.

— För fyra år sen, sade Davidson, ansåg jag mig som en mycket lämplig kandidat åt partiet och önskade häftigt att få företräda det. Det gör jag inte nu.

— Brors hälsa är ju återställd...

— Det har ju aldrig varit fråga om min hälsa utan om min lämplighet. Jag är inte lämplig.

— Det duger inte att ha för överdriven tro på sig själv, sade borgmästaren med en genomskinlig anspelning. Men inte heller att ha för dålig mening om sig själv.

Blixtlik slog ner i Davidson sanningen att hemligheten i hans lyckliga tillvaro de par sista åren hade legat i att han icke haft någon mening om sig själv, icke ens en dålig. Han hade haft för bråttom att formulera meningar om allt annat i denna världen. Diskussionen hotade att knyta vid den förfärliga tid då han bytt mening om sig själv många gånger om dagen och begärt domslut till höger och vänster förgäves. Han beslöt att göra den kort.

— Jag är en annan människa, sade han. Man kan sätta en bok på hyllan och ta ner den efter fyra år. En eld som man trampat eller piskat ihjäl kan man tända igen. Men *ett* är omöjligt, och det är att ta vid på den punkt där vi slöt för fyra år sen.

— Det där är ju inga sakskäl, sade borgmästaren otålig. *Några* krumbukter kunde man tillåta Davidson i hänseende till gammal ost, men inte många.

— Jag ska förklara mig bättre, svarade Davidson. Tänk sig att farbror friat till en dam och fått nej. Friat en gång till och fått nej igen och ansett saken avslutad. Och så kommer efter fyra år helt oväntat ett ja. Säkert skulle farbror då stå och se på det där jaordet och konstatera att ett ord som för fyra år sen skulle fyllt farbror med jubel, nu lämnar farbror fullkomligt kall ... Ja, det är ju bara en bild ...

Som han sagt det, ångrade han sig häftigt. Han såg hur hon vände sig bort för att dölja sitt ansikte. Han hade inte menat något ont, men en bitterhet han icke gärna ville kännas vid hade överrumplat honom.

Sällsamt. Kvinnan förlät man tydligen sist ...

— Eftersom du tydligen inte glömt och förlåtit att du blev petad den där gången, så ska jag avslöja för dig varför, sade borgmästaren.

— Det är mig likgiltigt, värjde sig Davidson. Och det *var* likgiltigt, så märkvärdigt det lät. Icke ens denna hemlighet, mot vilken han bräckt sin panna, hade något värde mer.

— Det var för att vi ville bespara dig ett nederlag. Du skulle ha fallit igenom.

— Det var missriktat nit, sade Davidson, det hade gjort er riksdagsman gott att falla igenom.

— Ja, men herregud, människa, vi ville väl inte kasta bort våra röster!

— Man kan aldrig så fullkomligt kasta bort sina röster på dem som faller igenom som på dem som kommer in i riksdagen, sade Davidson till allas förfäran.

Han såg denna förfäran och beslöt att föröka den.

— Här ligger protokollen från 1924 års riksdag, på samma ställe som när ni var här sist, sade han. När jag kom hem läste jag igenom mitt anförande i arbetslöshetsfrågan och jag må säga att något ömkligare får man leta efter.

— Att vilja ena och samla är en god politik, sade borgmästaren snävt. Vår förre riksdagsman tycks mig skjuta över målet i sin kritik.

— De här fyra åren ha lärt mig mer om motsatser än jag anat förut i hela mitt liv, sade Davidson, och mer om nödvändigheten att försona dem. Förr kände jag bara partier och kompromisser. Det var därför jag kunde stå där som nybakad riksdagsman mellan olika yrkanden, som representerade två världars uppfattning om vad som var rätt och billigt, och tro att om jag bröte spetsen av båda två, så skulle jag kunna packa ner dem i min egen lilla låda. Arbetarna behöver bara uppge sin solidaritet med strejkande och gå med på att ställa dem utanför understöd. Och de borgerliga finge revidera sin uppfattning av vad som representerar existensminimum för en arbetslös i vårt land, det vill säga människovärdet. Sen skulle jag plocka samman ett förslag som alla kunde gå med på. Så naiv var jag. Lappverk ville jag komma med. När i stället allas våra

meningar måste in i flamman för att smältas samman till en helhet! Det var rätt att jag sprack.

— Bror sprack ju inte alls därför, det var för att de regementsvänliga lade in sitt veto mot dig.

— Ja, skenbart var det så. Men jag sprack för att jag ville karikera enheten och presterade en sämre efterapning.

— Vi få vanligen nöja oss med det. Enhet finns inte, medgivanden få ersätta den.

— Enheten finns. Enheten är det verkliga, allt det andra är bara sken, som skall försvinna.

— I sanning, sade borgmästaren och reste sig, det låter som om här vore fråga om ett nytt parti. Vi möts kanske som fiender i valkampanjen för enhetens skull?

— Vad borgmästaren är slug, tänkte de andra, men damen sade sig själv:

— Borgmästaren är dum. Det är inte fråga om ett nytt parti, utan om en ny kvinna. Det här var ju en uppgörelse med mig.

Vilket parti? Vilken kvinna? tänkte de när de vandrade bort genom stadsparken. Men där Davidson stod och såg deputationen försvinna, tänkte han varken på parti eller kvinna. Han smålog åt att hemligheten han grubblat över inte var större än så: regementet, ett litet lokalintresse utanför de stora sammanhangen. Och han betraktade dessa ryggar med respekt, ty de hade dock varit redskap till att vålla honom bittert lidande. Hur det var möjligt för dem var ett mysterium.

Människans makt att behärska och sysselsätta en annan är alltid ett mysterium, men här blev det större, därför att de voro så obetydliga och inte hade någon motsvarande makt att lyckliggöra honom, när de nu önskade.

De hade vräkt ner honom till bottnen från hans lilla klättring på samhällsstegen. Därigenom hade han lärt att tvivla på sig själv, sedan att se ärligt på sig själv och slutligen att glömma sig själv. Därmed hade han upptäckt livets verkliga skådespel. Hans karriär var förstörd och hans lycka gjord.

Så kan det gå.

DROTTNINGEN

I ett slott lär icke förekomma rum, endast gemak. Här ha vi alltså ett gemak som från golv till tak är fullproppat med minnen, skänkta av en vänkrets som är givmild men har dålig smak. Bland dessa minnen står en schäslong, gräslig nog att även den vara ett minne. På den ligger bland kuddar en äldre distingerad dam, dyrbart klädd och skickligt kammad enligt modets föreskrifter från år 1900. Hon bär till och med kängor, men icke ens de kunna göra henne riktigt löjlig, ty hennes hållning är värdig, och hennes tärda ansikte uttrycker tålamod och vänlighet.

Vid skrivbordet, som står ett stycke ifrån, men så att det bekvämt kan överskådas från schäslongen, sitter en ung flicka böjd över ett papper med penna i hand. Den som trädde in och såge scenen framför sig, skulle ta för givet att här var en ung sekreterare, som tog ner diktat åt en betydande dam med stor korrespondens. Den äldre damen talar nämligen långsamt och länge med flytande, bildad röst, och den yngre damen arbetar med sin penna utan avbrott. Dessutom ser man på flickans dräkt, att hon är en liten daktylo. Hon är klädd efter sista modet bland de små självförsörjande detta år: kort

veckad svartrutig kjol, vit skjortblus och däröver svart sammetsväst med bjärta klädesapplikationer.

Eemellertid kan den som är invigd berätta, att det är flickan vid skrivbordet som lancerat detta mod över en hel kontinent. Hon är drottning, och om en vecka skall hon börja regera sitt land.

Denna drottning kunde bland mycket annat även stenografera. Men det var icke vad hon gjorde nu. Hon ritade en korg som hon, medan monologen flöt vidare, fyllde och överfyllde med blommor. När den icke rymde flera, skrev hon därunder: till Edvard från Elisabeth.

— Vad gör du? frågade slutligen modern. Hör du alls inte på?

Drottningen såg upp från sitt verk och fäste på modern sin stadiga blåa blick som hon kunde hålla kvar hos vem som helst hur länge som helst. Man sade till och med om den, att det var en sällsam blick, och det var den. Mycket få ögon i denna värld ha aldrig grumlats av fruktan eller mörknat av skam. Det är därför man blir slagen av förvåning, då man möter en fullkomligt öppen och obekymrad blick, sådan som drottningens var.

— Jo, jag hör på, sade hon. Men jag tror inte vi friar till honom. Han kunde säga ja.

Änkedrottningen var beredd på svårigheter. Det var ju naturligt att en ung kvinnas blygsamhet måste resa sig mot att överta den manliga rollen i kärleksvalet.

— Det är inte tal om att vi ska fria till honom, sade hon, ehuru — som drottningen otåligt konstaterade — det inte under den sista halvtimman varit tal om annat. Om han får lov, kommer han att förälska sig i dig och anhålla om din hand.

— Om han får lov, opponerade drottningen. Hon reste sig upp och ställde sig bredbent med händerna i sammetsvästens djupa fickor. "Få lov" är ju ett frieri. Stackars mamma tror visst att det är statskonst att ge saker falska namn. I alla fall, så vill jag inte ge honom lov.

— Kommer du ihåg honom? frågade modern för tionde gången under detta samtal. Den där friska hurtiga sjökadetten som visade oss omkring på sin jagare under det stora flottbesöket år 1913?

Den gången hade drottningen varit sju år, men hon kom ihåg honom. Ty redan då hade någon beskäftig person viskat något om att den unge prinsen kunde passa till gemål åt den lilla drottningen. I anledning härav hade hon ställt förfärliga frågor på sina lärare för att utröna vad uppgift drottningens man väl kunde ha i hennes rike.

I stället för att svara på moderns fråga, gick hon ett par varv i rummet och slog ner två minnen. Slutligen stannade hon igen framför modern. Ögonen sågo obevekliga ut, och under dem djupnade de linjer, en svagt böjd och en litet skarpare böjd, som antydde dynastiens ärftliga ögonpåsar.

— Jag skulle förakta, sade hon, varje karl som täcktes ta platsen vid min sida som sällskapsman och

barnafar. Varför? Jo, ty jag skulle förutsätta att han gjorde det med en inre motvilja och för försörjningen.

— Elisabeth!

— Ja, får jag inte säga vad jag tänker? Det är ju mig det angår. Tänk efter själv, mamma. Hur skulle det vara att alltid få följa med på sladden i kraft av ditt erotiska förhållande till en person, att leva utan ordentligt arbete och ansvar och att få tåla hövliga tillsägelser att inte lägga sig i om du försökte göra en insats?

— Det förefaller mig, sade änkedrottningen med förkrossande jämnmod, som om du på pricken skildrade min ställning sådan den var då din far levde. Det föll mig aldrig in, att den skadade min värdighet.

— Nej, det tror jag nog, sade drottningen snabbt, men en sådan högfärd kommer ingen man upp till. Nej, honom och hans värdighet finge man evinnerligen påpeka. Jämnt skulle han ha känslor som måste skonas. Men sånt har jag inte tid med om jag ska hinna sköta det här landet väl.

— Tant Victoria hade ett större land än du att regera och hann likväl med att öva lite kvinnlig takt, svarade änkedrottningen med samma milda lugn. Varför skulle din gemål alltid hålla dig i kjolarna? Edvard är ju så road av att skriva och så har han sin musik.

— Har han inga fler husliga talanger? frågade drottningen bitande.

— Vi ska inte tala mer om honom om det ska ske i den tonen, svarade änkedrottningen. Det finns ingen anledning att göra sig löjlig över honom. Jag ska ge Agneta en vink om att han inte bör komma den nionde.

— Ja, gör som mamma vill, jag ger inga återbud, eftersom jag bjudit honom oskyldigt utan biavsikter. Mamma vet bäst själv hur långt mamma har gått. Men vidtala ingen annan, ty jag ämnar inte gifta mig. Det finns inga skäl varför jag skulle underkasta mig något dylikt.

Modern ryckte inte fram med tronföljden. Den hörde till det som helst borde vara underförstått i denna sak. Så hade det varit när hon själv hämtades till landet för 27 år sen. Så hade det varit under de fem första fasans åren av hennes äktenskap, då hon inga barn fick, och berömda kvinnoläkare från hela världen synade och fingrade henne.

— En kvinnas liv kan inte vara lyckligt och fullständigt, om det ska levas utan kärlek, sade hon i stället.

— Jag tänker inte det heller, svarade drottningen enkelt. Hon stod vid fönstret och såg ut över slottsgården, där man redan snickrade upp stommen till en äreport för den nionde, då hon skulle börja regera. Djupt inne bar hon på en oerhörd sinnesrörelse. Hon var full av spänning, förväntan och glädje. Men av allt detta visade hon ingen någonting.

Änkedrottningen, nyss så gripen över att tiden nu var inne att tala med dottern om kärlek, började

gråta över de hemska avsikter hon förrått med sitt sista yttrande. Drottningen kunde slutligen inte längre ignorera de klagande ljud hon hörde bakom sig och sade:

— Gråter du för att jag tänker ta en gunstling? Har du inte läst i historien om Kristina av Sverge, Elisabeth av England och Katarina den andra? Det hör ju till!

— Din jargong är cynisk, Elisabeth.

— Och Ers majestäts är småborgerlig.

— En drottning får lov att vara otadlig.

— En drottning måste vara kärnfrisk för det är ett hundgöra. Otadlighet och sjuklighet hör ihop, det har jag sett i familjen, fortsatte hon djärvt och ganska taktlöst. Men jag är frisk som en nötkärna och kan inte vara alltför god. Vidare har jag gott minne, flit, ärelystnad och oförskräckthet. Därmed får det vara nog.

— Du har också en alltför lysande begåvning, sade modern, för att inte förstå...

— Har jag det också? sade drottningen. Var nöjd med det då, mamma. Hur lätt kunde det inte ha hänt, att du fått en liten idiot till dotter.

Hon gick fram till modern, kysste henne ömt och och avbedjande och gick mot dörren med snabba steg. Men som om hon ännu en gång ville be om ursäkt, vände hon om vid dörren, kom tillbaka och kysste modern en gång till.

Änkedrottningen föll genast till föga för detta extra bevis på ömhet.

— Elisabeth, sade hon, det är så ljuvt att vara mor...

— Å, jag tycker du just nyss fått pröva på motsatsen, svarade dottern generad.

... så ljuvt, att jag inte kan uthärda, att du inte skulle få erfara de fröjder jag upplevt genom dig.

— Man kan inte ha allt, sade drottningen världsvist. Det är mycket nog att få bli drottning. Skall man vara det med fart, så blir grossess och amning bara till hinders. Inte kan man heller lägga folkets barn till bröstet som Maria Teresia. Det är sånt som bara kan göras en gång i världshistorien.

Änkedrottningen ruskade på sig som om hon fått en skopa kallt vatten över alla sina landsmoderliga och mormoderliga drömmar.

— Du kommer säkert att hitta på något annat sätt att göra dig ryktbar, sade hon klagande.

— Ja, var mamma lugn, sade drottningen med ett hemlighetsfullt leende, i högsta grad ägnat att oroa modern.

När hon gått hittade änkedrottningen den blomsterfyllda korgen som låg kvar på skrivbordet. Med en huvudskakning över drottningens omskrutna goda minne, stoppade hon in den i sin skrivportfölj för att gömma den för sin inträdande uppvaktning, och där glömde hon den i sin tur.

Mitt i förberedelserna för avresan till festligheterna den nionde fick hertiginnan Agneta brev

från sin kära väninna Louise att hennes dotter Elisabeth inte för ögonblicket hade tid att tänka på sin lycka, varför det kanske vore bäst att spara Edvard till ett lägligare tillfälle. Hon blev förfärligt ond, vilket hennes man fick umgälla, men samtidigt råkade hon i bryderi, ty hon vågade icke omtala för Edvard, att hon friat för honom och fått korgen.

— Du slipper resa om du inte vill, sade hon till sonen. Men han ville visst inte slippa. Han var djupt intresserad av den lilla släktingen och lovade sig mycket nöje av att se på, när hon började regera. — Gud allena vet, sade han, om hon avslutar en epok eller inleder en. Om hon är den sista drottningen eller den första. Men vad han menade därmed var för modern ett fördolt tal liksom det mesta han sade. Hon blir nog den sista, tänkte han. För kvinnorna har inget kurage.

Han visste att smutstidningen i drottning Elisabeths huvudstad offentliggjort en artikel om honom med porträtt, där han framställdes syende i båge. Det skulle vara en skymflig anspelning på hans framtid som prinsgemål. I hans förflutna kunde inte ens denna tidning finna något stoff till förlöjligande av hans fruntimmersaktighet. Han hade under kriget verksamt deltagit i upprätthållande av den stora hungerblockaden, och kunde räkna sig hur många hundratusen döda som helst till godo. Efter detta borde ju en karl fått vara karl hela sitt liv, om någon rättvisa funnits. Men ehuru klar över det

öde som måste övergå varje ogift prins, då han överskred den jungfruliga drottningens gränser, avskräcktes han icke. Han hade en sällsynt och dyrköpt egenskap: han var bortom vad folk sade eller tyckte om honom. Han var den högmodiga man, vars tillvaro drottning Elisabeth så tvärsäkert förnekat.

Redan den åttonde inträffade han med sina föräldrar i den förstnämnda huvudstaden, före alla andra anförvanter. Och drottningen måste själv fara ner och ta emot honom vid stationen, hur bråttom hon än hade med att prova kläder och läsa på ceremonielet.

Det ville sig inte bättre än att hon inte kände igen honom när han steg ur tåget. Än värre, hon begick det oförlåtliga felet att inte genast fatta att detta måste vara Edvard. Hon såg att han märkt hennes tvekan och sade som det var: jag kände inte igen dig, du har blivit så civil.

— Riktigt anmärkt, sade han.

Vid det privata teet, strax efter ankomsten till kungliga slottet, sutto de båda gamla furstinnorna och vojade sig invärtes under all yttre älskvärdhet. Ingen av dem unnade sitt barn åt den andras, nu vid närmare skärskådan.

— Hur *kunde* Louise påstå att Elisabeth är söt, tänkte den ena. Hon har ju så stora händer att hon måste ha fickor åt dem. Hon lägger benen över varann som Edvards första informator som jag avskedade. Och hon har kinder så röda som en mejerska.

— Hur kunde Agneta, suckade den andra invärtes, påstå att Edvard övervunnit sin nervhistoria från kriget och var sig fullkomligt lik igen? Han är ju till oigenkännlighet förvandlad. Han verkar då mycket äldre än han är, och man behöver inte se så där underlig ut så långt efter kriget. Hans hållning sedan, min Gud! Det där violetta man ser ovanför strumpan, måste ju vara underbenkläder. Vad ska Elisabeth tänka? Hon tittar så förvånad på honom.

Vad Elisabeth tänkte var detta: "Var sitter den värdighet som denna underliga person har? Om jag kunde begripa vad det är som imponerar på mig?" För att utröna detta följde hon med honom och hans far in i rökrummet, likgiltig för moderns böner, att hon skulle visa tant Agneta de dräkter som sytts för morgondagen.

Hertigen lämnade de båda långt innan han var färdig med sin cigarr. Han offrade hälften av den i elden som man offrar en gåva på ett brännaltare och gick in till de båda furstinnorna som sutto i änkedrottningens skrivrum. Helst skulle han velat stanna, men han visste att Agneta ville att de unga utan några dynastiska beräkningar skulle fatta en varm böjelse för varandra.

Den stackars hertigen var inte invigd i beräkningarnas senaste fas och han tyckte om drottningen. I sitt stilla sinne liknade han den ljusbrunhåriga flickan i sin ljusgröna sammetsklänning som svagt skiftade i gyllenbrunt, vid ett ungt träd. Han kunde

därför inte alls förstå, varför han fick så mycket snubbor och vidhöll att de båda unga voro i ett stadium som krävde ensamhet.

För att utröna detta, störtade hertiginnan dit. Hon var som en barnunge som genast måste se efter om den nyinsatta kakan är gräddad. För att få en förevändning grep hon den skrivportfölj hon för många år sen förfärdigat och givit Louise. Edvard måste ju se ett bevis på hennes ungdoms konstnärlighet som han betvivlade. I dörren stannade hon, ty de märkte eller låtsade icke märka henne. Elisabeths blomsterkorg föll ur portföljen och singlade in över tröskeln. När hertiginnan kom tillbaka sade hon:
— Du har verkligen för en gångs skull rätt.

— Det är inte möjligt! sade den annars så taktfulla änkedrottningen.

Edvard och Elisabeth kände själva uteslutande intellektuellt intresse för varandra, men den nyansen kunde inte uppfattas av en moder, inställd på att stifta eller hindra äktenskap.

Elisabeth hade ännu icke vuxit ur sin roll som begåvad discipel. Hon var van vid att uttänka frågor och tog för givet att alla med nöje skulle ställa sitt vetande till hennes disposition. Hon var van att fritt acceptera eller förkasta de svar hon fick, och att man aktningsfullt lyssnade till hennes kommentarer.

Men ganska snart märkte hon att Edvard var både lättsinnigare och farligare än någon av hennes guvernörer eller ledare. Hennes tro att hon haft

fördomsfria lärare var om något en fördom. Edvard ställde allt under debatt som hennes lärare utgått från som självklart. Till exempel: han bad henne förklara, vad hon skulle med en flotta. Det hade ingen frågat förr, inte heller hon.

— Kolonierna nödvändiggör en flotta.

— Men med vad rätt har och bevakar du några kolonier?

— Man måste tillgodogöra sig dessa länders rikedomar, världen behöver dem.

— Men då är de ju världens och inte dina. Tillhör dessa länder icke de infödda, så tillhör de alla.

— Jag har själv sett vad mission vi fyller där ute.

— Du har sett vad du behövde se.

— Ska jag tvivla på mina fem sinnen?

— Du har inga mer servila tjänare än de.

— En norm måste jag gå efter, det är de lagar som gälla i det land där jag är regent.

När prinsen kom in på detta område tvekade han att fortsätta. Låt bli, sade han till sig själv och lät icke bli. Lusten att experimentera med henne var honom för stark. Han var fascinerad av denna unga kvinna, den första han träffat som var lyft över den suggestion som annars vilade över hennes kön från vaggan till graven. Den här visste ingenting om kvinnans sfär, hade aldrig utifrån sugit i sig kvinnans oföränderliga egenskaper, och var lyckligt okunnig om hennes biologiska tragedi i sin friska strålande hälsa. Hon hade vuxit upp glad och full av tillförsikt, beredd till allt. När nu Edvard attacke-

rade henne, försvarade hon sig med sin hjärna som en student under en tentamen. Hon slog inte upp och ner ögon, hon sade inte: snälla Edvard, var inte elak, hon gjorde intet försök att leda över hans intresse på sin hals eller sina ben.

Det som eggade honom vidare, var lusten att utröna om hennes trygghet och frimodighet vilade i den särskilda omständigheten, att hon hade ett rike. Därför kapade han hennes ankarkätting och väntade på vad som skulle ske.

— Du blir regent i morgon genom landets lagar, sade han. Men dessa lagar är redan överåriga. Vad gör du, om de ändras i nästa vecka och avsätter dig?

— Jag tror, att lagarna står bi, tills jag regerat så länge, att jag kvalificerat mig att bli president i republiken, sade hon. Det är åtminstone min lilla dröm.

Prins Edvard skrattade. Det var första gången hon varseblivit den fantastiska effekten, då munterhet bröt sig mot den stelnade smärtan i hans ansikte. Vad har han upplevat? tänkte hon

Hans ögon vilade forskande på henne. Det där med presidentskapet kunde duga som svar, men fanns någon mening och vilja bakom? Det är så lätt att säga vad som helst.

Elisabeth var van att alla intresserade sig för henne, det hörde liksom till. Men de förutsatte massor av saker som givna i hennes liv, bland annat hennes kall och hennes sällsynta lämplighet därför. Det hade en viss tjusning att bli satt under debatt

av Edvard, eftersom det var något alldeles nytt. Men inte för länge. Nu kunde det vara hennes tur att ge svåra frågor. Hon valde den punkt hon trodde vara särskilt ömtålig.

— Är det för att jag är flicka som du inte tycker jag ska vara kung, frågade hon.

— Jaså, tänkte han, hon har ändå hört så pass mycket om världens mening, att detta kan falla henne in. Alltså finns även i detta slott den farliga sländan som prinsessan kan råka sticka sig på. Skada om hon skulle falla i sömn och sova i hundra år.

— Jag tar ingenting för givet, sade han, inte ens mannens överlägsenhet i att regera. Den kan vara ett övergående fenomen.

— Nå, om så vore?

— Så finge världen skåda något nytt, som den inte kan utantill.

Elisabeth hade vid det här laget glömt att två bråkiga gamla damer sammanfört hennes namn med Edvards. Hon ville sätta honom på ett sista avgörande prov och sade:

— Ja, men om det inte vore fråga om världen och framtiden utan om *nu* och om *dig*. Skulle *du* uthärda att vara gift med en överlägsen kvinna?

— Ja, varför inte, sade Edvard utan att röja någon förvåning, det vore ju intressant. Men jag tror inte det finns någon, det är det ena. Åtminstone är det lika små utsikter för mig att finna en överlägsen kvinna som att bli gift med en regerande drottning. Jag antar du är den enda möjliga av det

slaget, sedan kejsarinnan av Kina är död och Begum av Bopal blivit för gammal. Men för det andra är giftermål av alla slag ingenting för mig. Jag är så livligt sysselsatt med annat.

— Då har du det ställt precis som jag, sade drottningen naivt. Jag ska säga dig att mitt problem är ganska svårlöst. En överlägsen man har jag inget hopp om att finna. Som det högsta tänkbara har jag satt upp en jämbördig. Det vore inte så dåligt. Men på grund av männens särskilda ömtålighet, tror jag inte en sådan skulle erbjuda sig åt en drottning. En underlägsen vill jag inte ha. Därför har jag beslutat att låta det vara. Helst som jag också får alldeles för mycket att göra. Men det här har vederbörande så svårt att fatta.

— Bråkar de med dig?

— Om de gör!

— Det är ju ganska märkvärdigt, sade prinsen raljerande, att jag tycks vara den ende som uppfyller dina fordringar.. En bra karl utan några choser, dem du med rätta är rädd för.

Han såg hur drottningens läppar slöto sig, som om hon aldrig ville ge honom ett förtroende mer, när han blev så personlig.

— Och *du*, fortsatte han, du överstiger naturligtvis mina djärvaste drömmar. Men vad hjälper det, när ingen av oss vill tynga vår framtid med giftermål?

— Därför är det också bäst att låta ämnet falla, sade drottningen, som själv tagit upp det. Och hon

gjorde en gest som om hon släppt något ur sin hand ner i en avgrund. Edvard tittade ner, och såg hur han föll och föll i det bottenlösa djupet.

"Om det vore en annan, skulle jag tro, att det vore spel, och att hon var ute för att fånga mig", tänkte han.

— Vad är det du är så livligt sysselsatt med? frågade drottningen vänligare.

— Du skall få veta det, sade han, men kom ihåg att det ännu är en hemlighet.

— En opera eller symfoni?

— Ers majestät har behagat göra sig underrättad, sade han. Nej, det är ingen musik. När kriget var slut begrov jag mig i musik. Men jag måste ut ur graven igen. Det var ingen mening att försöka åstadkomma något. Min musik blev överröstad. Jag är naturligtvis inget musikgeni, för sådana bryr sig inte om att människosläktet är i fara.

— Och du vill rädda människorna, sade drottningen tankfullt. På vad sätt?

— Jag tänker ut ett system åt dem att leva med varandra och även gräla med varandra utan krig. Intresserar det dig?

— Naturligtvis, sade drottningen. Med ansiktet stött i händerna som en kamera på ett stativ betraktade hon honom oavvänt med sin stadiga blåa blick. Men tror du att ett sådant system gör nytta?

Till sin häpnad märkte hon, att de kommit in på farlig mark. Det fanns alltså även för honom vissa saker som inte fingo sättas i fråga. Det var skönt.

Någonstans i en människas hjärta måste finnas ett heligt rum.

— Du har förrått dig, sade prinsen med hetta.

— Förrått vad då?

— Bara det att du står likgiltig för den största uppgift i vår tid.

— Det vore fatalt för en drottning, men det är inte så.

— Försvara dig inte. Den som verkligen gripits av uppgiften, han frågar inte om han gör nytta. Han måste lyckas, något annat får inte hända.

— Jag menade bara, sade drottningen ovanligt fogligt, att man inte bara kan tänka ut. Man måste handla, sätta exempel.

— Antag att du ville handla, sade han med en intensitet som nästan gjorde henne rädd för det ögonblick, då han skulle begära handling av henne. Hur ska du kunna göra det, om ingen tänker ut åt dig hur?

Drottningen slapp svara, ty statsministern anmäldes. Betjänten tog upp drottningens ritning och lade den på bordet i all välmening. Då drottningen såg att prinsen fått den i hand, gjorde hon intet försök att nappas med honom om den. Under en halv, ytterligt pinsam minut övervägde hon den taktlöshet hon begått, och de utvägar han hade att straffa henne. Till exempel: "Varför hade du så bråttom att ge mig korgen, innan jag friat?" eller: "Nu vet jag varför du förhörde dig om jag ville gifta mig med en överlägsen kvinna."

Men han begagnade sig av tillfället och var ädelmodig.

— Jaså, mamma har friat för min räkning, sade han blott.

— Jag vet inte, om det var din mamma eller min som började, sade drottningen med heta kinder. Men du får förlåta oss. Jag kom ju inte alls ihåg dig, sade hon barnsligt. Ge nu mig korgen i din tur.

Hon räckte ut handen, men i detsamma kom statsministern, Edvard stoppade korgen i plånboken och reste sig för att gå. Men drottningen ville inte släppa honom ifrån sig. Hon var alltför tacksam och regerades av känslor som lika väl kunde vara kärlek för allt vad hon visste. Statsministern förklarade att betjänten missuppfattat honom. Han hade velat tala med änkedrottningen.

— Henne ska vi låta vara i fred, sade drottningen. Hon har ju redan börjat sin långa välförtjänta semester från regentskapet. Jag kan lika väl börja nu som i morgon.

Statsministern satte sig ner, dock med motvilja. Prinsen såg det och tänkte: kanske hör hon till dem som kan få folk att lyda.

En stor olycka hade inträffat i drottningens just nu så flaggprydda rike. Det blir att fira dem alla på halv stång, tänkte hon, medan statsministern berättade. Vid landets enda vapenfabrik hade man denna dags förmiddag experimenterat med ett nytt sprängstoff mot en ny enastående pansarplåt, båda delarna, sade excellensen, en heder för vår ingen-

jörsvetenskap. Och nu nyss, medan de kungliga druckit te och drottningen diskuterat livets frågor med prins Edvard, hade några av arbetarnas barn krånglat sig in på det tomma övningsfältet. Det hade varit slarvigt rengjort, varför barnen kunnat hitta ett par oexploderade granater att leka med. De voro döda nu allasammans. Åtta stycken.

— Jag reser dit, sade drottningen och steg upp från sin stol.

Excellensen var bestämt emot detta förslag. Det gick inte an att dra uppmärksamheten till olyckan med ett kungligt besök.

Inte heller att lägga den förestående högtidsdagen under förstämning.

— Allt kan gå an, sade drottningen, om det går an att slita sönder våra barn. Att olyckan kommer på en olycklig tidpunkt, kan inte hjälpas.

Hon övervägde ett ögonblick och frågade excellensen, om han ville följa med. Han övervägde något längre och svarade nej.

— Då far vi ensamma, Edvard, sade drottningen. Jag kör.

Två timmar senare lämnade drottningen vapenstadens gravkapell. Då hade hon besökt alla barnens föräldrar och blygt försökt att trösta deras mödrar. Då hade hon sett de blodiga, trasiga små liken. Då hade hon talat med alla myndigheter och lovat komma på begravningen. Slutligen hade hon även

upplevt, att den man som var närmast ansvarig för olyckan sköt sig och sjönk ner död för hennes fötter.

När de kommo ut ur kapellet i den blåsiga mörka kvällen, stod änkedrottningen stora kupé där utanför i stället för drottningens egen lilla öppna bil. Chaufförен lämnade fram en biljett som besvor drottningen att icke köra själv i natt genom mörker och upprördhet.

Prins Edvard väntade nästan att drottningen skulle rycka på axlarna åt moderns fjäsk. Han hade aldrig sett man eller kvinna som ägt fullkomligare herravälde över en maskin än drottningen. Den tycktes lyda henne med slavisk tillgivenhet, utan att hon brydde sig om den. Under farten hade hon kunnat peka ut allt av intresse höger och vänster om vägen, medan hon körde om två läkare och tio journalister som rasade mot samma mål.

Men hon sade bara: — Jag är trött, det var snällt av mamma. Då kom han ihåg att hon bara var en liten flicka, det hade han glömt för en stund, och strax glömde han det igen.

De sutto tysta en stund. Det var den mest våldsamma tystnad de upplevat och slutligen exploderade den.

— Jag var här för ett år sen med mamma, sade sade drottningen. Det var en vacker solskensdag, och flaggor förstås och blommor och musik. Jag utdelade medaljer åt de äldre arbetarna. Som jag tror, också åt den här som sköt sig. Jag hade mycket

roligt, och det gick ingalunda upp för mig vad de egentligen höll på med. Kan du förstå det?

— Det är bara det att du är som alla andra, sade han. Ingen ser de synligaste saker förr än tiden är inne att se dem. Oftast inte ens då. Han var inte särskilt hövlig, Edvard, han var uppriktig som ett svärd eller en kula.

— Men nu tror jag att tiden är inne för mig, sade hon. Jag ser, att det är en kuslig hantering. Jag föreslog att den skulle stå stilla tills efter begravningen.

— Inte längre?

Hon gjorde en häftig rörelse:

— Ska jag lägga ner den?

— Ja visst, om du vill "handla och sätta exempel".

Hon sade inte: "Du är tokig, hur ska jag kunna lägga ner vår enda vapenfabrik?" Hon sade inte heller: "Jag har inte makt därtill, även om jag ville." Hon frågade honom inte vad hon skulle göra med alla arbetarna och hur beveka den majoritet inom folket som såg sin trygghet förbunden med denna vapenfabrik. Hon bad honom heller inte att skaffa den summa i budgeten som var beräknad från vapen- och ammunitionsexporten.

I stället sade hon: — Du har alldeles rätt, jag såg det nyss. Något har hänt med mina ögon.

— Detsamma har hänt en gång med mig, sade han.

— Är det här ditt fel? frågade hon och skakade honom i armen. Eller var det den där lilla förlorade

handen som du tog upp från golvet, som ingen ens saknat?

— Det är väl mitt fel, sade han och ditt eget och — — handens. Man kan få ögonen öppnade på många sätt, även av spott och jord på marken. Det gör detsamma, bara det sker.

— Men denna explosion är ju inget bevis för att jag inte bör ha en vapenfabrik. Den är på sin höjd ett bevis för att man inte bör ha barn där. Och ändå ser den med en gång så annorlunda ut. Det är som om jag såg vad den verkligen är.

— Det gör du också, ty du ser med dina nya ögon igenom alla de så kallade vägande skälen för dess existens. Och det som finns under dem är mycket enkelt och lätt att ha en mening om. Det är bara brodermord.

— Det var alltså vad jag medaljerade förra året.

Han såg på henne. Ansiktet var draget och skarpt i skenet av den elektriska lampan i bilens tak. Hon blundade en lång stund, så öppnade hon ögonen igen och såg stort på honom. Hon var som ett barn som vill övertyga sig om att det är vaket och icke drömmer.

— Det är kvar, sade hon. Nu är det gjort.

Prinsen erfor ett ögonblicks yrsel. Var det gjort? Eller skulle hon i morgon under regeringsinvigningens festligheter se tillbaka lika förundrad på nattens fantasier som en man om morgonen ser på en kvinna som under natten likt en allsmäktig gudom

beskänkt honom med extas och salighet och glömska av jaget.

Var det lek eller allvar?

Var det ord som flöt bort eller ord som sprängde tillvaron?

— Hur ska det gå för dig, sade han, när du måste se med dina nya ögon på all den militära ståten i morgon?

— Vi kan ställa in den, sade hon.

— Nå men sedan?

Hon var tyst ett litet tag.

— Man får väl inte ha en egen liten dröm, sade hon.

Han förstod att hon därmed övergav hoppet att regera tills hon blivit mogen att bli president. Det fanns *en* möjlighet på tusen, att hon menade det, sade han sig. Men medan han bannade sig själv för att fästa sig vid vad en exalterad kvinna talade på hemvägen från ett kapell med åtta döda barn, så sade honom hans känsla att denna flicka kunde vara i stånd till vad som helst. Gud i himmelen! Du har öppnat ögonen på en kvinna med kurage. Får jag förstå, att Du börjar tycka det är på tiden att något händer?

Vad kunde hända? Att en enskild människa kastade sig i vägen för fördomarnas tunga, blinda pansarbil och blev överkörd. Men redan det var mycket nog.

Han förstod att han var farlig för henne, han visste att detta samtal kunde sluta i en katastrof

för dynastien. Men just nu önskade han det. Drev han henne, så drev hon också honom. De påverkade och förändrade varann, de skapade något mellan sig. De voro ödesdigra för varann och gjorde varandra mycket lyckliga.

— Har du betänkt dig noga? tvang han sig att säga.

— Nej, varför det? Du sa ju själv att det var så enkelt. Jag tänker tala vid begravningen och säga precis vad det är jag ser.

— Det kan inte en person i din ställning, om du inte är beredd att ta alla konsekvenserna. Gör du det?

— Fråga inte jämnt efter det som är självfallet, sade hon retligt. Säg hellre en sak: vill du stå mig bi?

— Nu frågar du också efter det som är självfallet, sade han.

FLODMANNEN

En stad hade måst släcka sina ljus.

När man nalkades den, varseblev man inte längre den ljuskrets som brukat omge den. Tung och mörk som en del av mörkret låg den vid floden, ett huvud som mistat sin gloria. Men detta tunga huvud drömde sällsamma drömmar, ehuru de alls inte syntes sällsamma då. Det blevo de först längre fram i uppvaknandets ögonblick.

En kväll vid sjutiden kom en gammal bondkvinna vandrande in till staden, bärande en korg och ett knyte. Hon gick och gick men kom inte ur sitt eget fängelse av tankar. Därför hade hon hunnit en bit in på den breda utkantsgatan, innan hon märkte att det var något ovanligt med den. Men plötsligt slog det henne att den var öde som om natten, ehuru detta annars var förstadens livligaste timme, då arbetarna kommo hem från fabrikerna och dagens sista inköp gjordes.

Hon hade varit inne i staden en gång sedan De Främmande Härskarnas påbud kom, att ingen fick röra sig ute efter nio. Desto mera nervös hade brådskan varit under timmarna innan, men nu var all färdsel och köpenskap upphörd, husen voro tillbommade och järnjalusierna nere.

I denna tysta döda värld kom nu en underlig gestalt emot henne. Det var en kvinna som nalkades med utsträckta armar, som om hon velat falla bondkvinnan om halsen. Denna vek åt sidan för att rädda sig och sin korg med det dyrbara innehållet. Men hon hade inte behövt frukta för sina matvaror, kvinnan stapplade förbi utan att ägna henne en blick.

Det kom andra bakom den första, män och kvinnor, som höjde och läto sina armar falla som om de åter och åter anropade himmeln, tills krafterna sveko. Men då hon såg deras slöa och pinade ansikten, visste hon att de åkallade ingen i himmel eller på jord, de utförde en helt mekanisk rörelse. Men hon kallade dem icke dårar högt eller i sitt hjärta. Hon förstod, att de lydde en befallning. Var inte det en vanvettig befallning? Jo, men varför skulle den inte vara vanvettig?

Hon hann så småningom upp en man som gick åt samma håll som hon och liksom hon bar tunga bördor. Väl vetande att även hon var olydig mot påbudet, höll hon sig på något avstånd bakom för att se vad som skulle hända. Vid mynningen av ett torg stod en skyllerkur. Posten kom ut och hejdade mannen.

En befallning föll, och mannen gick vidare, mödosamt lyftande sina två kappsäckar på krökta armar. Men han höll endast ut några steg, så förmådde han inte mera, han måste låta armarna falla.

Kvinnan hörde posten ropa något. På torget var stort fältläger, en patrull var hastigt på benen och

kom till postens bistånd. Mannen ställde från sig kappsäckarna, räckte upp armarna i luften och gjorde ett försök att övertyga posten att han med sina två tunga kappsäckar i händerna inte skulle kunna anfalla de främmande trupperna. Men denne trodde honom inte, eller det var ingen fråga om tro, endast om order. Han gjorde den åtbörd med bajonetten som förstås på alla språk. Mannen lämnade förfärad kappsäckarna i sticket och skyndade bort. Snart voro alla soldaterna omkring dem och revo i innehållet. Det måtte varit lustigt, ty skrattet ljöd vida i tystnaden.

Kvinnan hade alldeles instinktmässigt krupit in mot husväggen. Nu förstod hon att hon icke kunde komma vidare, och hon prövade klinkan till närmsta port. Den gick upp, hon gled in och skyndade sig att skjuta till porten igen.

Då hon vände sig om, såg hon i portvalvets öppning in mot gården en man, själv lång och bred som en port. Han kom fram mot henne, hon gav akt på, att han rörde sig så gott som ljudlöst över stenarna.

— Flytta er litet, jag skall låsa porten, sade han lågt, och gjorde så utan att ett knäpp hördes.

— Ni vågade er inte förbi posten, sade han sedan.

— Nej, jag har tungt att bära. Jag kunde inte lyfta det på rak arm.

Jätten prövade hennes korg och knyte och lät höra ett svagt medlidsamt skratt.

— Å ja, sade hon, lite stött, jag har gått långt också.

— Då vill ni kanske vila, sade han. Sätt er här på trappsteget till vänster.

Hon blev stående villrådig, och han kom med ett nytt förslag.

— Ni kan också ställa sakerna här hos mig och gå vidare.

— Jag ville inte gärna bli av med dem.

— Nej, det förstår jag. Men jag kan bära sakerna till er på rak arm i morgon. Skulle påbudet med de sträckta armarna vara upphävt, kan ni komma efter dem själv.

Hon drog lite på svaret, och han tillade vänligt:

— Ni behöver inte vara orolig för sakerna, jag ansvarar för folket här i huset.

— Jag önskar jag väl vore ur stan igen, anmärkte hon.

— Är ni en främling?

— Ja.

— Var det då nödvändigt att ni skulle ge er hit in till oss i olycksstaden?

— Ja, det var visst det, sade hon med den djupa sorgsenhet i tonfallet, som från första ordet hon sagt bevekt honom hos denna främmande kvinna, vars ansikte mörkret dolde. Hos kvinnorna i denna gata var även sorgsenheten uttorkad, de hade blivit till sten.

— Ni måste bestämma er hastigt, sade han. Om en halvtimme får ni överhuvud inte visa er ute längre.

Hon svarade, att på en halvtimme hann hon inte

fram till änkan i Sankt Matteusgränd, som väntade henne. Så då var det bäst att hon satt kvar i porten i natt, om hon fick lov.

— Det blir för tröttsamt, sade mannen, vi får tänka ut något.

— Det får inte bli lätt.

— Å man blir så uppfinningsrik under sådana tider, det är en fördel.

— Allt är fullkomligt förgjort, sade kvinnan. Hon var inte beredd att tänka ut någonting.

— De gamla hade rätt, sade mannen, när de mente, att demoner stundom fick makt att regera människorna. För i vår stad regerar demonerna.

— Menar ni — Dem?

— Nej, sade mannen, demonerna regerar oss alla. Dem och oss.

Efter en tystnad, varunder de båda betänkte detta, frågade han: — Har man inte reda på ute på landsbygden vad demonerna har ställt till de sista dagarna?

— Det berättas mångahanda, sade kvinnan med en djup suck, som nästan liknade jämmer. Tidningar får vi inga. Men i går kom en man ut till vår gård med bud från min son i stan.

— Vi har haft det något så när lugnt förut, sade jätten. Som man kan ha det med fienden i landet som hatar en till döden men inget kan göra en, så länge man lyder och tål. Men så kom det som en orkan. *De* befallde oss att inreda en officersmäss, så och så många läderfåtöljer och kristallkaraffiner.

Borgmästarn sa, att han kunde inte. I samma veva kom en stor penningförsändelse till stan, det var löner och understöd. Den tog de och köpte stolar och mattor för, en känner igen tagen, om en själv varit med i främmande land.

Men då folket inte fick ut veckolönerna, stannade arbetet av och folk drev i hopar på gatorna. Det var ett styvt arbete för oss, jag är polis, ser frun. *De* förklarade för borgmästaren, att han ju var oförmögen att upprätthålla ordningen, och det var han. Folk var så konstiga, de brydde sig inte om någonting, de makade sig knappt ur vägen för bajonetter. Då sköt *De* in i hopen, på *det* viset kunde *vi* också ha rensat gatorna. Men då vaknade folk upp med en gång som ur en sömn och började rusa som besatta för att rädda livet. De kastade sig på dörrar och slog in fönster för att komma in i husen för att få skydd. Vi poliser fick plocka upp de skadade och döda. Vem hade dödat dem? De främmande sade att det var en inre affär, och så förklarade de belägringstillstånd och påbjöd personspärr. Vi var som fångna i stan, vi var avskurna från hela världen. Vi fick ingen mjölk och vi fick ingen post. Den ende som kom utifrån världen var Deras egen armébiskop. Han skulle nödvändigt fira ett helgon i dômen just nu, jag minns inte om han skulle hämta några ben eller hade dem med sig.

Ni anar inte hur vi kände oss till mods, vi kunde inte andas. vi väntade en olycka, och så kom den.

— Jag vet, sade kvinnan förkrossad.

— Ni har hört allting?

— Nej, berätta.

— Jag var själv på dômtorget, när deras överstepräst kom i procession, sade polisen. Just som han skulle bestiga dômkyrkans trappa, föll ett skott och tog honom i nacken, så att han utandades sin sista suck på trappan till Guds hus. Men han var ju eskorterad av militär, och ögonblickligen firade de av en salva mot huset varifrån skottet kom. Folk som hängde ut genom fönstren för att se ståten, blev träffade, ett par ramlade ut och gjorde översteprästen sällskap på dômtrappan. Då tog jag en patrull med mig och gav mig in i huset. Det var som ett dårhus, alla från vettet. Det var bara *en* som var lugn, och det var han som skjutit. Vi fann honom högst upp, han satt i det fönster, varifrån skottet kommit och såg ner på sitt verk.

— Och ni överantvardade honom åt Dem? sade kvinnan med hetta.

— Vi hade tänkt föra honom till polisstationen. Men våra egna, stadsborna själva, överantvardade — som ni säger — honom åt Dem. Hela torget skrek: här är mördaren, skona oss.

— Förrädare!

— Ett hårt ord. Vem vet vad ni hade gjort?

— Å, jag! Om jag hade kunnat dö för honom!

— Såå? sade polisen. Man kan inte begära det av folket. Det har fått lida så mycket för hans skull. Staden är brandskattad, plundrad på det sista öret. Och det är för Heinz Mohrs skull som ni i dag

måste gå med sträckta armar och inte kunde komma fram med era knyten.

— Han är en martyr, sade kvinnan. Han offrade sig, för att han tyckte att man ska inte låta allt gå över sig.

— Ändå var det han som drog det yttersta över oss. Om det nu är det yttersta, man vet aldrig. De satte ett sådant värde på sin överstepräst. De får liksom aldrig nog av offer åt honom. I dag förde de bort honom till någon heligare ort. Det var sannerligen som om de begravt Vår herre själv. Militär före och efter och vid sidorna. Sex hästar drog kistan, och runtom gingo deras generaler och grät. Musiken var så vacker, att jag grät jag med. Stadsborna själva fingo stå med armarna i vädret för att inte komma åt att skjuta på sorgetåget. Det gick inte så fint till, när man stoppade ner dem som skjutits på samma gång som han och blandat blod med honom på trappan. En kunde inte låta bli att tänka på dem.

— Ingen ömkar sig över Heinz Mohr, sade kvinnan bittert.

— De andra offrades liksom helt oskyldiga.

— Han var också oskyldig, sade hon med eftertryck.

Han tänkte efter.

— Ja, kanske om man ser det djupare, sade han.

Kvinnan hade en stark känsla av att hon ville belöna mannen för de orden. Hon böjde sig ner över korgen och tog fram ett stycke bröd.

— Har ni en kniv att skära med? frågade hon.

— Nej, sade han. Jag är avväpnad.

Hon bröt honom då ett stycke bröd och sig själv ett. — Sitt här och ät, sade hon, och det gjorde han. Han var mycket hungrig.

— Det är märkligt, sade kvinnan, vad det blivit för stor skillnad mellan människor och människor, som alla skapades lika.

Hon tycktes alldeles ha glömt vad som fört henne in till staden, och hon bekymrade sig inte heller för hur hon skulle få det till natten.

— Jag skulle vilja träffa en av de där generalerna, sade hon.

— Akta er, sade mannen.

— Ja visst ja. Men jag skulle vilja fråga dem hur många av oss som behövs för att väga upp en av dem. Jag skulle fråga om det räckte med fem eller tio?

— Jag skulle tro ungefär tjugu för en vore det minsta, sade mannen.

— Då måste Heinz Mohrs liv ges i bot?

— Ja hans och fler till. De vet, att våra barn dör, om de inte får mjölk. Men de får ingen.

De talade båda två som om mänskligheten aldrig hunnit längre än till den enklaste handel med människoliv. Dit hade man sjunkit tillbaka och mindes icke mer något om lag och rätt.

— Vem har givit dem ett sådant välde över oss?

— Segern, sade mannen.

— Segern! Vad betyder segern för Gud?

— Fråga mig inte, sade mannen. Gud har givit oss i demonernas händer. Men kanske styr han om att det blir en utjämning till slut.

— Det tycks mig som om ni inte hade något kurage kvar i den här stan, sade kvinnan. Ni tycks vara en stor stark karl och ni talar så undergivet.

— Det är fler än ni som säger att jag inte har något kurage kvar, sade mannen. Jag lät Dem slå och sparka mig sanslös och ändå var De bara fyra stycken. Om det vore ljust, skulle ni se hur jag ser ut.

— Var det när ni kom ner på torget med Heinz Mohr, sade kvinnan. I så fall, tänkte hon, må han ha det.

— Inte då men lite senare, när jag lämnade in min rapport över tilldragelsen. De gillade den inte och så tog De mig upp på kasernen och ville tvinga mig att skriva en annan rapport. Det skulle inte gå an att det var stadspolisen som tagit hand om Heinz från början, vi skulle ju vara medskyldiga. Men inte kunde jag skriva en annan rapport. Då slog De mig för att jag skulle ändra mening och jag stod stilla och lät Dem slå.

— Hur kunde ni?

— Det var order, sade mannen. Det var inte hela förklaringen, men han kunde inte ge henne någon annan. Vad som dragit genom hans hjärna då, när han, gammal soldat, stod där stilla och lät dem slå, det kunde han inte finna ord för.

— Jag har tänkt på en sak, sade han. Det kanske kunde finnas en utväg för er att komma hem i kväll. Ni sade ju att ni skulle till Sankt Matteusgränd. Bor den där änkan nära floden?

— Strax intill.

— Då kan det gå. Jag känner en bakväg härifrån ner till floden över grannens gård och lastkajen. Därifrån kan man gå från pråm till pråm ända till Rådhusbron, och där har jag en båt, som de inte har hittat. Jag kan hämta hit båten och sen ro er till Matteusgränd.

— Men vad ska jag ge er för det?

— Ett stycke bröd till, om ni har något.

— Ni ska få både bröd och vin, sade kvinnan, rörd över att han som så lätt kunde ha tagit allt hon ägde, riskerade både båt och liv för att förtjäna ett stycke bröd.

Över grannens mur, över och mellan tunnor och säckar, som lågo vräkta i massor på kajen, sedan all trafik var förbjuden, ledsagade han henne ner till floden.

— Är *De* på floden?

— Det är så mörkt så inte ens *De* ser en, sade han och omtalade icke att han skulle ha att passera ett bevakningsfartyg, när han fått tag i båten och rodde tillbaks för att hämta henne.

En stentrappa ner mot floden var inbruten i kajen. Där placerade han henne, så att hon varken syntes från land eller vatten. Bad henne icke röra sig ur stället och försvann.

Så satte hon sig då på näst sista trappsteget med knäna högt uppdragna för att skydda fötterna för väta. Snabb och outtröttlig rann floden förbi henne, och då mannens steg dött bort, försjönk hon i dess oefterhärmliga och oföränderliga melodi.

Hon visste inte mycket om de sagor och legender, som spunnits kring floden i forna tider, men in-instinktmässigt efterliknade hon sina ättemödrar som vandrade ner till floden, bärande sina osynliga sorgers bördor, böjde knä och doppade sina armar i vågorna med bön att flodens genier ville ta med sig deras bekymmer och bära dem bort till havet att försvinna där.

Hon doppade ner sin hand i vattnet, och floden strök svalt och vänligt över den i förbifarten: har du ingen annan råd, så kom med mig. Ja, svarade hon, långt hellre vill jag falla i dina händer än i människornas, men jag är icke fri att göra som jag vill, så länge Heinz ännu lever, min stackars gosse.

Det blev natt, och staden låg tigande under ett obrutet mörker, det var dödsstraff på att tända ljus. Den blev liksom mindre och mindre verklig, mannen, som icke kom tillbaka blev en dröm, människorna, som vandrat med utsträckta armar, korsfästa mot ett osynligt kors, voro också en dröm, och framför allt var det en dröm, att Heinz skjutit överste-prästen, och att hon var på väg till honom med vin och bröd av hemmets skörd till hans sista måltid.

*

Mannen kom ner för floden med sin båt för att hämta kvinnan. I närheten av bevakningsfartyget upphörde han att ro, strök i stället med årorna för att ej driva undan. Något hände på den tomma floden. Han upptäckte, när han spejade framför sig, en mörk skugga som drev ner för floden. Det såg ut som en vilsekommen flodpråm, himmeln vete vad som hänt med dess manskap. I detsamma kom från kajen där kvinnan satt en motorslup och styrde rätt ut mot bevakningsfartyget. Den såg icke den mörka skuggan, väjde ej för den. Mannen ville ropa, men hejdade sig, han skulle ju hämta en kvinna. Han var ute på förbjudna vägar. Hans båt var det enda han hade, den enda vägen till friheten.

Han hann icke tänka långt, så kom kraschen med brak och rop och uppståndelse. Han hörde rop på hjälp och kände igen det. Det var Deras tonfall i dödsångest, han kände igen det från kriget. Hur många gånger hade man då måst stoppa igen öronen och förhärda sig. Det kunde han inte nu. Med en hastig manöver förpassade han sig bort mot nödropen. Pråmen som vållat olyckan hade redan glidit förbi, likgiltig som ödet. De drunknandes händer grepo i kanten på hans båt, han fick upp två drypande halvkvävda män.

Från bevakningsfartyget kom också hjälp, men då voro männen redan välbehållna. Det gav ett ryck av rädsla i mannen då en båtshake från *Deras* båt högg i hans reling som en klo. Han erfor åter för ett kort ögonblick skräcken av att vara fast för

Dem. Båten representerade sista hoppet om en utväg ut ur den inringade staden. Om *De* nu toge hans båt, varmed han olovligen färdades, då var allt slut.

De talade en massa i munnen på varandra, som han endast föga förstod. Men han kunde sluta sig till, att *De* ville tacka och belöna, bara han nu följde med dem till bevakningsfartyget. Han tecknade åt dem att gå över i andra båten och låta honom fara oantastad vidare. Mer begärde han ej i belöning.

De ville icke släppa honom.

Han sade dem, att en kvinna väntade honom. De uppfattade argumentet och läto det gälla.

— Så kom igen i morgon! Han svarade icke. Inom sig var han besluten att varken komma igen i morgon eller någon annan dag, om han kunde hjälpa det. Nej, då han fört kvinnan dit hon skulle, ville han söka ännu denna natt fly på floden, så långt den bar.

— I morgon! upprepade den ene av de räddade envist, varpå någon av de torra anmärkte, att då kunde ju vem som helst, hur många som helst komma och presentera räkning på räddarelön. Hur skulle man känna igen den rätte? En ficklampa lyste till.

— En sådan jätte till finns inte, sades, han är identifierad.

Så var han då fri, han hade skilt sig vid sitt verk. Männen hade gått över i andra båten och båtshaken släppte sitt tag.

Till sin outsägliga bestörtning kände han just i det ögonblick då båtarna skulle skiljas, en kyss på sin kind, given av ett par kalla läppar.

Han gled vidare, förbi den plats, där kvinnan satt bakom pråmarna och väntade. Han visste det, men kunde icke strax förmå sig att taga fatt på det han skulle göra. Han var så underlig till mods, förstod icke själv vad som givit honom hans ljuvliga nya känsla av befrielse. Han kunde önskat att fördjupa sig i den, utgrunda den, bli ett med den.

Med en verklig kraftansträngning vände han båten och började ro uppåt. Hunnen tillbaka dit, där han lämnat kvinnan, förtöjde han båten och gled över prämdäcket fram till henne. Han hörde icke ord eller rörelse och en förskräckelse grep honom: var hon borta? Men då han kom bort till trappan mötte hans trevande hand hennes huvud. Hon satt lutad mot klädknytet, som hon höll i famnen och var försjunken i en djup sömn.

— Kom, viskade han, båten är här.

— Är det du, viskade kvinnan yrvaken. Ska vi följas åt hem?

— Det var bra ni somnade, sade mannen, för att ge henne tid att besinna sig på situationen. Så har ni inte varit orolig, fast jag dröjde.

— Å, dröjde ni? sade hon, med den sorgsna rösten från förut. Hur länge har ni varit borta?

— Kom, sade han utan att svara på hennes fråga och hjälpte henne över till båten.

Hon förvånade sig, att han rodde av alla krafter och mitt i floden, rätt under bevakningsfartygets ljus i stället för att smyga mellan prårnarna.

— Ni är oförsiktig, sade hon, och i samma ögonblick blevo de anropade från fartyget, och ett ljus sattes på dem.

Mannen höll blott stilla i ljuset, viss att han skulle vara igenkänd och få passera. Hans förmodan visade sig riktig.

— Nu har han hämtat sin kvinna, lycka till! ropades från fartyget, och han rodde vidare upp mot strömmen med en fart som om dess motstånd icke funnes.

Däcksposten genomfors av en obehagsförnimmelse vid denna kraftdemonstration. Det var som en ögonblicklig uppenbarelse av en urkraft, en styrketillgång, som ännu icke uppbådats.

Kvinnan kände sig också obehagligt berörd på sitt sätt. Mannens bekantskap med *Dem* var misstänkt. Måste inte den vara en förrädare, som *De* släppte oantastad förbi? Det enklaste sättet att få visshet var att fråga honom, och det gjorde hon.

Han hade helst inte velat tala om för någon vad som hänt. Han visste, att varje mänsklig förbindelse med *Dem* betraktades som förräderi. Naturligtvis borde man låta *Dem* drunkna, när Gud var så nådig att välta dem i vatten, skulle alla säga vid hans gata. Men inför kvinnans misstänksamma undran måste han ju berätta vad som hänt, vad han råkat göra i hastigheten och att de lovat belöna honom. Hon

sade ingenting, och han antog att hon ogillade honom.

Slutligen kommo de fram till Sankt Matteusgränd, och han förtöjde båten. Där fanns ingen trappa upp till kajen, men stående i båten lyfte han upp kvinnan och sedan hennes dyrbara ägodelar.

Kvinnan bad honom dröja och tog upp ur korgen det bröd, varav de förut ätit.

— Jag har ett till, sade hon, men det är till min son, som är häktad. Han skulle ju smaka mors bröd, innan han dog.

Han försökte trösta henne med att fängelset i denna stad var bättre än sitt rykte, och att han nog skulle komma levande ut.

— Han är dömd till döden, sade hon, vill ni inte smaka en klunk av vinet jag har med mig till honom?

Mannen tackade och drack. När han räckte kruset tillbaka, sade han:

— Är ni mor till Heinz Mohr, stackars kvinna?

— Ja, det är jag, sade hon, och jag är stolt över det. Säg mig, vill ni rädda honom? Den frågan hade bränt henne ända sen hon hört mannen berätta om att han räddat livet på två av Dem.

— Vad menar ni? frågade han, ehuru han blott alltför väl förstod det.

Hon förstod att han inte ville höra på det örat, men hon kunde inte hjälpa, att hon måste framhärda. En möjlighet hade kommit upp, sedan hon i sitt hjärta redan offrat Heinz åt döden, och denna

möjlighet hade förvandlat allt. Så länge den fanns, måste hon göra vad hon kunde.

— Å, förstår ni inte, sade hon. Minns ni vad ni sade förut om det pris *De* sätter på sig själva? För två så dyra liv, som dem ni räddat i natt, borde *De* ju rätteligen tömma hela fängelset. Men be dem åtminstone om Heinz, för Guds barmhärtighets skull. Han som sände er i *Deras* väg. Han svarade henne icke. Han gjorde loss sin båt.

— Blir ni insläppt så sent?

— Ja, vi har ett tecken.

— Skynda er då, *De* kan komma över er när som helst.

— Men lovar ni be *Dem* om Heinz liv?

— Det är ingen ringa sak, ni fordrar av mig. Han stötte ut.

— Ack, lova, lova i alla fall!

Han svarade något, men hon hörde icke vad. Med en djup suck tog hon korg och knyte och försvann in i gränden.

Mannen styrde stilla båten ner mot Rådhusbron, där den hade sitt gömställe. När han kilat in den på dess plats, blev han sittande i brovalvets fullkomliga mörker och åt sitt bröd.

Han kunde icke förstå, varför han egentligen inte kunnat få behålla sin ljuvliga känsla av att vara kvitt *Dem* och utom Deras räckhåll för alltid. Han fruktade Dem icke och hatade Dem icke mer. Förbannelsen av att vara bunden vid *Dem,* att ha *Dem* som en mara över sitt liv, den hade lösts med gär-

ningen han fått göra. Fri hade han varit från Dem han dödat, från Dem, som nästan dödat honom. Det hade släppt, som när Deras båtshake släppte sitt tag i hans båt och lät den glida fri neråt floden. Men detta förstod icke kvinnan, och hur skulle hon det, då han ingenting kunnat förklara. Hon tänkte blott på Heinz Mohr, och hon hade rätt på sitt vis.

Han måste säga sig, att det låg nära till att se ett sammanhang i vad som hänt, från det ögonblick, då han stod i portvalvet och såg porten glida upp och dagsljuset tränga in som en smal strimma fram till det, då hon sade honom vem hon var och bönföll om sonens liv. Hon hade ögonblickligen slagit an den strängen. Det föreföll denna moder så självklart att händelserna sattes i rörelse av högre makter för sonens liv. Däremot föll det icke henne in att fråga mannen, om han själv till äventyrs hade några egna önskningar dem han kunde velat framställa för De allsmäktiga till uppfyllelse.

En önskan hade han väl: att bli fri, att komma ut ur staden. Men han hade inte tänkt att begära friheten hos Dem. Han ville stöta ut, nu när han fyllt sitt värv, glida utför floden och som en fri man möta gryningen eller dö.

Floden lockade. Men han begav sig icke åstad. Han kröp in i sitt gömställe under Rådhusbron, lade sig i botten på båten med en vattenskopa till huvudgärd.

*

Floden glänste i morgonsolens strålar, då det rapporterades till officerarna i bevakningsfartygets kajuta, att nu nalkades jätten i rykande fart uppe från Rådhusbron.

De växlade en blick och ett leende, det gladde dem att han kom. Men en tredje vid frukosten, som förstod de inföddas språk och psyke, anmärkte, att där ser man, de är sig alla lika. Han skulle ju bevars inte komma, han ville ingen belöning ha, och nu var han här. Stolthet, sade mannen som inte varit i vattnet, det vet de inte vad det är.

När jätten strax därpå stod framför dem sågo de räddade en smula förebrående på den tredje. Det var tydligt för dem att mannen kommit av ren nöd. Hans kläder voro rivna och lappade, hans ansikte tärt och fårat, och överallt bar han märken efter prygel.

De voro mycket glada att de levde denna sköna morgon, och de togo vänligt emot honom. Han fick genast en mugg hett kaffe, som han drack utan tvekan, ty natten på floden hade sugit all värme ur hans kropp, och han ville icke stå och darra inför Dem.

— Känner ni igen oss? frågade De. Vilka var det ni räddade? Han pekade ut de två våta av de tre, avskiljande med en skakning på huvudet den torre, som ville insistera på att det var han, som varit i vattnet. Särskilt väl kände han igen den unge mannen som givit honom broderskyssen i sin glädje över

att leva. Deras blickar möttes, de logo, båda tänkte på samma sak.

— Jag skulle vilja ge flodmannen en bogserbåt med rätt att idka sjöfart på floden, sade den äldste och mest betydande av de tre officerarna.

— Jag kan skaffa honom en pråm av dem vi beslagtagit, sade den unge.

Båda sågo förväntansfullt på honom, medan tolken lade fram förslaget med ett tillägg, att nu borde han tacka och genast slå till.

De sågo i hans öga en glimt, då bogserbåten nämndes, men den slocknade strax igen.

Han betraktade dem stadigt och sade till tolken, som han genast tyckte illa om: — Säg dem att jag vet att deras liv är av högt värde.

— Hur vet ni det?

— Då en av er dör måste vi alla sona det intill spenabarnen.

— Vill ni ha den belöning som herrar officerare bjuder er, eller vill ni inte? sade tolken. Kom ihåg, att ni var egentligen ute olovandes i natt och borde vara hemfallen till straff.

— Ja, då får jag säga, att jag inte vill.

Den yngre officeren hade fattat intresse för sin egendomlige räddare och uppmanade otåligt tolken att översätta. Då han förstått vad mannen sagt, sade han: — Låt honom begära själv.

— Jag önskar att Heinz Mohr måtte bli benådad till livet, sade mannen.

Alla kände namnet och förstodo vad det gällde. Nu blev det oro i kajutan, alla ropade om varandra med ivriga gester.

Mannen själv hade på känn att de voro oeniga. Han trodde att de våta förstodo bättre än de torra. För dem som nyss varit i vattnet var kanhända ett liv ändå värt en diskussion, även om det var Heinz Mohrs.

Till sist kom den äldste fram och lade sin hand på hans axel.

— Min käre vän, sade han med det sarkastiska löje De brukade bestå, när De voro som mest godlynta, det hedrar ert hjärta, att ni tänker på er landsman, men inte ert förstånd. Ni kan inte begära Vår Fanas prestige i utbyte mot mitt liv. Så mycket är inte mitt liv värt.

Tolken översatte, och mannen försökte följa med.

— Jag trodde det var som bot för armébiskopen, sade han, som Heinz skulle dö. Jag visste inte det var något fel på prestigen.

Tolken brydde sig inte om att översätta. Han hade kommit på en idé.

— Heinz Mohr ska ha varit en hygglig gosse i det dagliga livet, framkastade han.

— Jag kände honom inte, svarade mannen.

— En listig kanalje, vår jätte, tänkte tolken. Han har ställt till hela kollisionen för att få något att handla med, när han begär mördarens benådning. Men han vågade ännu inte säga någonting, ty han

märkte att de båda officerarna tyckte om sin räddare.

De tillsade tolken att ännu en gång förklara för mannen, att här räknades inte liv för liv. Det hjälpte inte, att redan fem liv offrats för biskopens. Ty kulan var ju inte riktad mot honom, utan mot det land han tjänade. Det var en grov vanvördnad mot Fanan och måste straffas, annars bleve skymfen kvar som en fläck.

Ehuru tolken var övertygad, att mannen intet begrep av hela denna höga idévärld, eldade han upp sig själv till vältalighet, när han lade ut den för flodmannen. Inte minst njöt han av den intellektuella mödan och triumfen att på fiendens språk prägla dessa satser och predika kulten om Fanan, den Fana, för vilken även fienden nu tvangs att böja knä.

Mannen lyssnade till den lära, som förkunnades för honom. Hur mycket begrep han? Så mycket som att kvinnans son måste offras för denna lära och att i den icke ingick någon ställföreträdande försoning. Men argumenten nådde honom icke.

— Heinz, sade han, då den andre slutat, han har väl vanhedrat *vår* fana i så fall. Anser ni *eder* fana vanhedrad?

— Ja, sade tolken otåligt, ty det var ju det han använt de sista fem minuterna på att förklara.

— I så fall, sade flodmannen, kan ingen annan än ni själva ha gjort det.

— Vad säger han? frågade den äldre officeren.

— Han är en dumbom, sade tolken.

— Förklara er lite tydligare.

Då tolken översatt flodmannens ord, sade den äldre officeren: — Det är likt dem. Man kan inte begära bättre av honom.

Och den yngre tillade:

— Han räddade mitt liv. Det är min skyldighet att föra hans benådningsansökan vidare och att bestyrka riktigheten av hans motivering.

— Ja, man kan ju inte förneka faktum, sade den äldre. Att förneka faktum skulle verkligen vanhedra fanan.

De tackade tolken för hans tjänster och skickade av honom, övertygade att de skulle förstå flodmannen bättre utan hans hjälp. Så satte de honom ned att skriva sin ansökan om Heinz Mohrs liv och smålogo välvilligt vid åsynen hur han fördjupade sig i detta viktiga värv.

— Det vore bättre för honom med en bogserbåt, sade den äldre. Denna ansökan blir aldrig beviljad.

— Vem vet? Fanan, sade den unge andäktigt, nås dock icke av Heinz Mohrs dåd. Jag anser generalen kunde kosta på sig denna benådning.

— Det kunde man tycka. Men det ligger inte i samma riktning som hans övriga politik, vilken går ut på att härska genom fruktan.

— Ja, men hur långt kan egentligen dessa linjer dras ut? Till vilken gräns kan man driva denna politik? Ni vet att jag är patriot, min kapten. Men jag ämnar förorda hans ansökan. Beviljandet av den

skulle kunna bli en vändpunkt, där den gamla politikens linjer brötos av en ny...

Han avbröt sig själv inför sin egen tankes djärvhet och fortsatte att tyst spinna vidare på den.

Det lade sig en stilla stämning i rummet. Flodmannen skrev och svettades. Det kom så många tankar över honom, medan han skrev. I natt hade han känt, att *Deras* onda makt över honom var bruten. Om han blott lekamligen komme långt bort från *Dem* och undan *Deras* välde, hade han då tänkt, så skulle icke mera fruktan och hat regera hans ande. Och nu kände han, att han kunde vara i kajuta med *Dem* och lekamligen under deras våld och likväl varken hata eller frukta *Dem*. Han såg hela sitt liv sammankedjat med Deras. Han tränades i ungdomen mot Dem, tränade upp andra till skicklighet att slå dem. Så kom förverkligandets dag och hans bästa krafter gingo åt till detta förverkligande. All hans jättestyrka, jättetålamod och jättevilja hade använts till detta. Utan resultat? Nej, med fasansfulla och ödesdigra resultat, måste han medge. Och så kom den dagen, då han lät Dem slå tillbaka. Stod stilla utan att bruka sina armar mot de små främmande karlarna. Varför? Han hade hittat på många skäl efteråt. Lydnad mot överhet, klokhet, beräkning, alla dessa skäl kunde med fördel lanceras. Det hade visserligen ännu aldrig hänt, att sådana skäl rått på instinkt och passion, men han hade ju inga andra haft att komma med inför sig själv eller andra. Och sedan hände detta, att han drog två av

Dem ur vattnet, till de fyra han skonat (det blev sex), och förmådde sig till sist att be *Dem* om något, det svåraste av allt. Hur drevs han till denna serie av handlingar?

Han såg upp på de två andra och märkte, att de under samma tystnad och samma tidrymd vandrat vägar, som buro åt samma håll som hans. Alldeles säkert var det fallet med den yngre av de två. Han hade tårarna i ögonen. Han hade börjat med Heinz Mohrs benådning, vandrat vägen över brandskattens betalning, spärrens upphävande, sabotagens försvinnande, truppernas avlägsnande, ända fram till en dimmig framtid av försoning, glömska av det gångna, samverkan och blomstring.

Det var när han såg på flodmannen, som han fick tårarna i ögonen. Ty det var denne som i denna strid med slag mot slag, i denna bittra, enahanda, ohyggliga tvekamp, där man hatade den man slog och därför slog ännu mer, kastat in ett irrationellt, oberäknat moment, som brutit händelsernas kedja av orsak och följd...

Ingen sade något, de kunde ju inte varandras språk och de hade för resten ingenting att säga. De skulle varit rädda för att säga vad de tänkte.

Så knackade det, tolken kom in. Generalen kallade de räddade att avlägga personlig rapport och begärde att se räddaren även.

De förstodo vad detta betydde. Det skulle göras politik av det som hänt. Flodmannen visade på skri-

velsen och såg frågande på dem. De nickade, ja, den skulle med.

Innan de tre männen gåvo sig av, räckte de varandra handen. Det var som ett tyst tecken, att de icke skulle glömma eller förneka vad de erfarit om den fördolda verkligheten bakom den vanliga, välbekanta värld, som nu kallade på dem.

Verkligheten var icke försvunnen därmed att den vanliga världen trängde in. Den flydde blott in i dem själva.

Så gingo *De* ut med sin räddare emellan sig.

LOHENGRIN OCH TAGGTRÅDEN

Det var en gång ett plank...

Nej, detta är oegentligt, ty planket var ju där alla gånger. Så långt stadsborna mindes tillbaka, hade det inhägnat Svanehjelmska gården. Den enda förändring som skett därmed, var att nya ägaren för några år sen kantat det med taggtråd och målat *Förbjuden Ingång* på bakporten åt Fiskaregränd.

Men vad som var *en* gång, blott en gång, aldrig varit förr och aldrig kunde upprepas, var grupperingen av fyra särskilda personer i fyra särskilda sinnesstämningar på båda sidor om detta plank och denna dörr.

På vägen som går förbi planket stod denna vårkväll major Svanehjelm, Lohengrin kallad i mässen, med sin friherrinna. Innanför planket, i trädgården, stod gårdens ägare, renhållningsentreprenör Anderson med sin fru. Om det varit rätt, skulle majoren stått på sin fädernegård och entreprenören utanför, förbjuden att komma in. Att det var tvärtom, berodde helt enkelt på att majorens far sålt familjegården, som sedan köpts av entreprenören i tredje eller fjärde hand.

Friherrinnan Svanehjelm var inte med på den tiden då familjen bodde i gården, och hade aldrig

varit innanför planket. Det antogs vara ett hemligt sår hos majoren att renhållningsentreprenörens ungar sprungo där han lekt som barn, och hon vidrörde det därför aldrig.

De hade gått förbi här många gånger, och hon hade behärskat sin lust att säga: låt oss titta in... I dag kände hon en häftig dragning mot den där dörren som var förbjuden, och lät sig behärskas av den. Nån gång får väl ett sår lov att vara läkt.

— Nej, varför det? sade majoren och gick vidare.

Friherrinnan stod kvar.

— Jag tror att där finns något intressant bakom planket, sade hon.

— Kom nu, sade majoren, där finns inget intressant.

Hon kom inte, han måste stanna och argumentera.

— Där finns en förfallen tennisplan, sade han, övervuxna rabatter och annan spår av svunnen kultur. Var nu icke barnslig.

— Du kan ju gå hem i förväg, sade hon och önskade i hemlighet att han ville göra det. Om där inte vore något annat, varför skulle de då förbjuda en?

— Du vet lika bra som jag, att de där Andersons är skygga, inbundna, ogina människor, om det nu är dåligt samvete eller vad det kan vara. De sista åren ha de till och med lagt bort att hälsa på mig. Om du inte kommer nu, så går jag.

— En gång i mitt liv vill jag ha gått genom en förbjuden ingång, sade hon.

— Man skulle tro du vore en barnunge, sade majoren argt och gick. När han kommit till hörnet, vände han sig om och såg henne försvinna genom porten. Hon var så nätt i sin lilla promenaddräkt, att hon erinrade honom om en ung flicka, en för trettio år sen ung flicka, som under mörka kvällar smög sig genom denna port till hans ivriga möte. Ett enkelt ögonmått sade honom, att *hon* numera inte ens på tvären skulle komma genom den porten. Han hade haft tur med att lämna den han lämnade och ta den han tog, tänkte han och blev åter på gott humör. Hans fru höll sig underbart, även till hjärtat. Hennes första förbjudna ingång! Han fick väl unna henne den.

— — —

Friherrinnan öppnade dörren, uppfylld av en förväntan, en spänning hon inte alls kunde förklara. En barnunge, tänkte hon, det är vad jag är. Men hur ska den bli fullvuxen som hela sitt liv måste lyda far och mor, husbönder, make och styvbarn, tjänstefolk, hund och katt.

Trädgården bakom planket var i alla fall inte alls sådan som majoren beskrivit den. Den var arrangerad med grupper av tåliga, lättskötta och rätt meningslösa prydnadsbuskar, sådana som trivas kring svenska stationshus. Den var inte vacker, men förvildad var den heller ej. Hon hann dock inte göra några närmare undersökningar, ty bakom den närmsta gruppen upptäckte hon två ansikten vända mot henne. Det var herrskapet Andersons ansikten.

Trädgårdens ägare stodo där rätt upp och ner, som om de vaktat i åratal på att hon skulle begå denna överträdelse.

Blev hon förvånad, blevo de det ännu mera. Mållösa stirrade de på henne, på varandra, på henne igen. De kunde inte blivit mera häpna, tänkte hon, om hon fallit för deras fötter från en fjärran stjärna, glödande av farten genom hundratusen mil.

De buro sig så konstigt åt att även hon kunde känt sig frestad att förlora sig i häpnad och betraktande. Men hon behöll fattningen, ty hon hade fått god uppfostran och visste hur man uppför sig, även när man blir mottagen som meteorsten. Därför hälsade hon hövligt och bad om ursäkt, hade bara velat slita en tvist med sin man om hur det numera såg ut innanför planket; hon hade funnit trädgården mycket välskött, god afton.

Därmed vände hon och sköt upp dörren igen, långsamt, för att något skulle hinna hända, innan hon åter var utanför.

Just som hon med en känsla av djup missräkning skulle dra igen dörren, hörde hon entreprenörens röst tätt bakom sig:

— Ifall friherrinnan... vill inte friherrinnan stanna ett ögonblick... jag... vi...

Och samtidigt gnällde frun: — Nej, men Anderson, inte går det an...

Friherrinnan vände sig om och fixerade mannen. Var det inte det hon tänkte, att han inte kunde låta henne gå så snopet, när hon en gång kommit. Han

var egentligen en praktfull karl, där han stod i sin slitna lädertröja, hög och bred, nötbrun i skinnet och med stålblå ögon under de täta brynen. Alltför praktfull att ha ägnat sitt liv åt sopor och denna torra madam. En modell för en *riktig* Lohengrin, tänkte hon hädiskt.

— Jo, fru Anderson, det går gott an, sade hon och såg på mannen.

— Jag skulle bara vilja göra en fråga, sade han, tummande sin mössa med väldiga händer. Hustrun visste tydligen vilken fråga det var, ty hon sökte med tarvlig beskäftighet hejda honom: — Men Anderson, inte *går* det an!

— Är det om trädgården, sade friherrinnan.

Det var inte om trädgården. Till hennes stora förvåning började entreprenören att tala om gamla major Svanehjelms död för åtta år sen, medan hustrun, dödligt generad, sökte mota: — Nej men Anderson, det var en sådan obetydlighet, och vi har glömt det för länge sedan...

Friherrinnan undrade om hon drömde. Var hennes svärfars död en obetydlighet, och hade dessa Andersons glömt den?

— Vi har visst inte glömt *någonting*, sade Anderson, och när han höjde rösten, drunknade hustruns pip i hans djupa bas. För hustru min här, har det heller inte varit obetydligt, och det står jag för.

Det låg mycken bitterhet i hans röst, han ställde henne till ansvar för något. Hon började leta i sitt

minne. Hade hon någonsin haft något att göra med dessa människor, utom att entreprenörens folk och kärror hämtade sopor på hennes gård? Nej, alls intet. Man levde i så olika kretsar. Den lilla garnisonsstan höll sig med kretsar, var och en trampade omkring i sin till sin död utan att ana måhända, att den människa, som kunde gjort livet värt att leva, tömde ens tunnor om natten.

— Vi skickade kort, när majorn dog, *som friherrinnan minns,* för att beklaga sorgen. Vi överlade mycket om vi skulle göra det, vi visste inte riktigt om det gick an, eftersom. Men så gjorde vi det ändå som grannar. Och det var förstås alldeles på tok, förstod vi sen, eftersom friherrinnan skickade igen våra kort med posten i ett kuvert. Herrskapets jungfrur kände igen friherrinnans stil på kuvertet. Men nu så skulle jag gärna vilja veta, *för en särskild saks skull,* varför det inte gick an, att vi skicka kort?

Långt innan han slutat var friherrinnan klar över hur det måtte ha gått till. Svanehjelmska familjen hade suttit kring matsalsbordet och hjälpts åt att tacka för visat deltagande. Hon själv hade skrivit adresser, någon annan hade stoppat in tacksägelsekort i kuverten. Av slarv har denna någon lagt tillbaka herrskapet Andersons egna kort i det för dem avsedda kuvertet, och så har de stackars människorna oförvarandes fått ett slag i ansiktet. Det var fantastiskt oproportionerligt, att de kände det ännu åtta år efteråt. Hon skulle velat skaka Lohen-

grin för att han inte hade större sorger, för att han tog vid sig så över herrskapet Svanehjelms dryghet.

— Jag är glad över att jag överträdde ert förbud, och kom in i trädgården, sade hon, men varför kan inte människor säga ifrån? Herr Anderson eller fru Anderson kunde väl ha frågat mig förr! Då kunde jag ju genast talt om att ingen människa fann det annat än vänligt och passande med herrskapets kort, fullt så bakom som man tror, är vi inte ens i officerskretsar. Är det jag som av slarv stoppat fel kort i kuvertet, så ber jag om ursäkt. Fast jag måste säga, att hur kunde ni tänka er något annat i detta än ett misstag?

— Nej, hur kunde vi, sade frun ödmjukt under tårar av lättnad och självförebråelse.

Men herr Anderson, ännu inte uppmjukad, sade:

— Vi har väl haft *andra erfarenheter* om skillnaden mellan en renhållningskarl och en major. Det *är* naturligtvis en skillnad, men...

— Den är ganska tillfällig, håller jag med om, sade friherrinnan. Men säg mig, herr Anderson, har inte era otrevliga erfarenheter blivit flera efteråt, *sedan* ni slutade att hälsa på majorer, sedan ni började vika om gathörn för mig, fru Anderson, för jåg har nog märkt det, och *sedan* ni satte taggtråd kring er själva och er gård?

— Friherrinnan är skarp, sade han motvilligt. Hon förstod att han var övervunnen.

— Nå, hälsar herr Anderson på mig hädanefter?

frågade hon. Därmed menades: tror herr Anderson min förklaring? och det förstod han.

— Ja, när jag nu vet, att det inte tas illa upp, sade han.

— Bra, då talar vi inte om det här längre. Vad var det för en särskild sak herr Anderson nämnde om?

Hon log mot honom så intagande, att han kom alldeles av sig. Han var inte van vid en så välljudande röst, så mycken takt och säkerhet. Hon kom ihåg att han talt om en särskild sak! Det var kanske inte så märkvärdigt i och för sig men blev så, när det gällde henne, som man i åtta år hållit för en markatta. Hennes närvaro gick rakt igenom honom som en såg. Det var inte tänkbart, att han kunde bli förälskad i friherrinnan Svanehjelm, men nu var han det.

Historien med korten var som om den aldrig varit, den särskilda saken gav han blanka fan i. Han tänkte: "Jag ska se till, att de tömmer tyst på hennes gård. Den som bullrar när hon sover, får ryka. Om inte annat, kan jag göra det själv..."

Men medan han stod där och bara såg på henne, besvarande hennes leende, kom frun med förklaringen. Det särskilda var en bjudning som Andersons velat göra för sonens kamrater, nu när de alla tagit studenten. Men de hade inte ens vetat, om de skulle våga föreslå det för sonen, för tänk om de finare kamraterna inte fått komma, och då hade hela nöjet varit förstört. Föräldrarna hade gått ner i träd-

gården för att resonera om saken utom hörhåll för pojken. Han ville ju aldrig låtsas om att han hade ont av sina föräldrar fast de ansåg att det måste han ju ha. De hade just beslutat att låta tanken på bjudningen fara, ty hur gick det inte den gången då de skickade kort till Svanehjelms? I det ögonblicket hade friherrinnan kommit.

— Underligt, sade hon, varför kom jag just i kväll? Jag hade en sån lust. Men nu kan ju bjudningen bli av... Herr Anderson! Vad gör ni!

Anderson tog bort taggtråden från planket. Han hade burit fram en stege och rev nu av taggtråden med sina bara händer, så lätt som om han rivit en spets från ett linne.

— Herr Anderson blöder!

Han fortsatte. Han tyckte om att blöda.

— Kom genast ner. Man får blodförgiftning av rostigt järn.

Herr Anderson log stolt från stegen mot henne, hans ögon strålade, vad frågade han efter blodförgiftning.

— Jag skakar ner er, om ni inte kommer, sade hon. Han skrattade åt henne. Hon försökte göra allvar av sin hotelse, stegen stod fast som berg med Anderson på.

— Ni kommer ner i alla fall ögonblickligen, sade hon. Var fick hon denna ton ifrån? Den var fri och kamratlig men ändå despotisk. Hon lystrade själv. Ingen levande människa hade hört den förr från

henne, men den hade alltså funnits där, gömd tills Anderson kallade fram den.

Anderson hoppade hastigt ner. Han förstod genast, att han skulle lyda, det var inte annars hans starka sida. Hon knöt sin näsduk om hans hand och kommenderade in honom till förbindning.

I Andersons blomlösa trädgård funnos endast tre påskliljor, dem bar hon, då hon gick hem. Hon var sällsamt uppspelt, hon förstod Anderson som givit sig på taggtråden med bara händer. Båda jublade över den smula mänsklig gemenskap de fått smaka och öva. Ack, om sådant skedde ofta, hur man skulle slå ut och blomma!

Hon försökte gå igenom hur det kommit att ske: jag promenerade med min man förbi ett plank som hundra gånger förr. Jag stannade vid en dörr, den lockade mig och jag lät locka mig. Var det däri det låg? Tydligen, ty sen följde allt av sig själv. Därinnanför stod en man som hatat mig i åtta år. Och även han lät locka sig — att tala om det, äntligen. Med ett ord befriade jag honom, och strax ville han dö för mig av blodförgiftning. Sådant skulle livet alltid vara. Det har innehållit alltför få som velat dö för mig.

Aldrig får jag veta vad livet kunnat ge, om jag förr givit mig ut på upptäckter på egen hand.

Men det må vara hänt, ännu ligga några dagar framför mig... jag ska begagna dem.

När hon vek om hörnet, såg hon sin man komma

för att söka henne. Han trodde väl att hon var tokig, och det var hon.

— Var har du varit? sade han förargad.

— Jag har varit hos Andersons!

— Och vad har du gjort där?

Hans hånfulla ton stack henne.

— Jag har lovat att spela dansmusiken på unga Andersons studentfest, sade hon.

KARIN PÅ VINDEN

I en gammal gård på landet bodde ett åldrande par, vårdat av dess äldsta dotter. De två sönerna voro gifta och hade egna barn. En midsommar stämde de möte och kommo med sina familjer på besök i föräldrahemmet. De skickade också efter den yngsta systern Eva som arbetade på kontor i Stockholm.

Hela midsommardagen hade de två bröderna med sina fruar ägnat sig åt att bildligen och bokstavligen med ena handen stödja ålderdomen, med den andra barnen. Det hade förstärkt hos dem medvetandet om att just nu vara den bärande generationen. De befunno sig på högsta punkten av livets halvcirkelslag, som likt en bro välver mellan födelse och död. Det var gott att vara där, det gav utsikt, det gav en känsla av makt. Man hade så nyss varit barn, att man njöt av att vara stor och få sitta uppe.

Det var över midnatt, de gamla sovo i väster, de små i öster, solnedgång och soluppgång. I stora salongen en trappa upp voro alla altandörrarna och alla fönster öppna ut mot trädgården. Den församlade släkten satt och talade om sina barn och föräldrar i samma beskyddande ton.

Yngsta systern stod vid altandörren och såg ut. Hon hade inte lust att sätta sig bland de andra, så

länge de fortsatte på detta sätt, hade hon ju intet att säga. Hon tog ju inte hand om någon, knappt om sig själv.

— Vad ser du på, Eva? ropade en av bröderna. Nu hade han en hand ledig för henne och sträckte ut den.

— Hela planen är täckt av vita blad, sade hon. Fruktblommen har redan fallit och jag har inte hunnit glädja mig åt sommaren.

— Det hinner du väl nu på semestern, sade en av svägerskorna.

— Dagarna börjar bli kortare nu, sade Eva. Hon gjorde en paus och tillade: och jag börjar bli gammal.

Ingen svarade. Alla sågo på lilla syster, där hon stod i sin vita klänning, omfluten, uppslukad av de gröna skuggorna från träden utanför. När *hon* talade om att bli gammal i denna trötta ton, då hade deras generation i sanning börjat nedstigandet. Hennes ord träffade dem ett ögonblick, då de voro öppna och försvarslösa inför denna verklighet. Där hon stod, lockade hon till sig och drog in bland dem urvemodet själv, som satt gömt på något av barndomens gömställen, dem man vuxit ifrån. Det kom också över dem, visslande som en storm, genomträngde först henne som frambesvurit det och leddes från henne över till de andra.

Förskräckta frågade de sig: vad är detta? Efter denna dag av lugn och välförtjänt glädje sutto de

mäktiga, som barn och gamla sett upp till, hukade under vemodets svepande vingslag. Ett par försök gjordes av fruarna att konversera, ingen svarade. Förgängelsen var över dem, döden höll sin första repetition med dem, och de kunde inte sina roller.

Denna stämning fortfor att stegras under några minuter som syntes dem mycket långa. I det ögonblick då alla tyckte att den nått det outhärdligas gräns, hörde de systern i dörren säga med bortvänt ansikte: — Jag vill inte finna mig i det.

Alla förstod att hon menade: att ha levat, att skola dö.

Äldsta brodern, ingenjören, sade: — Man betraktar helt enkelt sitt liv som en spade att gräva med och gör sitt beting.

— Jag har inget beting, sade yngsta systern. Jag arbetar för att uppehålla mig och är fullständigt onyttig i världen.

— Det kan du inte veta, sade den yngre brodern, läkaren.

— Skulle jag inte veta det själv?

— Nej, ty ditt liv är ett för stort och hemlighetsfullt drama för att du skulle överblicka det eller bedöma det.

— Och *du* skulle möjligen kunna överblicka mitt liv?

— Nej visst inte. Men jag ser ofta hur människor sprida död och förödelse omkring sig som de inte ana. Även välsignelse som de inte ana. Aldrig

kan man dra några gränser och säga: detta var mitt liv, ty det är gränslöst.

— Jag begriper inte ett ord av vad du säger.

— Men det tror jag att jag gör, sade den äldsta systern.

Den yngre utmanade dem otåligt: — Ge ett exempel!

— Ja det kan jag, sade genast den äldsta systern. Minns ni Karin på Vinden, vår gamla skolstäderska? Jag kan berätta en historia om henne som jag har hört av henne själv.

Alla voro förvånade att det hände något för den äldsta systern. — Berätta för all del, sades.

— Karin på Vinden dog inte på skolvinden, där hon levde, sade äldsta systern. Hon dog på ålderdomshemmet, och där besökte jag henne ett par dar innan. Just när jag kom för att hälsa på henne, mötte jag en ung bondhustru som kom ut ur Karins kammare med rödgråtna ögon. — Känner fröken henne? sa Karin sen till mig. Jo visst kände jag Märta på Vik som blivit så bra gift. Ja, och tänk, fröken, nu har hon varit inne och tackat och sagt, att det var min förtjänst, fattiga gumma. Hon talte om att en sommarkväll för fyra år sen var hon på väg till dans med ett par kamrater som tjänte på herrgårn. De hade möte med tre drängpojkar som brukade hänga efter dem och tränga och truga dem att göra dem till viljes. Den kvällen hade alla tre flickorna klart för sig, att nu så fick det väl bli så då. De var ju så unga, bara sexton år, de gick både trotsiga

och nyfikna och rädda till dansbanan. Men kan fröken tänka vad som hände dem? De hade tagit tvärtomsvägen genom skogen, och mens de gick, fick de se någon som låg på knä mitt i skogen mot en sten och det var jag. "Ni varken såg eller hörde oss", sade Märta, och det stämmer det, för jag har till denna dag inte haft någon aning om att ett mänskligt öga såg min uppgörelse med Gud. "Vi stod stilla alla tre och såg på er", sa Märta, "och vi kan inte förklara vad det var som hände. Men säkert är att det strömmade ut något från er närhet, som trängde rakt in i oss. Det utgick kraft från er. Vi sa inte ett ord, men vi vände, vi kom aldrig till dansbanan den kvällen. Jag tyckte jag ville säga er, innan det blev för sent, att jag tror för sant jag har er att tacka för att jag blev bevarad, och att jag har ett gott hem och en bra man", sade Märta på Vik. Tror fröken det kan vara möjligt? sade Karin.

— Nåå, och vad svarade du? frågade yngsta systern, när den äldre gjorde ett uppehåll i berättelsen.

— Ju längre jag lever, ju möjligare blir allting, sade systern. Karin på Vinden la till, när hon berättade det här för mig, att den eftermiddagen i skogen hade också varit en vändpunkt för henne själv. Det var i det taget, då hon skulle flytta på ålderdomshemmet. Samma dag hade kommunalordföranden varit uppe hos henne och sagt att hon var farlig för elden på sina gamla dar och måste flytta på ålder-

domshemmet. Ni minns att Karin på Vinden alltid var så blid. Men hon sa mig, att den dagen var hon i uppror. Hon kände en förfärlig bitterhet och förtvivlan över att bli bortkörd från sin kammare på skolvinden. Hon vandrade ut i skogen, ty hon väntade att någon av dem som kom att göra lördagsfint vid gravarna på kyrkogården skulle komma och hälsa på henne. Och hon kunde inte uthärda att se människor, hon tyckte de var grymma och hårdhjärtade som så lönade henne för hela hennes livs arbete. När hon kommit så långt in i skogen att hon trodde sig trygg för människor, föll hon på knä och utgöt sitt hjärta med allt sitt knot och klagan, som hon sa sen. Vad som då hände kunde Karin på Vinden lika litet förklara som den unga bondhustrun kunnat det. Karin sa: "*Någon* var hos mig. Jag glömde av var jag var och vem jag var. Jag blev alldeles häpen, när jag vakna till vid att jag låg där i skogen med pannan ömmande mot en sten. Jag reste mig och kände efter, men min förtvivlan var borta. Jag motsåg flyttningen med största frid, jag såg klart hela mitt återstående liv för mig som en lycklig tid, och jag kan tryggt säga att sådant har det blivit. Det var gott för mig att komma hit på hemmet, fast jag inte förstod det. Och så kom den här stora glädjen till genom Märta på Vik."

— Mycket rörande, sade någon.

— Det är mer än rörande, sade äldsta systern med oväntad myndighet. Den historien visar, tycker

jag, att livet är mer än ett verktyg, som du Gustav kallar det, om vilket jag kan säga att i dag har jag grävt två alnar och i morgon vill jag gräva tre.

— Du har rätt, sade den yngre brodern, livet är ett stycke kraft, insatt bland människorna.

— Historien är mig fantastisk och främmande, sade yngsta systern. Man gör upp för sig så mycket. Vad händer? Ingen kan säga det. Men *ett* vet jag då, att något liknande aldrig skulle kunna hända i Stockholm, fast där finns så mycket gummor och vindar och hembiträden vid skiljovägen.

— Nå, sade läkaren, då ska jag berätta en historia från Stockholm. Jag har den alldeles nyligen av en vän som upplevde den för ett par år sen. En gång vid en kritisk tidpunkt i sitt liv var han på en middagsbjudning och träffade där en ung dam som gjorde ett visst intryck på honom. Kanske mindes han henne framför andra damer i sällskapet, därför att han kom att bli vittne till en scen där den unga damen blev djupt förolämpad av en av de närvarande.

Systern kom fram och satte sig vid broderns sida. Hans historia intresserade henne, kanske emedan hon själv visste, hur det kändes att bli avhånad i ett stort sällskap.

— Min vän tyckte, att den förolämpade bar det så stilla, att han fick sympati för henne, fortsatte brodern berättelsen. Han skulle gärna ha velat följa henne hem och säga henne det, men hon försvann i ett obevakat ögonblick. Nästa morgon var en av

Stockholms allra skönaste höstmorgnar, han gick ut och kom upp på Söder, och rätt vad det var stod han vid hennes port. Medan han stod där, kom hon ut ur porten, han förvånade sig att hon så tidigt gick till kontoret, hon borde inte just längta dit, ty där fanns, det visste han, just den person som förolämpat henne. Hon såg honom inte, och han följde oförmärkt efter henne. Hon gick sakta, men inte motvilligt, tvärtom, hon gav intryck av att ofrivilligt nedstiga från sin soliga höjd till dalbotten med dess dunst och rök. Alla stadens håligheter voro nämligen fyllda av höstdimma, så att endast husradernas övre kant steg upp som en hägring över de sjunkande dimmorna.

Han sade, att hela hennes väg sådan han följde den, var fylld av händelser. Först gick hon ut på branten och stod där en stund med handen skyggande över ögonen som om hon mätte djupet hon skulle ner i och mätte sitt öde. Men hon tog inte den smala trappan nedför branten utan gjorde en vid båge av sitt nedstigande. Alla hennes rörelser, sade han, uttryckte fullkomlig ro. Det nästa som hände var att hon köpte en morgontidning i ett hörn och hade en liten pratstund med försäljaren och gav hans hund socker. "Göm ett Aftonblad till mig i kväll, herr Erikson!" sade hon och dessa ord voro som en magisk formel, vilken fick tidningsförsäljarens ansikte att skina. Några steg längre fram på gatan stannade hon och började leta i sin väska. Hon hittade slutligen ett visitkort och gick in i en

blomsterhandel. Genom fönstret kunde det iakttagas hur hon skrev en hälsning på kortet och gjorde en beställning av blommor att sändas med dem. I ett gatukors stod en frälsningssoldat med en bössa, hon stannade, frågade efter ändamålet med insamlingen, gillade det och gav. Strax därpå kom hon åter till ett blomsterfönster, gick in i affären och sände ånyo av en blomma, denna gång utan kort. Nu var hon vid telegrafstationen gick in och avlämnade ett telegram. Han som följde henne tyckte hon såg så glad ut när hon kom tillbaks att han måste undra om hon med några ord skänkt bort sin hand, sitt liv, sin förlåtelse eller sin egendom. Sedan köpte hon en mängd kängsnören, tändsticksaskar och säkerhetsnålar, hela lager, av tiggare i alla gathörn. På Kornhamnstorg lastade hon sig med blommor och försvann slutligen in i ett av affärshusen på Skeppsbron, där hennes firma hade sitt kontor. Min vän gick vidare, helt uppfylld av att ha sett hur hon beredde sig på mötet med den som förolämpat henne. Han var lika gripen av henne som de där tre flickorna av Karin på Vinden.

— Hur vet du det? frågade den yngsta systern. Han hörde, att hennes skeptiska tonfall inte lät fullt så äkta som nyss.

— Jag vet det, därför att jag vet det allra mesta om honom, sade brodern. Jag vet att han lärde sättet av henne; när han var i nöd, sände han ut vänligheter som nödsignaler: S. O. S.

— Save our Souls!

— Men hans själ *blev* räddad. Han lever vidare, han kommer att reda sig. Det kan jag säga som är hans läkare.

— Jag undrar om han kommer att uppsöka den där kontorsfröken på hennes dödsbädd som Vika-Märta uppsökte Karin på Vinden, sade Eva.

— Nej, sade brodern, han ämnar inte vänta till någon dödsbädd. Han är ute och spanar efter henne. Jag är alldeles säker på att han kommer att hitta henne mycket snart.

— Nu har ni båda berättat bort vemodet, sade Eva. Tack så mycket. Hon försvann, gick in till sitt, låste, brast i gråt.

— Har det här verkligen hänt mig, snyftade hon. Faktiskt har jag ibland tvivlat på mitt eget minne och tänkt, att jag läst det i bok.

Först i början hade det varit en underbar upplevelse, denna förvandling av förolämpningen i seger, fullbordad innan hon kom i sin fiendes åsyn och beseglad sedan av hans kapitulation. Men så småningom hade den krympt ihop, vissnat och blivit torr. Hur kunde hon anat att den levde och blommade i en annan människa sedan den dött hos henne? Livet hade blivit trångt, utsiktslöst och enbottnigt som en låda, vandringen genom staden alla morgnar tråkig och händelselös, hundar och tiggare slutade upp att bry sig om henne, ingen fanns att sända blommor åt. Man väntade att något skulle hända, innan man blev alltför gammal och slutade sedan upp att vänta. Men när man mindre än någon-

sin väntade något, var med en gång allting förvandlat. Isoleringen var bruten, tystnaden var bruten, väggarna borta och utanför dem hela livet ånyo där, som det alltid varit.

"Och jag vet ännu inte allt om det", tänkte hon. "Jag vet inte ens allt om mina egna morgonpromenader. De äro icke mina, de tillhöra mänskligheten. Varför var jag då så länge fången?" En aning gled förbi, ljuv och förfärlig: *så länge ännu en själ är i fängelse,* sade den, *är jag icke fri.*

DEN ODÖDLIGA GÄRNINGEN

— Jag avskyr det, sade den unge mannen.

— Vad avskyr du? Hans gamla vän och beskyddarinna såg deltagande och spefullt på honom.

— Att tillhöra en gammal, välkänd släkt.

— Kom du hit för att säga det?

— Ja.

— Men det visste jag ju förut. Vill du inte sitta ner?

Någon hade en gång sagt om Aurore Carmin, att hon öppnade aldrig ögonen riktigt förrän mot kvällen.

Men nu var det afton, och lampljuset väl skyddat. Hennes ögon voro också mycket öppna, mycket vakna, där hon satt i sitt soffhörn snett mot den unge kandidaten och iakttog hans vackra ansiktes min av vämjelse över det välkända namn han bar.

Han hade enligt sin vana tagit gungstolen och gungade och rökte lika häftigt. I rummets stora, mjuka stillhet, nyss fullkomlig, skapade han en virvel av oro, golvtiljorna knarrade, en ljusskärm klingade till, och gardinen fläktade svagt av draget han rörde upp. Men soffhörnet var utanför detta oväderscentrum, och hon, som satt där, såg lugn in i ovädret, bemödande sig att tränga fram till det unga hjärta, som var dess upphov.

— Ja, men du har ju för länge sen kastat traditionens börda från dina skuldror, sade hon trevande. Hon hade trott, att det var ett i familjen accepterat faktum, att arvtagaren av de hundraåriga prästerliga traditionerna idkade profana studier och skulle bli biblioteksman. Men alldeles säkert hade striden tagits upp på nytt nu i samband med hans kandidatexamen. En fråga bekräftade hennes förmodan.

— Här skall du få se lönen för min fina examen, sade han och tog upp ett brev ur plånboken. Min moder besvär mig att ännu en gång besinna mig och bli teolog. Hör vad hon skriver: Tro mig, min käre son, du tar på dig ett stort ansvar, om du blir den som leder släkten in på nya banor, där dess genom seklerna renodlade typ inte passar. Har du tänkt dig? Han reste sig upp och ställde sig framför fröken Carmin.

— Se på mig, sade han vredgad, är jag en genom sekler renodlad prästerlig typ?

Ett faktum var att han var det, men hon aktade sig för att säga det. Han var sin farfar upp i dagen, samma fasta, rediga prelatensiska drag. När han nu gick fram och tillbaka och hädade traditionen, gjorde han det med den födde talarens flytande föredrag. Han höll ofta små predikningar för henne, för att omvända henne från kristendomen som hon omfattade, och blev aldrig trött på att framlägga bevis på att Jesus av Nazareth icke uppstått.

— Man skulle kunna tro, sade han, att jag vandrade mitt i ett långt tåg, med de döda före mig och

små ofödda krypande efter, som jag leder på avvägar om jag blir biblioteksamanuens. Det är så man kan bli tokig av denna mystik. Om de döda ville vara så goda att nöja sig med att vara döda. I själva verket är saken så enkel. Jag är till. Inte i en behaglig tid visserligen, men man får söka klara sig utan sentimentalitet. Jag är jag, en fristående människa. Förr blev man präst, därför har det råkat bära sig så, att mitt namn burits av en rad prostar och, till råga på allt, en biskop. Nu blir man inte präst!

— Det sägs att det yrket ska ge de bästa eller åtminstone snabbaste befordringsmöjligheter av alla.

Vid detta exploderade den nyblivne kandidaten, och bakom handen smålog hon över att han reagerade för hennes cynism som den mest nitiske Guds tjänare.

— Ska man välja att bli förkunnare av Kristus för att det ger ordinarie befattning. Ska man täckas tillhöra en institution som ligger i händerna på sina fiender ecklesiastikministrarna! Om ni kristna inte finner något i det, så är det för starkt för mig, förnekaren! Sen må farfar ha sagt ett och farmor ett annat. Jag är inte skyldig dem hörsamhet. De har inte bekostat mina studier, det har ju du. Men det var väl inte för att jag skulle bli präst?

Hon svarade icke på hans fråga, vilket ju också var onödigt. Hon tänkte på vilket missgrepp det var, att familjen envisats att betrakta honom som dess påläggskalv och ständigt suttit i ring kring honom för att se om han presterade det de begärde av en

sådan. Därför måste han ju nu envisas att betrakta sig som en fristående i världsalltet. Den enda förpliktelse han tycktes erkänna var till den som lånat honom pengar. Ty pengar det var den hårda verkligheten, som man icke kunde förneka. Släkt, tradition, religion, det var mystik, bort med det.

— Vad funderar du på? frågade hon.

— Ja, det slog mig plötsligt, sade han att det egentligen är ganska gåtfullt att du lånar mig pengar... Du hör inte till släkten, du fullföljer såvitt jag vet ingen plan därmed och väntar dig ingen fördel...

Hon brast i skratt.

— Varför skrattar du? frågade han plötsligt osäker. Är det så märkvärdigt, att jag börjar tänka efter?

— Ja, sade hon, det är ganska märkvärdigt, när det inte hänt förr. Det är fyra år sen du fick ditt första lån av mig, utan att be om det. Sen har de andra kommit i ganska rask följd, och det har varit den naturligaste sak i världen för dig. Och nu, ett tu tre hittar du en gåta i din platta självklara värld, där alla gåtor blott är skenbara för en filosofie kandidat. Skulle jag icke le?

Han betraktade henne oavvänt under en minut, det var första gången. Vad såg han? Ingenting märkvärdigt: en gråsprängd dam, som mötte hans ögon med ett leende, dubbelt så gammal som han. Djupa ringar under ögonen, allsköns fåror, ett liv, som nalkades sitt slut.

Slutligen förde hon undan hans blick med handen.

— Nej, se icke på mig, sade hon, det är inte jag, som är det intressanta i historien. Det ligger längre tillbaka i tiden. Du nämnde nyss din farmor med avsmak.

— Det är väl inte hon som är det intressanta i historien?

— Jo, det är det. Vad vet du om henne?

— Ingenting annat än att hon hållit mig till dopet och sen sagt: Herre, nu låter du din tjänarinna fara i frid. Men sånt säger man inte. Det är för pretentiöst.

— Inte när hon sade det. Hon var i sanning Herrans tjänarinna och hon for i frid.

Han suckade och skakade på huvudet som om han velat säga: mycken nytta har du inte haft av mitt upplysta umgänge.

— Det var allt lite förhastat, sade han, att så lita på en nyfödd unge av mankön. Jag ser på dig, att hon litade på Gud. Men du vet mycket väl att sånt är tomt prat för mig. Jag tror på vad jag ser och det är mest gement. Livet är en djävulsk affär, ja det behöver väl inte beröra dig som älskar livet. Du går i rött, fröken Carmin, och kommer alltid att göra det. Berätta nu historien om hur farmor skaffade mig de fyra lånen hos dig. Tänk att ha i själva himmeln folk som skriver på!

— Den kommer inte att passa dig.

— Om du lägger fram fakta för mig, är det min skyldighet att ta hänsyn till dem.

— Den visar tvärtemot dig, att de döda alltjämt...

— Låt oss ta konsekvenserna sedan.

Hon lutade sig litet tillbaka och slöt ögonen, de där vakna ögonen. Han förstod att hon sökte sig tillbaka. Sedan han nu börjat att se på henne, fann han det intressant och gjorde upptäckter. Han iakttog, att högra handen låg liksom och vilade i den vänstras famn, efter sina mödor sakta smekt i sömn av den. Han undrade hur det kom sig. Han såg henne aldrig arbeta, men det slog honom som en förmodan, att hon dock måste göra det, så trött såg den högra handen ut.

Till sist började hon inledningsvis:

— Du vet ju att jag också är av prästsläkt. Familjen Hagander var visserligen äldre och förnämare än Carminarna, men vi har haft en hel del med varann att göra. Min mor var också prästdotter, och när hon gifte sig med pastor Carmin var han adjunkt hos hennes far. Hela stiftet skakade på huvudet åt detta våghalsiga giftermål, men fast de var ytterligt fattiga, så klarade de sig så länge min morfar levde. Han byggde en liten stuga åt dem på prästgårdens mark, men när han dog missiverades far till ett nytt ställe. Under nådåret satt mor kvar i sin stuga hos mormor. Sen måste hon flytta och stugan fick hon inte ta med sig. Far var då predikohjälp hos prosten Hagander, din farfar, som nyligen ingått sitt tredje gifte, nu med din farmor.

— Gubben gav sig inte förrän han fick en son...

— Tyst gosse, det kommer du heller inte att göra. Som vanligt dåförtiden hade far en mycket liten kontant lön av några hundra kronor, resten utgick in natura. Far hade inte råd att avstå från husrum och mat, så att han fick lov att bo i prästgården. Sin hustru och sin lilla dotter Aurore hyrde han in i en bondgård i närheten. Mor har tillstått för mig sen jag blev stor att hon sörjde över detta så att hon höll på att bli förgången.

— Varför det? Var hon så kär i prästen? Hon hade ju dig.

— Ja, hon älskade verkligen prästen och med skäl kan jag säga dig. Hon leddes väl efter honom där hon satt bland främmande folk, så långt hemifrån som hon aldrig varit förr, i ett annat kontrakt. Men som det inte gick an att låtsas om att man längtar efter sin man så förebar hon för honom att det var skamlöst att sitta ensam med ett barn som en vanärad kvinna. När hon sagt det ett par gånger till stackars far, trodde hon det själv. Mor blygdes mycket sedan över sitt uppförande den tiden, och hon sa, att om inte din farmor varit, så...

— Aha!

— Vänta litet. En kväll kom far på besök och sa att han sagt i prästgården att han inte kom igen förrän nästa dags middag. Men det ville mor inte höra talas om. Skulle hela socknen kunna hålla reda på, när prästen stannade över natt hos sin hustru? Så drev hon ut honom att gå till prästgården i regn och mörker, och grät sedan hela natten. Sen dröjde

det många dagar, och hon hörde inte av honom. Hon var i dödlig oro, att han vänt sitt hjärta från henne, och jag höll på att stryka med oskyldigt, ty hon hade inte mat att ge mig. Slutligen skrev hon ett brev till honom, stack in i ena hörnet en fjäder till tecken att det var brådskande, samt fann en barnunge att gå ner med det. Men ungen kom igen utan svar, och det blev afton, och han hördes inte av.

Då klädde hon på sig svart klänning och satte en svart silkesklut på huvudet som hon drog ihop, så ansiktet knappt syntes, och begav sig till prästgården. Hon tänkte föreställa en bondhustru, som kom till pastorn för att få ett betyg. Hon tittade in i köket och fick besked att gå trappan uppföre, så bodde pastorn i rummet mitt fram. Men i trappan mötte hon den unga prostinnan. Hon sa till mig, att det var, som om en orm bitit henne i bröstet, ty hon tänkte: hon kommer från *honom*. Men hon neg och mumlade något om pastorn och en attest. Prostinnan bar i handen en stake med en smal, hemstöpt dank, sådan som mor sa, att de brukade kalla *springeljus*. Hon lyste på mor och sa: Goddag, vem är du? Jag känner inte igen. Det är så skumt så jag ser inte rätt väl.

— Inga Lisa i Prästtorp, mumlade mor och såg ner.

— Jaså, sade prostinnan, kom då ner med mig, Inga Lisa, så kommer pastorn sen.

— Jag skulle inte sinka mig, tackar så mycket,

svarade mor förtvivlad. Kan jag inte möjligtvis få gå upp till honom och be honom om attesten?

Nej, prostinnan höll i sig. Det var inte expeditionstid, och det gick inte an att störa pastorn utan vidare. Han skrev kanske på sin predikan. Men om tio minuter kom han ner till kvällsvard, och då kunde Inga Lisa lämpligen framföra sitt ärende och få sin attest.

När jag var femton år fick jag en gång följa med mor till prostgården. Din farfar levde då ännu, han var över sjuttio, såg ut som en profet. Din farmor var fyrtio år, och en strålande kvinna kan jag säga dig. Mor visade mig trappan där hon haft det där samtalet med din farmor. Och jag tyckte jag såg för mig de båda unga hustrurna i trappan. Jag kunde se prostinnan höja sitt springeljus och vid dess sken se rätt igenom mor som stod där och försökte gömma sitt rödgråtna ansikte.

Trots mors protester hade prostinnan tagit henne med i vardagsrummet och när hon väl stängt om dem, sade hon:

— Vi är förstås inte bekanta än, men för det behövde väl inte fru Carmin komma förklädd till sin man.

Då började mor gråta överljutt och förfärligt och sa, att hon kunde så gärna gå i sjön eller dra till Växjö och sätta upp ett hembageri. För hon uthärdade inte med det som det var. Och hon var bara en börda för sin man, och allt som man säger.

Prostinnan påminde henne om den lilla flickan,

hon hade. Men då sade mor, att henne kunde hon ta med sig antingen det bar ner i sjön eller till Växjö.

Så lockade prostinnan varligt ur mor hela sammanhanget. Mor berättade hur hon kört av far när han kommit ner till henne om kvällen för att stanna över natt.

— Ja, tacka för det, fru Carmin, sade prostinnan, jag skulle ha gjort ackurat detsamma. Jag tyckte inte alls om när pastorn sa att han skulle bli borta över natten. Och jag blev inte förvånad när han kom hem på kvällen, fast det sa jag inte varken åt Hagander eller Carmin.

Mor blev nu så uppmuntrad att hon berättade om brevet med fjädern. När prostinnan visste allting från början till slut kom hon och tog mor i famn och sa att hon hette Fredrique och Inga Lisa kunde lita på att hon. Fredrique, skulle ställa alltihop till rätta. Det gjorde hon. Därför älskade mor henne och därför har du fått dina lån.

— Hur bar hon sig åt? sade kandidaten. Hoppa inte över något, jag vill höra hela historien till slut, när vi en gång börjat.

— Hon släppte inte sin man, förrän hon tvungit honom att ge min far kostpengar, så att han kunde flytta ner till Prästtorp till mor och mig. Hon tog ner båda prästerna redan samma kväll, berättade mor.

Mor satte hon med far i ett rum, och där fick de försona sig, och det var inte svårt, för far var en redlig och beskedlig karl, som mor sade.

Prosten tog hon själv itu med, men han sa först blankt nej. Det föll honom inte in, att betala ut pengar, när han kunde ha sin präst i huset utan att det kostade just någonting. Mor blev bjuden kvar på ölost, och när hon skulle gå, och far gick för att ta på sig rocken för att följa henne hem, viskade prostinnan till mor: Jag kommer ner till dig, Inga Lisa, när det är klart.

Tre dagar därefter kom hon. Men mor glömde aldrig det handtaget och i hela sitt liv sökte hon tillfällen att med tjänande betala av det.

— Som du nu?

— Det första lånet fick du uteslutande för din farmors skull.

— Och det andra?

— För det i dig, som är likt släkten.

— Och det tredje?

— Av gammal vana, sade hon, liksom det fjärde.

— Varför har du berättat detta först i kväll? Ligger det någon avsikt med i det?

— Nej, svarade hon, inte alls. Men det har aldrig förrän i dag fallit dig in att fråga. Du kan inte tro så mycket hemligheter äldre folk tar med sig i graven, bara därför att ingen passar på att fråga dem i tid. Men enligt dig, så gör man väl inte med dem. Varför skall den fråga, som vet allting?

— Nekar du till att du hoppades att jag skulle dra ut något slags lärdom av det du berättade?

— Jag hoppades inte så mycket, sade hon. Men där ligger en lärdom däri, antingen du anammar den eller ej.

— Vad då? Att de döda alltjämt ingriper i de levandes öden och att jag inte kan frigöra mig från dem?

— Ja, sade hon. De döda nöjer sig inte med att vara döda.

Han tog hennes högra hand ur dess näste och kysste den.

— Du får inte vara bitter på mig för att vi ser olika på livet. Om vi hade varit jämnåriga hade du tyckt som jag och det hade du varit tvungen till, för då hade jag gift mig med dig.

— Jag protesterar å mitt jämnåriga jags vägnar, sade fröken Carmin. Vi äro mycket olika.

— Nej, vet du vad, hela skillnaden är bara en ofrånkomlig följd av skillnaden i solens läge på himmeln. Du tycker att jag inte ser några gåtor i livet. Men under fullt solsken med solen i zenit är landskapet utan skuggor och effekter. Mot aftonen får det ett mystiskt och hemlighetsfullt utseende, och det färgas rött av solnedgången. Betraktaren får lätt syner och uppenbarelser kan jag förstå.

— Jag kunde lika väl låtit bli att berätta min historia.

— Säg inte det. Jag är djupt intresserad av allt vad den säger mig om dig. Det är nyttigt för mig att förstå, att det inte är min allt besegrande tjus-

kraft, som förskaffat mig kredit. Men, men, min kära vän, jag är jag fortfarande, och de döda är döda..

Fru Carmin blev plötsligt häftig, han förstod att han frestat henne outsägligt.

— Förstockade pojke, sade hon, du som förnekar alla sammanhang, ser du då inte ens att gärningen är odödlig?

INNEHÅLL.

Födelsedagen 5
Ann Mari och Marianne 15
Sjömansbruden 33
Pius och Pytia 47
Flickan utan hand 65
Den förolämpade feen 77
Cirkeln 93
Den andra nyckeln 109
Riksdagsmannen 125
Drottningen 141
Flodmannen 167
Lohengrin och taggtråden 197
Karin på Vinden 211
Den odödliga gärningen 225

ELIN WÄGNERS

föregående arbeten:

**Från det jordiska museet*	2: 50
Norrtullsligan	3: —
Pennskaftet	5: 50
**Helga Wisbeck*	4: 50
**Mannen och körsbären*	3: 75
Camillas äktenskap	3: 75
Släkten Jerneploogs framgång	5: 50
Åsa-Hanna	8: 50
Kvarteret Oron	6: 75
Den befriade kärleken	11: —
Den förödda vingården	6: 75
Nyckelknippan	7: 50
Den namnlösa	7: 50
Från Seine, Rhen och Ruhr	6: 50
Silverforsen	6: 75
Natten till söndag	5: 75
De fem pärlorna	7: 50

*Utgångna ur bokhandeln.

6000237270
Göteborgs universitetsbibliotek